

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Metod Žura

**Teorije vzrokov sodobnih konfliktov – študija primera
Pakistan**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2012

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Metod Žura

Mentorica: doc. dr. Maja Garb

**Teorije vzrokov sodobnih konfliktov – študija primera
Pakistan**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2012

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici docentki doktorici Maji Garb za odzivnost in konstruktivne pripombe v času nastajanja magistrskega dela. Zahvala gre tudi moji družini, na čelu s soprogo Barbaro, ki je v času mojega študija trdno podpirala nosilne hišne stebre.

Teorije vzrokov sodobnih konfliktov – študija primera Pakistan

Sodobni oboroženi konflikti so večplastni, prepleteni in zelo kompleksni. Različni raziskovalci navajajo različne vzroke zanje. V strokovni javnosti so se uveljavile štiri teorije vzrokov, ki jih povzema priročnik OZN z naslovom *Developing Capacity for Conflict Analysis and Early Response*. Te so: teorija osnovnih človekovih potreb, politična teorija, teorija odnosov in transformativna teorija. Pakistan je država, ki je nastala v procesu dekolonizacije po drugi svetovni vojni. Svojo identiteto je poudarjeno gradila na islamski religiji in proti-indijski drži. Že sam nastanek države je bil izredno krvav, zdi se, da sta bila državi v zibko položena nestabilnost in nasilje. Pakistan v petinšestdesetletni zgodovini ni zdržal ozemeljske celovitosti in ni uspel zgraditi države, ki bi temeljila na stabilnem političnem sistemu, spoštovanju človekovih pravic in svoboščin, pravnem redu in zagotavljanju blaginje za prebivalce. V takšnih razmerah ni presenetljivo, da so nesorazmeren vpliv na dogajanje v državi pridobile vojska, tajne službe ter od konca sedemdesetih let tudi skrajne islamske skupine. Za ponazoritev nestabilnosti Pakistana lahko postrežemo s podatkom, da trenutno v državi poteka kar šest notranjih konfliktov ter dva zunanja, z ZDA in Indijo. Glede nasilja in vpliva na varnost Pakistana prednjači konflikt med silami osrednje vlade in islamskimi skrajnimi skupinami, med katerimi izstopajo talibanske skupine. S pomočjo zgoraj omenjenih teorij so v magistrskem delu analizirani vzroki za obstoj vsakega posameznega konflikta v zvezi s Pakistanom, pri čemer se pokaže, da imajo analize, utemeljene na politični teoriji, večjo pojasnjevalno moč.

Ključne besede: oboroženi konflikti, teorije vzrokov oboroženih konfliktov, Pakistan, skrajne islamske skupine.

The Causes of Conflict Theories – Case Study Pakistan

Contemporary armed conflicts are multifaceted, intertwined and complex. Different researchers emphasize different reasons for them. The professional community has implemented four theories of causes, which are summarized in the UN manual entitled *Developing Capacity for Conflict Analysis and Early Response*. They are: basic human needs theory, political theory, relational theory and transformative theory. Pakistan is a country that was created in the process of decolonization after World War II. Its identity is outlined build on Islamic religion and anti-Indian posture. The very creation of the state was extremely bloody, it seems that the country was placed in the cradle of instability and violence. Within sixty-five years Pakistan was unable to maintain territorial integrity and failed in nation-building, based on a stable political system, respect for human rights and freedoms, rule of law and ensuring prosperity for the people. Considering such circumstances it is not surprising that a disproportionate influence on developments in the country was excersized by the army, secret services and, from the end of the seventies onwards, extremist Islamic groups. The instability in Pakistan can be illustrated by looking at six internal and two external conflicts, the U.S. and India. Regarding the violence and the impact on the safety of Pakistan, the leading conflict is between the governmental forces and Islamic extremist groups, including prominent Taliban groups. With the help of the above theories the causes for the existence of each conflict in regard to Pakistan are analyzed in the master's thesis, whereby it appears that analyses based on the political theory have more explanatory power.

Key words: armed conflicts, causes of conflict theories, Pakistan, radical islamist groups.

KAZALO

SEZNAM SLIK IN TABEL	7
SEZNAM KRATIC	9
1 UVOD	10
2 METODOLOŠKO HIPOTETIČNI OKVIR	11
2.1 OPREDELITEV PREDMETA PREUČEVANJA	11
2.2 OPREDELITEV CILJEV PREUČEVANJA.....	12
2.3 TEZA MAGISTRSKEGA DELA	12
2.4 RAZISKOVALNE METODE	12
2.5 STRUKTURA MAGISTRSKEGA DELA	13
3 TEORIJE VZROKOV SODOBNIH KONFLIKTOV	14
3.1 OPREDELITEV OBOROŽENIH KONFLIKTOV.....	14
3.2 GLOBALNI TRENDI OBOROŽENIH KONFLIKTOV V LETU 2010.....	15
3.3 TEORIJE VZROKOV ZA NASTANEK KONFLIKTOV	16
3.2.1 <i>Teorija osnovnih človekovih potreb</i>	19
3.2.2 <i>Politična teorija</i>	21
3.2.3 <i>Teorija odnosov</i>	22
3.2.4 <i>Transformativna teorija</i>	24
4 OPIS DRŽAVE PAKISTAN	26
4.1 PREGLED ODLOČILNIH ZGODOVINSKIH MEJNIKOV	26
4.1.1 <i>Obdobje 1947–1949: rojstvo države Pakistan</i>	27
4.1.2 <i>Obdobje 1949–1970: težave pri gradnji skupne države, vojaški udari in druga vojna z Indijo za Kašmir</i>	28
4.1.3 <i>Obdobje 1971–1977: razdelitev države in nastanek Bangladeša</i>	28
4.1.4 <i>Obdobje 1977–1988: vojaški udar, islamizacija države in podpora talibanom v času sovjetske okupacije Afganistana</i>	28
4.1.5 <i>Obdobje 1988–1999: kirgilska kriza, jedrska oboroževalna tekma med Pakistanom in Indijo</i>	29
4.1.6 <i>Obdobje 1999–2008: Musharrafov vojaški udar, deklarativno zavezništvo z ZDA v vojni proti terorju, talibanizacija Pakistana</i>	30
4.1.7 <i>Obdobje po letu 2008: širjenje vojne iz Afganistana v Pakistan, skrhano zavezništvo z ZDA</i>	30
4.2 GEOSTRATEŠKI POLOŽAJ, DRŽAVNA UREDITEV IN EKNOMSKI POLOŽAJ PAKISTANA	31
4.3 TEMELJNI NOSILCI DOGAJANJA V PAKISTANU: VOJSKA, OBVEŠČEVALNE SLUŽBE IN SKRAJNE ISLAMSKE SKUPINE.....	35
4.3.1 <i>Vojska kot dejavnik v Pakistanu</i>	36
4.3.2 <i>Obveščevalna služba Inter-Services Intelligence (ISI) kot dejavnik v Pakistanu</i>	38

4.3.3	<i>Islamizacija Pakistana in vzpon radikalnih islamskih gibanj in skupin</i>	40
4.4	ODNOSI PAKISTANA Z NEKATERIMI SOSEDNJIMI DRŽAVAMI TER ZDA	43
4.4.1	<i>Odnos med Pakistanom in Indijo</i>	43
4.4.2	<i>Odnos med Pakistanom in Afganistanom</i>	45
4.4.3	<i>Odnos med Pakistanom in Kitajsko</i>	48
4.4.4	<i>Odnos med Pakistanom in Iranom</i>	49
4.4.5	<i>Odnos med Pakistanom in ZDA</i>	51
5	PREGLED IN ANALIZA VZROKOV KONFLIKTOV V PAKISTANU	54
5.1	OPIS IN ANALIZA VZROKOV KONFLIKTA V PROVINCI BELOČISTAN.....	56
5.2	OPIS IN ANALIZA VZROKOV KONFLIKTA V PROVINCI SINDH.....	62
5.3	OPIS IN ANALIZA KONFLIKTA MED TALIBANI IN PLEMENSKIMI VODITELJI.....	67
5.4	OPIS IN ANALIZA VZROKOV KONFLIKTA MED SUNITI IN ŠIITI, HINDUJCI, KRISTJANI.....	68
5.5	OPIS IN ANALIZA VZROKOV KONFLIKTA MED POLITIČNIMA STRANKAMA PPP IN PML-N	73
5.6	OPIS IN ANALIZA VZROKOV KONFLIKTA MED ZDA IN PAKISTANOM.....	76
5.7	OPIS IN ANALIZA VZROKOV KONFLIKTA MED INDIJO IN PAKISTANOM ZA PROVINCO KAŠMIR.....	80
5.8	OPIS IN ANALIZA VZROKOV KONFLIKTA MED OSREDNJO OBLASTJO IN RADIKALNIMI ISLAMSKIMI SKUPINAMI	
	88	
6	SKLEP	97
7	LITERATURA	103

SEZNAM GRAFOV, SLIK IN TABEL

Graf 3.1: Pregled intenzivnosti globalnih konfliktov v letu 2010 v primerjavi z letom 2009.	15
Tabela: 3.1 Matrika osnovnih človeških potreb in »zadovoljiteljev«	20
Tabela: 3.2 Primer političnih dejavnikov konflikta	22
Tabela: 3.3 Primer preučevanja konflikta med Tutsiji in Hutujci s pomočjo teorije odnosov	23
Tabela: 3.4 Analiza transformacijskega konflikta	25
Slika 4.1: Zemljevid Pakistana – provincialna razdelitev	32
Slika 4.2: Pakistanska etnična slika	33
Tabela 5.1: Konflikti na območju Pakistana v letu 2010	55
Tabela 5.2: Delež revnega prebivalstva in indeks človekovega razvoja v pakistanskih provincinah	57
Tabela 5.3: Socialna in infrastrukturna nerazvitost Beločistana	58
Tabela 5.4: Politična teorija v primeru konflikta v provinci Beločistan	59
Tabela 5.5: Teorija osnovnih človekovih potreb v primeru konflikta v provinci Beločistan	59
Tabela 5.6: Transformativna teorija v primeru konflikta v provinci Beločistan	60
Tabela 5.7: Teorija odnosov v primeru konflikta v provinci Beločistan	61
Tabela 5.8: Transformativna teorija v primeru konflikta za regionalno prevlado v provinci Sindh	64
Tabela 5.9: Politična teorija v primeru konflikta za regionalno prevlado v provinci Sindh	65
Tabela 5.10: Teorija odnosov v primeru konflikta za regionalno prevlado v provinci Sindh	65
Tabela 5.11: Teorija temeljnih človeških potreb v primeru konflikta za regionalno prevlado v provinci Sindh	66
Tabela 5.12: Teorija odnosov v primeru konflikta med različnimi verskimi skupinami	71
Tabela 5.13: Transformativna teorija na primeru konflikta med različnimi verskimi skupinami v Pakistanu	71
Tabela 5.14: Politična teorija na primeru konflikta med različnimi verskimi skupinami v Pakistanu	72
Tabela 5.15: Teorija temeljnih človeških potreb na primeru konflikta med različnimi verskimi skupinami v Pakistanu	72
Tabela 5.16: Politična teorija v primeru konflikta med političnimi strankami PPP in PML-N	76
Tabela 5.17: Napadi ZDA z brezpilotnimi letali v Pakistanu v obdobju 2004–2011	76

Slika 5.1: Grafični prikaz intenzitete, območij in vrste žrtev (uporniki/ostali) napadov z brezpilotnimi letali ZDA v letih 2004–2012.....	77
Tabela 5.18: Politična teorija v primeru konflikta med ZDA in Pakistanom	78
Tabela 5.19: Teorija odnosov v primeru konflikta med ZDA in Pakistanom	79
Slika 5.2: Karta nekdanje prinčevske države Kašmir glede na kontrolne črte nadzora s strani Kitajske, Indije in Pakistana	81
Tabela 5.20: Politična teorija v primeru konflikta med Indijo in Pakistanom za provinco Kašmir.....	85
Tabela 5.21: Teorija osnovnih človekovih potreb v primeru konflikta med Indijo in Pakistanom za provinco Kašmir	86
Tabela 5.22: Transformativna teorija v primeru konflikta med Indijo in Pakistanom za provinco Kašmir.....	86
Tabela 5.23: Teorija odnosov v primeru konflikta med Indijo in Pakistanom za provinco Kašmir.....	87
Slika 5.3: Vplivna talibanska območja v severnem Pakistanu	92
Tabela 5.24: Politična teorija vzrokov za konflikte med osrednjo oblastjo, plemeni in islamskimi skrajnimi skupinami	94
Tabela 5.25: Teorija osnovnih človekovih potreb v primeru konflikta med osrednjo oblastjo, plemeni in islamskimi skrajnimi skupinami	94
Tabela 5.26: Transformativna teorija v primeru konflikta med osrednjo oblastjo, plemeni in islamskimi skrajnimi skupinami	95
Tabela 5.27: Teorija odnosov v primeru konflikta med osrednjo oblastjo, plemeni in islamskimi skrajnimi skupinami	96

SEZNAM KRATIC

APMSO – All Pakistan Mohajir Student Organization
ANP – Awami National Party
BDP – Bruto družbeni proizvod
BLA – Balochistan Liberation Army
BLF – Balochistan Liberation Front
BNP - Balochistan Nationalist Party
BRA – Balochistan Republication Army
CENTO – Central Treaty Organization)
CIA – Central Intelligence Agency
FATA – Federally Administered Tribal Areas
HDI – Human Development Index
HIICR – Heidelberg Institute for International Conflict Research
HJ – Harkatul Jihad
HM – Harkatul Mujahideen
HN – Haqqani Network
HuJI – Harkat-ul-Jihad al-Islami
IDA – Islamic Democratic Alliance
IMF – International Monetary Found
ISAF – International Security Assistance Force
ISI – Inter Service Intelligence
IISS – International Social Science Council
JD – Jamaatud Dawa
JM – Jaish-e-Mohammad
JUI-F - Jamiat Ulema-e-Islam
KP – Kyber Pastunkhwa
LeT – Lashkar-e-Taiba
LJ – Lashkar-e-Jhangyi
MQM – Muttahida Quami Movement
NWFP – North West Frontier Province
OZN – Organizacija združenih narodov
PKMAP - Pashtoon Khwa Milli Awami Party
PML-N – Pakistan Muslim League-Nawaz
PPP – Pakistan People Party
PRIO – Peace Research Institute of Oslo
SEATO – South Asia Treaty Organisation
SSP – Sipah-e-Sahaba Pakistan
SZ – Sovjetska zveza
TSNM – Tehreek-e-Nafaz-e-Shariat-e-Mohammadi
TTP – Therik Taliban Pakistan
UCDP – Uppsala Conflict Data Program
UNDP – United Nations Development Programme
ZDA – Združene države Amerike
WB – World Bank

1 UVOD

Konflikti, krize in vojne so stalnica že vso človekovo zgodovino. Tudi obdobje po koncu druge svetovne vojne, ki je bila najbolj krvav spopad v zgodovini človeštva in po kateri si je mednarodna skupnost dala zaobljubo, da vojne ne bo nikoli več, so zaznamovali mnogi spopadi, ki so bili posledica razpada držav, procesa dekolonizacije ter lokalnega delovanja jedrskih sil Sovjetske zveze in ZDA.

Pakistan je država, ki izhaja iz procesa osamosvajanja kolonij po drugi svetovni vojni. Zdi se, da sta mu bila že v zibko položena nestabilnost in nasilje, ki se se manifestirala ob razglasitvi države leta 1947, ko je nasilno razdružitev od Indije zaznamovalo več sto tisoč žrtev nasilja med hindujci in muslimani ter več milijonov beguncev in razseljenih oseb. Nevralgične točke med obema državama posebej bremenijo Pakistan ter so ostale nerazrešene vse do danes. Med njimi izpostavljam konflikt za pokrajino Kašmir, katere dobra polovica je pod nadzorom Indije in v katerem so večinsko prebivalstvo muslimani ter je po številu žrtev eno najbolj krvavih območij na svetu. Tudi sam Pakistan do današnjih dni ni zadržal ozemeljske celovitosti, ki jo je imel ob svojem nastanku, ko sta bili sestavni del države dve geografsko ločeni enoti Zahodni in Vzhodni Pakistan (Bengal), med katerima je bilo 1600 km indijskega ozemlja (Hussain 2007: 181). Pojavila se je težava zaradi obvladovanja geografsko ločenih delov države, zastopanosti v skupnih institucijah, občutka inferiornosti večinskega vzhodnega dela v odnosu do dominantnega zahodnega dela države itd., ki je v začetku sedemdesetih letih prejšnjega stoletja povzročila nasilno razdelitev države. Konec leta 1971 je bila po krvavi državljanski vojni med samimi muslimani, ki je zahtevala več kot milijon žrtev, ob pomoči Indije razglašena samostojna in neodvisna država Bangladeš, ki je obsegala ozemlje nekdanjega Vzhodnega Pakistana.

Iz kratkega pregleda zgodovine Pakistana je razvidno, da je to nestabilna država, kjer so vsakodnevno prisotni spopadi in uničenje in kjer se, podobno kot v Afganistanu, smrt dobro počuti, če si lahko sposodim misel Videmška (2011). Stranke, gibanja in frakcije se med sabo neusmiljeno borijo za oblast ter pri tem zapirajo in preganjajo nasprotnike. Poseben dejavnik notranjih razmerij v državi so vojska in tajne službe (posebej zloglasna ISI – Inter Service Intelligence), ki so relativno samostojni sistemi, država v državi, ter niso pod klasičnim nadzorom političnih oblasti, kot ga poznamo v zahodnih družbah. Vojska, ki je že večkrat

prevzela oblast v državi, in tajne službe določajo determinante notranje in zunanje politike Pakistana.

Pakistan nenehno ogrožajo notranja nasprotja, ki se kažejo v odcepitvenih težnjah posameznih delov države, političnih nasprotjih, medverskem nasilju (posebej med suniti in šiiti) ter v vplivu skrajnih islamskih skupin, med katerimi prednjačijo talibani, ki pomembno vplivajo na notranjo stabilnost države. Prav zaradi delovanja talibanov, ki uporabljajo severna pakistanska ozemlja kot bazo za rekrutacijo, usposabljanje in vpade upornikov na ozemlje Afganistana, so ZDA z novo strategijo samovoljno razširile svoje delovanje na ozemlje Pakistana, predvsem z bombardiranjem z brezpilotnimi letali – droni – brez soglasja z njegovimi oblastmi, kar je povzročilo precejšnjo ohladitev odnosov med deklarativnima zaveznikoma v boju proti skrajnim islamskim skupinam.

Ko govorimo o varnostni dimenziji nestabilnega Pakistana, moramo vsekakor omeniti posest jedrskega orožja, ki vzbuja upravičeno skrb za varnost sosedov in stabilnost širše regije, če bi se do njega dokopale skrajne islamske militantne skupine, ki imajo močan vpliv v državi.

2 METODOLOŠKO HIPOTETIČNI OKVIR

2.1 Opredelitev predmeta preučevanja

Predmet preučevanja v magistrskem delu so konflikti, natančneje oboroženi konflikti, ki vključujejo uporabo sile in so prisotni znotraj države Pakistan, ter tudi zunanji konflikti v povezavi s Pakistanom, kot je na primer dolgotrajni konflikt, ki občasno preraste v odkrite oborožene spopade med Indijo in Pakistanom. Oboroženi konflikti v Pakistanu so krvavi, dolgotrajni, podprti z različnimi nacionalnimi in verskimi ekstremizmi, revščino prebivalstva itd. kar napeljuje k ugotovitvi, da bodo za trajno rešitev zahtevali dolgotrajne napore. Znotraj same države lahko srečamo nešteto protislovij, ki so posledica šibke centralne oblasti ter izredno heterogene verske in etnične sestave. Za samo preučevanje in analizo je območje Pakistana zanimivo tudi zaradi zapletenih odnosov z ZDA in s sosednjimi državami, mislim predvsem na Afganistan in Indijo, ki občasno dosežejo intenzivnost spopadov, ki mejijo na pravo vojno ter močno vplivajo na varnost in stabilnost širše regije.

2.2 Opredelitev ciljev preučevanja

Cilj magistrskega dela je dobiti vpogled v konflikte v katere je vpleten Pakistan ter ugotoviti kateri vzroki za konflikte v državi prevladujejo. Za analizo vzrokov bo uporabljen sklop štirih teorij: politične teorije, transformativne teorije, teorije odnosov in teorije temeljnih človeških potreb, ki je eno od možnih orodij za pojasnjevanje vzrokov konfliktov. Teorije ponuja priročnik OZN z naslovom *Developing Capacity for Conflict Analysis and Early Response* ter je kot pripomoček namenjen odločevalcem, svetovalcem, lobistom, sprtim stranem in ostalim, ki jih zanima problematika konfliktov.

2.3 Teza magistrskega dela

Baze podatkov o konfliktih prikazujejo, da je v zadnjih nekaj letih Pakistan vpleten v več konfliktov, ki so odraz etničnih, verskih in političnih nasprotij, nekateri ga spremljajo že od samega nastanka v letu 1947. *Conflict Barometer* za leto 2010 konkretno navaja šest notranjih in dva zunanja konflikta. Za razlago vzrokov za nastanek in obstoj konfliktov znotraj države je mogoče uporabiti različne teorije. Priročnik OZN z naslovom *Developing Capacity for Conflict Analysis and Early Response* pod pregledom teorij o vzrokih konfliktov navaja štiri vrste teorij: politično teorijo, transformativno teorijo, teorijo odnosov in teorijo temeljnih človeških potreb. Predvidevamo, da je vzroke konfliktov, v katere je vpleten Pakistan, mogoče analizirati in razložiti z uporabo teh teorij, ter da so prevladujoči vzroki konfliktov takšni, da jih najbolje razložimo s pomočjo uporabe politične teorije.

2.4 Raziskovalne metode

Magistrsko delo je v osnovi teoretična študija primera konfliktov v Pakistanu, ki jih bom poskušal interpretirati z različnimi teorijami vzrokov zanje. Pri izdelavi dela bom uporabil več kvalitativnih družboslovnih metod raziskovanja:

- primarno bom analiziral strokovna in znanstvena, ki so dostopna na spletu in v knjižnicah, na podlagi česar bom raziskal vzroke za konflikte v Pakistanu;
- zgodovinsko metodo bom uporabil pri pregledu temeljnih dogodkov na območju Pakistana v obdobju od nastanka države do danes;

- primerjalno metodo bom uporabil pri skupnem pregledu temeljnih značilnosti konfliktov v povezavi s Pakistanom (trajanje, intenziteta, temeljni vzroki, število žrtev itd.) na podlagi podatkov heidelberškega inštituta za leti 2009 in 2010;
- pri analizi vzrokov za nastanek različnih konfliktov znotraj Pakistana in njihovi razlagi bom uporabil deskriptivno (opisno) metodo družboslovnega raziskovanja.

2.5 Struktura magistrskega dela

V osnovi bom magistrsko delo vsebinsko razdelil na tri dele. V prvem delu bom preučil in analiziral teorije vzrokov za nastanek konfliktov, pri čemer se bom opiral predvsem na naslednje avtorje: Gleditsch 2002, Smith 2004, Neef 1991, ter na dva priročnika s področja preučevanja konfliktov: *Conducting a Conflict Assessment: A Framework for Analysis and Program Development in Developing capacity for Conflict Analysis and Early Response. A Training Manual*. Za določanje stopnje intenzitete konfliktov bom uporabil lestvico heidelberškega inštituta za preučevanje mednarodnih konfliktov (Heidelberg Institute for International Conflict Research – HIICR), ki je objavljena v vseh periodičnih letnih poročilih te ustanove.

V drugem delu bom opisal genezo države Pakistan ter najpomembnejše zgodovinske mejnike, ki so zaznamovali njen obstoj vse od leta 1947 do danes, osnove politične in administrativne ureditve, s poudarkom na vlogi oboroženih sil in tajnih služb, ter odnose s sosednjimi državami in ZDA. Pri tem se bom v večji meri skliceval na avtorje: Synnott 2009; Wassem 2011; Hussain 2007; Waldman 2011; Sastry 2007; Siddique 2011; Rizvi 2011; Tellis 1999, in druge.

V tretjem delu, po obsegu najobširnejšem se bom osredotočil na preučitev aktualnih konfliktov na samem ozemlju in v soseščini Pakistana (Kašmir, jug Afganistana) ter jih skušal opisati s pomočjo teoretičnih modelov iz prvega dela naloge. Pri tem se bom opiral na avtorje: Ali 2012; Mullick 2012; Khan 2011; Roggio 2012; Synnott 2009; Wassem 2011; Hussain 2007; Natek 2006; Rashid 2010; Feyaz 2011; Videmšek 2011; in druge. Osrednja pozornost bo namenjena dolgotrajnem konfliktu med Indijo in Pakistanom za nadzor nad provinco Kašmir in v zadnjih letih najbolj krvavemu konfliktu v Pakistanu, ki ga osrednja oblast bije s skrajnimi islamskimi skupinami, med katerimi prevladujejo talibani.

3 TEORIJE VZROKOV SODOBNIH KONFLIKTOV

3.1 Opredelitev oboroženih konfliktov

V tem poglavju bom zaradi razjasnitve najprej opredelil pojem oboroženi konflikt, kot je opredeljen v relevantni družboslovni literaturi s tega področja preučevanja. Natačneje, izhajal bom iz definicije, ki jo podaja Smith (2004, 3), ki opredeljuje *oboroženi konflikt kot odkrit, kontinuiran oboroženi spopad med dvema ali več centralno organiziranimi in vodenimi skupinami za oblast in nadzor nad teritorijem.*

Podobna definicija oboroženega konflikta je navedena na spletni strani Univerze v Uppsali na Švedskem, kjer že od leta 1970 spremljajo vse oborožene konflikte po svetu in gradijo bazo podatkov o njih.

Na omenjeni univerzi konflikt opredeljujejo kot *izključujočo nekompatibilnost, ki zadeva oblast in/ali ozemlje, kjer prihaja do uporabe oborožene sile med vsaj dvema sprtima stranema, med katerima je vsaj ena centralna oblast ter zahteva najmanj 25 žrtev v enem letu* (Definition of Armed Conflict, 2012).

Nadaljnja členitev definicije izpostavlja naslednje elemente oboroženih konfliktov (Definition of Armed Conflict, 2012):

- **Uporaba oborožene sile:** uporaba orožja kot sredstva za doseg ciljev v konfliktu ter smrtne žrtve kot posledica tega. Kot orožje so mišljeni bolj ali manj kompleksni oborožitveni sistemi, strelno orožje, hladno orožje (palice, noži in drugi kovinski predmeti), uporaba vode, ognja itd.
- **Smrtne žrtve:** kriterij je minimalno število 25 žrtev kot posledica konflikta.
- **Strani v spopadu:**
 - osrednja oblast, vlada: kriterij je, da obvladuje prestolnico države;
 - opozicijska stran: opozicijska skupina, koalicija, ki se izjasni za nasprotnika osrednje oblasti, ima skupno identiteto ter uporablja oboroženo silo.

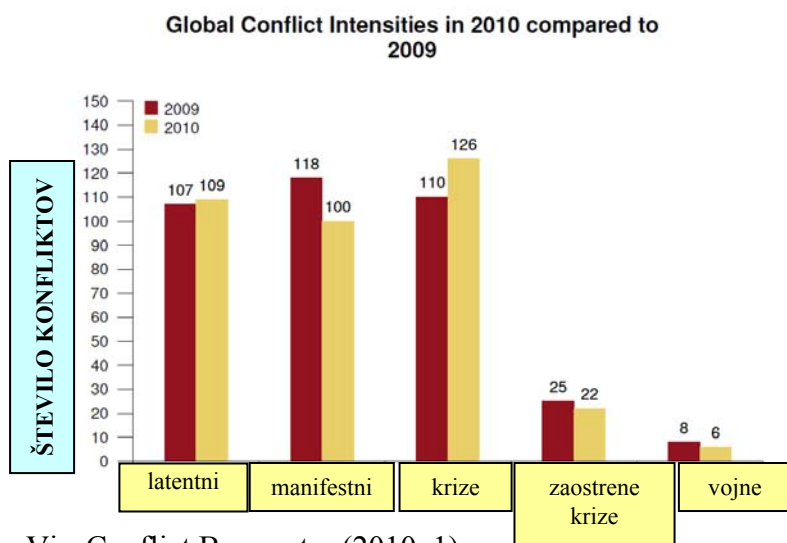
- **Država, teritorij:**
 - mednarodno priznana, suverena oblast, ki obvladuje določen teritorij, ali
 - mednarodno nepriznana oblast, ki izvršuje suverenost na določenem območju in ni v sporu z mednarodno priznano suvereno oblastjo, ki je pred njo izvrševala suverenost na določenem območju.
- **Nekompatibilnost:** zadeva oblast (zamenjava oblasti, sprememba sestave vlade) in/ali ozemlje, teritorij (obvladovanje prostora, odcepitev, avtonomija).

3.2 Globalni trendi oboroženih konfliktov v letu 2010

Trenutne globalne trende oboroženih konfliktov bom povzel po podatkih Heidelberškega inštituta za preučevanje mednarodnih oboroženih konfliktov.

V letu 2010 je bilo na globalni ravni 363 konfliktov. Glede na petstopenjsko lestvico, ki označuje intenziteto oboroženih konfliktov, katere glavni indikator je število smrtnih žrtev kot posledica konflikta, je od tega skupnega števila predstavljalo najvišjo stopnjo konflikta – vojno – 6 konfliktov, zaostreno krizo 22 in krizo 126 konfliktov. Ostali konflikti, ki so bili bodisi manifestni (100) bodisi latentni (109), niso vključevali uporabe oborožene sile (Conflict Barometer 2010, 1). V primerjavi z letom 2009 se je v letu 2010 nekoliko zmanjšalo število vojn in resnih kriz, povečalo pa se je število kriz. Natančnejšo primerjavo o številu in intenzivnosti konfliktov na globalni ravni lahko ponazorimo z grafom 3.1:

Graf 3.1: Pregled intenzivnosti globalnih konfliktov v letu 2010 v primerjavi z letom 2009

Vir: Conflict Barometer (2010, 1)

V letu 2010 je bilo še vedno več znotraj državnih (269) kakor meddržavnih konfliktov (94). Z vidika stabilnosti je od celin najbolj ogrožena Azija skupaj z Oceanijo, kjer poteka dobra tretjina vseh konfliktov na zemeljski obli. Pri motivih za konflikt je v ospredju težnja po zamenjavi politične oblasti. Na drugem mestu je boj za nadzor nad resursi. Motivi so največkrat med seboj prepleteni in odvisni (Conflict Barometer 2010, 2–3).

3.3 Teorije vzrokov za nastanek konfliktov

Situacije, v katerih pride do nastankov konfliktov, so navadno kompleksne in vključujejo veliko akterjev, okoliščin in pogojev, da neki latenten konflikt postane manifesten ter preraste v odkrito uporabo oborožene sile. Pri analiziranju konfliktov je ključni korak določiti vzrok nastanka konflikta, torej njegove korenine. Brez natančnega poznavanja vzrokov za nastanek konflikta nista mogoča takojšen in ustrezen odziv v dani situaciji ter razvoj dolgoročnih strategij, ki bodo v zelenem končnem stanju prinesle trajen mir in razrešitev zapleta.

Smith (2004, 7) navaja štiri najpomembnejše vzroke za nastanek konfliktov:

- slabe **ekonomske razmere**, ki so najpogostejši dolgoročni vir oboroženih konfliktov znotraj držav. Indikatorji slabega gospodarskega stanja znotraj posamezne države so navadno nizka stopnja BDP, neproporcionalno visok delež kmetijstva v nacionalni ekonomiji ter odvisnost države od globalnih gospodarskih trendov;
- represivni **politični sistemi**, zlasti v času tranzicije, kar se je pokazalo v mnogih državah: nekdanji SZ, nekdanji Jugoslaviji, Indoneziji itd.;
- **degradacija okolja in naravnih virov** (erozija zemlje, sečnja gozdov, pomanjkanje vode ipd.), ki kaže na nizko zmožnost držav oziroma družb, da se prilagodijo spremenjenim okoliščinam ter obvladujejo razmere s sistemi kriznega upravljanja brez zatekanja k nasilnim sredstvom;
- **etnična raznolikost**, ki sama po sebi sicer ne povzroča konfliktov, vendar pa se z njo identificirajo nasprotujoče si strani v konfliktu.

Gleditsch, naslednji eminentni avtor s področja preučevanj konfliktov, navaja šest tipov vzrokov za konflikte (2002, 12–22):

- **ekonomski razlogi, revščina** – že pri površnem pregledu konfliktov na globalni ravni velja ugotovitev, da jih je večina v revnih državah¹. Revščina in stagnacija oziroma padanje gospodarske rasti visoko kolerirajo s pojavom civilnih konfliktov. Na splošno se notranji konflikti pojavljajo v revnejših državah. Collier in Hoeffler (2002) navajata študijo, ki pove, da pet odstotna gospodarska rast v državi za štirideset odstotkov zmanjša možnost izbruha konflikta v primerjavi z državo, ki se sooči s pet odstotnim padcem obsega ekonomije (Collier in Hoeffler v *Conduction a Conflict Assessment* 2004, 8).
- **politični vzroki** – za demokratične države velja, da imajo že sistemsko vgrajene varovalke, ki namesto z uporabo sredstev fizične prisile zagotavljajo reševanje konfliktov po drugačnih poteh: na sodiščih, rednih ali izrednih volitvah, z mediacijo in podobnimi instrumenti. Po drugi strani raziskovalci ugotavljajo, da je relativno malo konfliktov tudi v državah z močnim avtoritarnim režimom, kjer oblast nadzoruje vse pore življenja v državi in družbi (Gleditsch 2002, 15);
- **tradicija nasilja** – dlje kot traja mir v neki državi po zadnjem spopadu, manjša je verjetnost izbruha ponovnega konflikta, seveda pod pogojem, da so vzroki za nastanek konflikta razrešeni. Referenčni primer je konec skoraj stoletnega občasnega vojskovanja med Nemčijo in Francijo z ustanovitvijo evropskih skupnosti med leti 1951 - 1957². Če geneza konflikta ostane nerazrešena, vodi v reprizo, o čemer pričajo krvave vojne v nekdanji Jugoslaviji v devetdesetih letih in ob začetku 21. stoletja, katerih vzroki in posledice še vedno niso razrešeni³;

¹ Gleditsch (2002, 12) v svojem delu kot kriterij uporabi višino BDP iz leta 1995 za posamezne države ter pride do sklepa, da, z izjemo Kolubije, večina konfliktov poteka v državah, ki so v spodnji (revni) in srednji tretjini držav glede na povprečni svetovni BDP.

² Dinan (2005, 2) navaja, da je bil v ozadju ideje evropskega združenja, ki se je formalo začelo leta 1951 z ustanovitvijo Evropske skupnosti za premog in jeklo, poleg gospodarkega interesa, tudi političen cilj uveljavitve trajnega miru med Nemčijo in Francijo. Sporazum o Evropski gospodarski skupnosti iz leta 1957, z idejami prostega pretoka prebivalstva, blaga, kapitala in storitev, je pomenil ambiciozno nadgradnjo tako gospodarskega kot tudi političnega sodelovanja med članicami, kar je prav tako posredno pripomoglo k doseganju trajnega miru med članicami.

³ Komisija za človekove pravice pri Svetu Evrope v letošnjem letu izraža zaskrbljenost, ker vojne v nekdanji Jugoslaviji še niso doživele epiloga, ki bi zagotovil trajen mir na balkanskem polotoku. V poročilu so izpostavljena dejstva, da vojni zločini ostajajo sistematično neraziskani oziroma nekažnovani. Še vedno ni prišlo do ustrezne repatriacije beguncev, več kot 13 000 oseb je še vedno pogrešanih, prav tako ni urejen status vojnih žrtev in njihovih odškodnin (med njimi omenjajo tudi nerazrešen primer 25 000 državljanov, ki jim je bil izbrisan status stalnega prebivališča v Sloveniji leta 1992). Naslednji večji problem predstavlja dejstvo, da v nekdanjih jugoslovanskih državah ni politične volje, da bi se izvedel proces samoizpraševanja in ugotovilo resnico, še vedno ostaja očitna polarizacija med etničnimi skupinami, katero stopnjujejo tudi sami mediji. Nazadnje v poročilu izpostavljajo nujno potrebo po institucionalnih spremembah, ki bodo zagotovile pravičen sodni sistem, ki bo zagotovil spoštovanje človekovih pravic in svoboščin in izobraževalni sistem, ki bo izobraževal in

- **etničnost** – etnični konflikti (lahko tudi konflikti med narodi, ljudstvi, plemeni itd.) so ena najpogostejših vrst konfliktov, proti katerim ni imuna niti Evropa: Španija, Severna Irska, Balkan (Gleditsch 2002, 18). V to skupino uvršča tudi konflikte z religioznim predznakom, na primer muslimani proti kristjanom. Smith (2004, 10-11) trdi, da je za izbruh konflikta na temeljih etničnosti najprej potreba vzpostaviti polarizacijo in negativno identifikacijo ter nato diskurz radikalizirati, zaostri. Etničnost kot ključna sestavina skupinske identitete in vir močnih predsodkov do drugih sama po sebi še ne pomeni povoda za nastanek konfliktov, ključen je moment, ko se uporabi kot instrument nasilne politike. Gleditsch (2002, 19), podobno kot Smith za etničnost, tudi, da pripadnost določeni religiji še ni odločilen vzrok za nastanek posameznega konflikta, pač pa je to problem fundamentalizma, ki je bodisi islamski, krščanski, židovski itd., ki sloni na dominantnosti in izključevanju ter dejansko pripomore k nastanku konfliktov;
- **boj za resurse in okoljski problemi** – v navodilu *Conduction a Conflict Assessment: A Framework for Analysis and Program Development* izpostavljajo, da pomanjkanje naravnih virov in degradacija okolja povzroča politične in socialne pretrese, kot so množične migracije, povečanje revščine in lakote, nestabilnost oblastnih institucij in podobno, kar lahko vodijo v nestabilnost in konflikt (Dixon v *Conducting a Conflict Assessment* 2004, 9). Po drugi strani pa lahko bogati naravni viri, kot so rodovitna zemlja, voda, nafta, lesni viri in mineralna bogastva generirajo spore in konflikte med različnimi družbenimi skupinami v smislu kontrole nad njimi in pravične porazdelitve dohodka, ki ga prinašajo. Paradoksalno je, da se izkažejo v dolčenih primerih za zelo ranljive tiste države, ki so v relativnem smislu bogate z naravnimi viri, ker so bolj dojemljive za razna finančna tveganja, kot so sprememba valutnih razmerij, nenaden padec cen dobrin na svetovnih trgih in podobno (*Conducting a Conflict Assessment* 2004, 10).
- **težavno sosodstvo** – pregled svetovne karte konfliktov pokaže, da ti navadno zajemajo območja več držav. Konflikt oziroma nestabilnost v eni državi ima navadno vedno širše posledice v regiji, posebej pa vpliva na neposredne sosede že zaradi prebegov beguncev, upornikov itd.,⁴ ki so tako hote ali nehote akter v konfliktu.

vzgajal v smislu razumevanja, tolerance in vzpodbujanja medsebojnega zaupanja (Commissioner for Human Rights 2012, 5-6, 41-43).

⁴ Poznamo množico primerov, ko konflikt v eni državi ogroža stabilnost sosednjih. Trenutno najbolj aktualna vojna (tudi za nas) v Afganistanu se nezadržno širi tudi v Pakistan zaradi odporniških skupin, ki prehajajo

Nekatere sosede gredo celo tako daleč, da intervenirajo s svojimi oboroženimi silami, kar je bilo tudi v primeru Paksitana, ko je v državljanski vojni med zahodnim in vzhodnim delom države leta 1971 intervenirala indijska vojska in odločilno pripomogla k temu, da je vzhodni del razglasil neodvisno državo Bangladeš (Hussain 2007, 94).

Na tem mestu bom končal navajanje različnih vzrokov za nastanek konfliktov, kot jih povzemajo Smith 2004, Gleditsch 2002, Collier 2001 in drugi. Osredotočil se bom na deskripcijo štirih teorij vzrokov za nastanek konfliktov, ki so navedene v priročniku OZN z naslovom *Developing Capacity for Conflict Analysis and Early Response* iz leta 2011. Priročnik je namenjen usposabljanju svetovalcev, srednji ravni oblikovanja politik, lobistom, skupinam pritiska, nevladnim organizacijam, ki sodelujejo pri vzpostavljanju miru, sprtim stranem in ostalim, ki so zainteresirani za problematiko konfliktov. V skladu z omenjenim priročnikom lahko v grobem navedem štiri teorije vzrokov za konflikte (2011, 9):

- teorija osnovnih človekovih potreb,
- politična teorija,
- teorija odnosov,
- transformativna teorija.

S pomočjo zgornjih teorij bom pridobil analitično orodje, s katerim bom v nadaljevanju magistrskega dela analiziral vzroke za posamezen konflikt v Pakistanu in v povezavi z njim. Elementi posameznih teorij so med seboj prepleteni, med njimi ni moč potegniti stroge ločnice. Pri obravnavi konfliktov v Pakistanu bo razvidno, da bi za skoraj vsakega izmed njih našli skupne točke v kateri koli teoriji. Osnovni motiv konflikta bo tisti kriterij, ki me bo napeljal k izboru posamezne teorije za razlago vzrokov konflikta.

3.2.1 Teorija osnovnih človekovih potreb

Teorija temeljnih človekovih potreb, izhaja iz domneve, da nezadostna zadovoljitev temeljnih človekovih potreb generira različne patologije, ki sprožajo nasilno vedenje ter povzročajo

državno mejo in izvajajo aktivnosti v obeh državah in enostranskimi zračnimi napadi, ki jih na pakistanskem ozemlju izvajajo sile ZDA. V zgodovini poznamo primer Kambodže in Laosa, na ozemlje katerih se je razplamtela vietnamska vojna, ko so ZDA intenzivno bombardirale znamenito Hošiminhovo pot, ki je služila oskrbi in skrivanju sil Vietkonga in Severnega Vietnama v vojni v Južnem Vietnamu (*The Vietnam War* 2012).

konflikte. Ključni utemeljitelj teorije osnovnih človekovih potreb je Manfred A. Max Neef (1991), temeljne predpostavke pa so naslednje (Developing Capacity for Conflict Analysis and Early Response 2011, 11):

- temeljne človekove potrebe so fizične, psihološke, socialne in duhovne. Brez njih ni mogoč obstoj človeštva;
- prepoznavnost, identiteta, varnost, avtonomija in vezi so potrebe, o katerih se ni mogoče pogajati;
- osnovne človeške potrebe so univerzalne vsem kulturam in civilizacijam, drugačni so le načini, s katerimi se izražajo;
- osnovne človekove potrebe je treba zadovoljiti, čeprav si različni režimi prizadevajo za manipuliranje z njimi ali njihovo zatiranje. Ta točka je kritična v vseh državah in družbah. Poznamo državne režime, ki so propadli oziroma bili fizično odstranjeni, ker so imeli težnje po zatiranju temeljnih potreb;
- osnovne človekove potrebe se lahko v različnih kulturah, civilizacijah zadovoljijo na različne načine;
- že omejen dostop do zadovoljitve osnovnih potreb lahko povzroči nasilen odziv, kar imenujemo tudi relativna deprivacija.

Že omenjeni Neef v svojem delu (1991, 32–33) opredeli devet temeljnih človeških potreb in iz njih izhajajočo matriko, ki je razvidna iz tabele 3.1.

Tabela: 3.1 Matrika osnovnih človeških potreb in »zadovoljiteljev«

POTREBA	»ZADOVOLJITELJI«	DOSTOPNOST	OPOMBA Dejavniki miru ali generatorji konflikta
preživetje (<i>subsistence</i>)	fizično in mentalno zdravje, hrana, nastanitev, delo	degradacija okolja, izkoriščanje	generatorji konflikta
zaščita (<i>protection</i>)	zavarovanje, zdravstveni in socialni sistem, skrb, prilagodljivost, avtonomnost, solidarnost ...	integracija posameznikov,	dejavniki miru
naklonjenost (<i>affection</i>)	samozavest, solidarnost, spoštovanje, toleranca, občutljivost	sebičnost, razkroj družin	generatorji konflikta
razumevanje (<i>understanding</i>)	kritično mišljenje, razumevanje, izobraževalni sistem: šole, univerze, komune	solidarnost, konstruktivna kritika	dejavniki miru
vklučenost (<i>participation</i>)	pravice in dolžnosti, privilegiji, delo, skupine, komune, stranke, cerkve, soseske, družine ...	diskriminacija, predsodki, nespoštovanje človekovih pravic	generatorji konflikta
ustvarjalnost (<i>creativity</i>)	zmožnosti, veščine, metode, ustvarjalni odnosi, privrženost, intuicija, domišljija	izvirnost, domišljija	dejavniki miru

istovetnost (identity)	občutek pripadnosti in diferenciacije, samozavest, konsistentnost, simboli, jezik, religija	dominacija, delitve, indoktrinacija	generatorji konflikta
svoboda (freedom)	enakopravnost, avtonomnost, samozavedanje, odločenost, strast, odprtost, tolerantnost	medsebojno spoštovanje, skrb, odgovornost	dejavniki miru

Vir: Developing Capacity for Conflict Analysis and Early Response (2011, 15), in Neef (1991, 50-53)

3.2.2 Politična teorija

Politična teorija pripisuje izvor konfliktov prizadevanju za družbeno moč. Navaja, da je država okvir, v katerem različni posamezniki in skupine tekmujejo drug z drugim z namenom, da izkoristijo nasprotno stran. Ti posamezniki ali skupine pogosto menijo, da bodo lahko uživali sadove države le, če bo nasprotna stran uničena ali onemogočena. Konflikt je tako posledica (Developing Capacity for Conflict Analysis and Early Response 2011, 13):

- šibke, neuspešne, spodletele oziroma propadle države,
- pomanjkanja legitimnosti vladajočega režima,
- neustreznega vladanja.

Trdne, etablirane demokracije in močni avtorski režimi so relativno uspešni pri vzdrževanju stabilnosti in preprečevanju konfliktov, vendar z uporabo različnih sredstev in načinov vzdrževanja miru. Ni mogoče zanikati, da so Kitajska in Severna Koreja ter nekdanji SZ in Jugoslavija izkazale visoko mero stabilnosti kot avtoritarni režimi z zelo nizko stopnjo legitimitete ter močnim varnostnim aparatom, vse dokler se ni zamajala institucionalna ureditev, ki je sprožila nestabilnost, konflikte in tudi vojne. (Conducting a Conflict Assessment ... 2004, 16).

Za demokratične države velja, da imajo že sistemsko vgrajene varovalke, ki namesto z uporabo sredstev fizične prisile zagotavljajo reševanje konfliktov po drugačnih poteh: na sodiščih, rednih ali izrednih volitvah, z mediacije itd. Gleditsch (2002, 15–17) ugotavlja, da je politična teorija vzrokov za konflikte uporabna v »poldemokratičnih« oziroma »polavtoritarnih državah«.

Za šibke oziroma spodletele države (Weaken and Failed States) velja, da imajo šibke institucije, ki v neustrezni oziroma nezadostni meri zagotavljajo varnost in stabilnost, pravico do zasebne oziroma družbene lastnine, pobiranje davkov, javni servis (zdravstvo, šolstvo, sociala), gospodarsko rast in razvoj itd. V tovrstnih državah nastajajo lokalni centri moči, ki dodatno načenjajo moč centralne oblasti ter odpirajo manevrski prostor raznim lokalnim interesom, skupinam.

Osnovna matrika za preučevanje konfliktov s pomočjo politične teorije je naslednja:

Tabela: 3.2 Primer političnih dejavnikov konflikta

INDIKATORJI	Spodletela država	Nelegitimen režim	Šibka vladavina	Rivalstva znotraj države
politični	kolaps institucij	represija	korupcija	mejni konflikti
družbeni	kriminal	etnična razcepljenost	nepotizem	predsodki
ekonomski	brezposelnost	nezmožnost pobiranja davkov	inflacija	omejen pretok dobrin
varnostni	uporniki/milice	etnične milice	vstaje, upori	poostren mejni režim

Vir: Developing Capacity for Conflict Analysis and Early Response (2011, 17)

3.2.3 Teorija odnosov

Teorija odnosov trdi, da vir konfliktov izhaja iz medčloveških odnosov. Konflikti so posledica interakcij različnih posameznikov ali skupin, ki izhajajo iz različnih kultur, vrednot in interesov. Konflikt je prirojen pripadnikom obeh spolov in zatorej opredeljuje način vedenja v interakcijah posameznika z drugimi pripadniki. Konflikt je lahko posledica nezadostne komunikacije oziroma napačne percepcije. Drugačnost v smislu različnih identifikacijskih točk (nacionalnost, rasa, religija itd.) ene skupine proti drugim je lahko povod za konflikt. Zgodovinski spomin določenih družbenih skupin vpliva na način percepcije drugih in interakcije z njimi. Konflikti, ki izvirajo iz posameznikov oziroma skupin proti drugim, vključujejo stereotipe in predsodke, ksenofobijo, obeležja in odsotnost komunikacije (Developing Capacity for Conflict Analysis and Early Response 2011, 12).

Poudarki iz priročnika OZN so še naslednji (Developing Capacity for Conflict Analysis and Early Response 2011, 12):

1. Teorija odnosov skuša pojasniti vzroke, zakaj etnični konflikti oziroma konflikti, utemeljeni na identiteti, pretresajo mnoge družbe. Zakaj ljudje drugim zamerijo preprosto dejstvo, da so drugačni od njih.
2. Politična ekonomija je eno od orodij, ki pripomore k razumevanju napetosti med skupinami. Razkriva, da so skupine, ki tekmujejo za skupne resurse, bolj nagnjene k temu, da med seboj ustvarjajo konflikte, ki se lahko kažejo v izključevanju, nasilju ali celo fizičnem uničenju nasprotnih skupin.
3. Analiza zgodovinskih odnosov med skupnostmi lahko razkrije in napove mogoče konflikte v prihodnosti. Nasilni odnosi v skupni zgodovini so vir nadaljnjih delitev ter lahko privedejo do razčlovečenja oziroma nepriznavanja človečnosti nasprotne skupine; drastičen primer tega je bilo krvavo nasilje Tutsijev in Hutujcev v Ruandi, ki je vrh dosegel z genocidom v letu 1994 – s pobojem skoraj milijonom Tutsijev (Johnson 2012). Tudi Gleditsch (2002, 17–18) pri preučevanju državljanskih in meddržavnih vojn ugotavlja, da je tradicija nasilja zelo pomemben dejavnik v konfliktih. Njegova temeljna ugotovitev je, da nasilje generira nasilje. Če gena za konflikta ostane nerazrešena, vodi v reprizo; Pakistan je gotovo eden boljših primerov za potrditev te ugotovitve.

Osnovna matrika za preučevanje konfliktov s pomočjo politične teorije je navedena v tabeli 3.3.

Tabela: 3.3 Primer preučevanja konflikta med Tutsiji in Hutujci s pomočjo teorije odnosov

Družbene skupine	Bližina	Zgodovina	Stopnja predsodkov	Trendi oblikovanja predsodkov	Paradigma vzajemne komunikacije
Tutsiji proti Hutujcem (Ruanda)	skupna država	zgodovinsko sovražni odnos	zelo intenzivna, skupini druga ne priznavata človečnosti.	politični sistem monarhije je pripomogel h kompleksom in večvrednosti, predsodke poglobljajo medsebojno sovražstvo in nasilje.	skupini govorita isti jezik, komunikacijo med njima zaznamuje strah.

Vir: Developing Capacity for Conflict Analysis and Early Response (2011, 16)

3.2.4 Transformativna teorija

Transformativna teorija predvideva, da je vzrok konfliktov v sistemski in strukturalni nepravilnosti in neenakosti, ki se izkazuje v socialnih, kulturnih, ekonomskih, verskih in političnih napetostih. Transformativni konflikti se izražajo v napetostih, ki nastanejo kot posledica na eni strani zahtev za spremembe ter na drugi strani upiranja institucij in struktur zahtevam po teh spremembah (Developing Capacity for Conflict Analysis and Early Response 2011, 14).

Konflikt je posledica načina, na katerega so strukturirane posamezne družbe, na primer (Developing Capacity for Conflict Analysis and Early Response 2011, 14):

- ekonomski in politični sistemi načeloma privilegirajo določeno družbeno skupino v primerjavi z drugimi;
- kulture načeloma izražajo namero po ekskluzivnosti v odnosu do drugih kultur in novih idej;
- vladajoče politične in ekonomske strukture so navadno odtujene družbi, ki ji vladajo.

Transformacija odraža načine, kako se ljudje, družbe in institucije odzivajo na spremembe. Družbene strukture se navadno počasi odzivajo na demografske, socialne, okoljske in ekonomske spremembe, ki so jim priča. Napetosti med statičnimi strukturami in institucijami na eni strani ter spremembami pri ljudeh, predstavah (percepcijah) in okolju na drugi strani so viri konfliktov.

Načelno poznamo endogene (notranje) in eksogene (zunanje) vzroke za spremembe. Endogeni vzroki niso vsiljeni od zunaj in so odraz njihovih regenerativnih sposobnosti. Nove izkušnje in refleksije se lahko odrazijo v spremenjenih družbenih strukturah ali kulturah. Eksogeni vzroki so družbam vsiljeni od zunaj. Zunanji posamezniki oziroma družbene skupine se čutijo poklicane za spremembe obstoječih družbenih struktur, institucij, sistemov, in če je potrebno, tudi z vsiljevanjem lastnih rešitev s prepričanjem, da je to za prejemnike najboljša rešitev (Developing Capacity for Conflict Analysis and Early Response 2011, 14).

V kontekstu transformativne teorije, ki poudarja sistemsko in strukturalno nepravilnost oziroma neenakost lahko omenim Collierja in Hoefflerjevo (2001), ki v svoji študiji

državljskih vojn, uveljavljata delitev konfliktov glede na dva kontrastna inhibitorja uporov, ki sta lahko »pohlep, koristoljubje« (angl. *greed*) ali »obup, tegoba« (angl. *grievance*). Bistvo konfliktov na temelju »grievance« je, da se marginalizirani in deprivilegirani sloji družbe, ki jih pesti strukturna ali sistemska neenakost, začnejo upirati v obliki množičnih protestov. Iz protestnih gibanj, ki ne rodijo zelenih socialno-političnih sprememb, se nato razvijejo odporniška gibanja. Collier in Hoefflejeva (2001, 11) trdita, da vzgibi za nastanek tovrstnih konfliktov izhajajo iz: sovraštva med družbenimi skupinami (etnične, verske), politične izključenosti in želje po maščevanju. Koncept konfliktov na osnovi »greed« daje poudarek koristoljubnemu vidiku uporništvu z argumentom, da vsaka odporniška organizacija potrebuje materialne vire za obstoj, zato je zanj tipično plenjenje virov. V tem smislu avtorja izvedeta primerjavo upora z organiziranim kriminalom, ki deluje v neprimerljivo večjem obsegu kot slednji (Collier in Hoeffler 2001, 3-4).

Matrika za preučevanje transformativnih konfliktov je v tabeli 3.4.

Tabela: 3.4 Analiza transformacijskega konflikta

Strukture	Močne/šibke	Pod pritiskom za spremembe	Odpor proti spremembam	Odgovor na spremembe	Viri pritiskov
politične	šibka zakonodaja in sodstvo	politične institucije	izvršilna oblast	brez	mednarodna skupnost, civilna družba
ekonomske	produkcija	Osnova gospodarstva je primarni sektor, potrebne so spremembe in širitve.	javni nadzor produkcijskih institucij	brez	mednarodni denarni sklad, donatorji in vlade
socialne	verovanja in vrednote	verovanja		od poligamije do monogamije, od patriarhata do družbene enakosti	novе religije, borci za enakopravnost spolov
religiozne	tradicionalne religije islam/krščanstvo	vse religije	tradicionalne religije in verski voditelji	krščanstvo: širjenje novih cerkva	revščina, neenakost, zunanji verski agitatorji
varnostne	vojska, policija	vojska		razkroj	državljski spopadi

Vir: Developing Capacity for Conflict Analysis and Early Response (2011, 17)

4 OPIS DRŽAVE PAKISTAN

4.1 Pregled odločilnih zgodovinskih mejnikov

Zgodovina Pakistana je, zlasti po političnih dogajanjih, zelo burna. Najenostavneje je to prikazati s pomočjo njene predstavitve po obdobjih, ki jih zaznamujejo določeni intenzivni politični procesi ali dogodki. Zgodovinski pregled glavnih mejnikov v Pakistanu je v izhodišču pripravljen s pomočjo dela Zahida Hussaina: *Frontline Pakistan. The Struggle with Militant Islam* (2007), ki na straneh 193-198 navaja ključne dogodke pakistanske zgodovine od leta 1947-2006. Pregled je časovno in vsebinsko dopolnjen z ostalimi avtorji, ki so navedeni v posameznih podpoglavjih. Zgodovinski pregled je samostojno razčlenjen, posamezna obdobja so poimenovana na podlagi ključnih dogodkov in procesov, ki so se zgodili (jedrski poskusi, razdelitev države, islamizacija države, vpletenost v različne konflikte) ter glede na dejstvo ali so oblast posedovale izvoljene civilne strukture ali vojaške hunte, ko so generali z metodo vojaških udarov uzurpirali politično oblast v državi.

Pred začetkom pregleda posameznih obdobj lahko izpostavim nekatere ključne procese, ki se kontinuirano odvijajo v pakistanski zgodovini. Na prvem mestu izpostavljam vseskozi napete odnose Pakistana z Indijo, ki so večkrat dosegli kulminacijo v neposrednih medsebojnih vojaških spopadih; predvsem na območju spornega ozemlja v provinci Kašmir in na območju nekdanjega Vzhodnega Pakistana, današnjega Bangladeša ob njegovi osamosvojitvi. Prav strah pred Indijo izpostavljajo mnogi avtorji, kot Synott (2009, 129-130) in Sastry (2007, 96), za glavni motiv, da Pakistan porabi ogromno virov za konvencionalno oborožitev, katero je v ob koncu devetdesetih letih nadgradil z jedrskim arzenalom in bil zaradi tega deležen določenih sankcij s strani mednarodne skupnosti. Od razglasitve države je bilo razburkano tudi dogajanje znotraj samega Pakistana, ko so generali pakistanske armade z vojaškimi udari večkrat za daljše časovno obdobje prevzeli oblast pod pretvezami, da je civilna oblast skorumpirana, nesposobna ter da bodo vzpostavili red in mir znotraj države ter nato prepustili oblast civilnim strukturam. Zelo pomemben proces, ki se začne v sedemdesetih letih znotraj Pakistana in je prisoten še danes, je islamizacija države in družbe ter vzpon skrajnih islamskih skupin, ki jih je oblast prikrito podpirala in uporabila kot instrument zunanje politike, najprej v afganistanski vojni v osemdesetih letih, v devetdesetih letih pa pri subverzivnem delovanju v pokrajini Kašmir in pomoči talibanskemu režimu pri zasedbi oblasti v sosednjem Afganistanu. Ob začetku enaindvajsetega stoletja se ta podpora Pakistanu

vrne kot bumerang, ko začno skrajne skupine (predvsem Al Kaida in talibanske skupine) ogrožati centralno oblast v Pakistanu, ko se slednja odloči, da bo stopila na stran ZDA v vojni proti terorizmu ter začela preganjati skrajne islamske skupine na lastnem ozemlju, katere je še nedavno tega bolj ali manj očitno podpirala.

4.1.1 Obdobje 1947–1949: rojstvo države Pakistan

Islamska zvezna republika Pakistan, kot se uradno imenuje danes, je bila razglašena 14. avgusta 1947 z odcepitvijo od Indije, potem ko je ta leta 1946 izstopila iz britanskega imperija. Njen prvi predsednik, imenovan generalni guverner, je bil Mohammed Ali Jinnah (Hussain 2007, 193).

Ali Jinnah, imenovan tudi veliki voditelj, je imel vizijo, da bo Pakistan moderna liberalna islamska demokracija, na žalost pa je njegove načrte⁵ prekrižalo nasilje med Indijo in Pakistanom, ki je zahtevalo več sto tisoč življenj, nekateri avtorji navajajo tudi milijon žrtev, ter več milijonov razseljenih oseb. To je povzročilo trajno nestabilnost države, ki je bila na začetku razdeljena na dve geografsko ločeni enoti: Zahodni Pakistan in Vzhodni Bengal,⁶ med katerima je bilo 1600 km indijskega ozemlja (Synnott 2009, 17).

Wassem (2011, 3) navaja, da je že ob samem začetku Pakistan svojo identiteto poudarjeno gradil na islamski religiji, za razliko od Indije, ki je svojo identiteto gradila na etničnosti in je tudi svoje province vzpostavila glede na jezikovno razdelitev znotraj države.

Ob nastanku države se je kot posebna nevralglična točka med Indijo in Pakistanom izpostavilo vprašanje nadzora nad pokrajino Kašmir, katere večinski del je pod nadzorom Indije kljub večinski muslimanski sestavi prebivalstva. Prvi spopad med Indijo in Pakistanom za Kašmir je potekal med letoma 1947 in 1949, ko se je končal s premirjem pod taktirko OZN (Hussain 2007, 193).

⁵ Na pakistanski uradni spletni strani je v biografiji Ali Jinnaha navedeno, da je v tridesetih in štiridesetih letih 20. stoletja kot idejni oče države artikuliral zahtevo po državi Pakistan v okviru Muslimanske lige. Osebnostno je bil zelo nesrečen zaradi položaja beguncev, tudi hindujskih, v Pakistanu. Prizadela ga je tudi nezmožnost, da bi konstituiral ustavo novonastale države (The Governor General, 2012).

⁶ Vzhodni del Pakistana je obsegal le šestino ozemlja, vendar je tam zaradi goste poseljenosti živelo kar 55 odstotkov skupne populacije; to je vzhodnemu delu države omogočalo določeno stopnjo dominacije glede na zahodni del, ki je bil razdeljen na štiri province (Wassem 2011, 3).

4.1.2 Obdobje 1949–1970: težave pri gradnji skupne države, vojaški udari in druga vojna z Indijo za Kašmir

V tem obdobju so glavno dogajanje v Pakistanu zaznamovali sprejetje ustave v letu 1956, s katero se je Pakistan razglasil za islamsko republiko, vojaški prevrat v letu 1958, ki ga je izvedel maršal Mohammed Ayub Khan, prozahodni in sekularni voditelj, ki je vodil državo več kot desetletje, in druga indijsko-pakistanska vojna, ki se je začela v septembru 1965. Tudi ta vojna Pakistanu ni prenesla zelenega nadzora nad Kašmirjem, še več, pakistanska vojska je doživela boleč poraz. V letu 1969 je maršala Ayuba Khana zamenjal, spet s prevratom in uvedbo izrednega stanja, general Yahya Khan, ki se je na oblasti obdržal do odcepitve vzhodnega dela države (Hussain 2007, 193–194).

4.1.3 Obdobje 1971–1977: razdelitev države in nastanek Bangladeša

Po splošnih volitvah decembra 1970 je večino v nacionalni skupščini dobila nacionalna bengalska stranka iz Vzhodnega Pakistana, vendar je vojaški režim preprečil formiranje skupščine, kar je povzročilo veliko nezadovoljstvo v Vzhodnem Bengalju. V marcu 1971 je v vzhodnem delu države intervenirala pakistanska vojska, da bi preprečila odcepitev; to je bila uvertura v izredno krvavo državljansko vojno, v katero se je decembra 1971 vmešala tudi Indija, ki je posredovala v imenu bengalskih separatistov. Pakistanske oborožene sile je indijska vojska spektakularno premagala, Vzhodni Bengal je bil razglašen za samostojno državo Bangladeš. Oblast v državi so od vojske ponovno prevzele civilne politične stranke, predsednik je postal Zulfikar Ali Bhutto, oče kasnejše premierke Benazir Bhutto. V letu 1973 je Pakistan sprejel ustavo, ki je še danes veljavna in je bila večkrat dopolnjena z amandmaji ter je zmes modernega civilnega in islamskega šeriatskega prava (Synnott 2009, 20).

4.1.4 Obdobje 1977–1988: vojaški udar, islamizacija države in podpora talibanom v času sovjetske okupacije Afganistana

V letu 1977 je vojaška hunta pod vodstvom generala Zia Ul-Haqa prevzela oblast in jo obdržala vse do leta 1988. Raziskovalci navajajo, da je v tem obdobju prišlo v pakistanski vojski do obrata; ta do tedaj v večji meri sekularna organizacija pod vplivom britanske

vojaške tradicije⁷ se je preusmerila proti izvirnim islamskim naukom. Poudarjati se je začel pomen islamske religije za identiteto države, ki je prav tako pomembna kot njena varnost in ozemeljska integriteta (Hussain 2007, 18). Leta 1979 je začel veljati islamski kazenski zakonik. Z začetkom sovjetske intervencije v Afganistanu so pakistanske tajne službe v sodelovanju z obveščevalnimi službami ZDA, predvsem s Cio, začele odkrito in prikrito podpirati talibane v boju proti Sovjetom⁸ (Wassem 2011, 8–9).

4.1.5 Obdobje 1988–1999: kirgilska kriza, jedrska oboroževalna tekma med Pakistanom in Indijo

V avgustu 1988 se je zgodila nikoli pojasnjena letalska nesreča, v kateri je življenje izgubil vojaški vrh na čelu z generalom Zio, na letalu pa se je ponesrečil tudi ameriški veleposlanik v Pakistanu. Vojska je sestopila z oblasti, novembra 1988 je na volitvah zmagala Pakistanska ljudska stranka (Pakistan People Party – PPP), precej liberalna in sekularna politična opcija pod vodstvom Benazir Bhutto, ki je postala prva predsednica vlade v kateri koli muslimanski državi na svetu. Benazir Bhutto je na oblasti ostala le slabi dve leti, potem je bila zaradi obtožb o korupciji odstranjena s položaja. ZDA so v tem obdobju uvedle sankcije proti Pakistanu zaradi programa izdelave jedrskega orožja. Na oblasti sta se v tem desetletju v vlogi predsednikov vlad izmenjevala Benazir Bhutto in Navaz Sharif, ki je vodja Islamskega demokratičnega zavezništva (Islam Democratic Alliance). V nasprotju s PPP ta stranka predstavlja ortodoksnejše islamiste, ki jih v ozadju podpirata vojska in obveščevalna služba ISI (Hussain 2007; 195, 22–23).

V maju 1998 je Pakistan izvedel serijo jedrskih poskusov kot odgovor na indijske jedrske eksplozije.

Po vdoru sil, ki jih je podpiral Pakistan, ob koncu leta 1999, v gorato kargilsko regijo, ki je del Kašmirja pod kontrolo Indije, sta se državi zapletli v še eden medsebojni spopad. Šlo je za

⁷ Veliko pakistanskih častnikov je osnovne profesionalne veščine svojega poklica pridobilo na znani britanski vojaški akademiji Sandhurst – na primer maršal Ayub Khan, ki sem ga omenil kot pakistanskega predsednika v letih 1958–1965 (The President of the Islamic Republic of Pakistan, 2012).

⁸ Synnott (2009, 27–29) prav sodelovanje ameriških in pakistanskih obveščevalnih služb pri podpori talibanov v času sovjetske okupacije navaja kot primer nenačelne koalicije, ko so ZDA podpirale nedemokratično in versko radikalno vladajočo skupino, zbrano okoli generala Zie, zato da bi ustavile SZ pri širjenju strateškega vpliva v srednji Aziji. Avtor na istem mestu navaja tudi ponudbo Reaganove administracije, ki je obljubila Pakistanu 3,2 mrd. USD za sodelovanje v boju proti Sovjetom. Talibanizacija in radikalizacija Pakistana in Afganistana sta se ZDA vrnili kot bumerang z začetkom intervencije v Afganistanu leta 2001.

spopad nizke intenzitete z omejenim ciljem, na globalni ravni pa ga je spremljal strah, da bosta državi prvič v zgodovini medsebojnih spopadov druga proti drugi uporabili jedrski arzenal. Po močnem neodobravanju in pritisku mednarodne skupnosti in ZDA se je Pakistan umaknil, pri tem pa v mednarodnih odnosih izgubil še nekaj svoje verodostojnosti (Tellis 2001, 5–7).

4.1.6 Obdobje 1999–2008: Musharrafov vojaški udar, deklarativno zavezništvo z ZDA v vojni proti terorju, talibanizacija Pakistana

V oktobru 1999 je poveljnik vojske general Pervez Musharraf izvedel vojaški udar in z oblasti odstranil premierja Nawaza Sharifa. To je bil odgovor na namero slednjega, da ga Musharraf odstavi z armadnega vrha. ZDA so najprej obsodile vojaški udar, ko pa je samooklicani predsednik Musharraf deklariral Pakistan kot zaveznika ZDA v globalni vojni proti terorju, ki ga je razglasila Busheva administracija po terorističnih napadih v ZDA 11. 9. 2001, so ZDA prekinile nekatere sankcije, ki so jih uvedle po izvedbi jedrskih poskusov, ter Pakistanu vojaško in finančno pomagale v boju proti islamskim radikalnim skupinam na njihovih tleh (Hussain 2007, 196–197). Wassem (2011, 9–10) za to obdobje navaja, da se je na ozemljih Severnozahodne obmejne province (North West Frontier Province) ter na Plemenskih ozemljih z zvezno ureditvijo (FATA – Federally Administered Tribal Areas) pričel val talibanizacije kot odgovor na akcije pakistanskih oboroženih sil proti talibanom in podpornikom Al Kaide na območjih, ki mejijo na Afganistan in v katerih živi večinsko paštunsko govoreče prebivalstvo.

4.1.7 Obdobje po letu 2008: širjenje vojne iz Afganistana v Pakistan, skrhano zavezništvo z ZDA

Po Musharrafovem odstopu v avgustu 2008 je oblast v Pakistanu ponovno prevzela PPP na čelu z Asifom Ali Zardarijem, možem nekdanje umorjene premierke Bhutto; Zardari je tudi v tem trenutku še vedno na čelu države (The President of The Islamic Republic of Pakistan, 2012). Za to obdobje je v Pakistanu značilno širjenje vpliva skrajnih islamskih gibanj, Wassem (2011, 10–11) govori o novem, tretjem valu širjenja talibanizacije, ki se širi s Plemenskih ozemelj z zvezno ureditvijo in Severozahodne obmejne province, ki se po novem imenuje Kiber Paštunija (Khyber Pakhtunkhwa), po vsej državi, predvsem na jug province Pandžab, ki postaja novo žarišče skrajnih islamskih gibanj. Obdobje zaznamujeta tudi

skrhano zaveznitvo in naraščajoče nezaupanje med ZDA in Pakistanom, ki se stopnjuje z vodenimi napadi brezpilotnih letal Cie na domnevna talibanska oporišča v Pakistanu, kar Pakistan šteje za kršitev ozemeljske suverenosti.

4.2 Geostrateški položaj, državna ureditev in eknomski položaj Pakistana

Geostrateški položaj Pakistana je zelo pomemben, ker je most med Osrednjo, Zahodno in Južno Azijo. Čez Pakistan imata Kitajska in Indija lahko speljane najkrajše poti do bogatih energetskih virov v Iranu in Afganistanu, ki jih nujno potrebujeta, da ohranjata visoko gospodarsko rast. Čez Pakistan vodijo najkrajše poti v Osrednjo Azijo, kjer so države, ki imajo še vedno bogate zaloge plina in nafte (Turkmenistan, Kazahstan, Uzbekistan ...) (Rashid 2010, 5–6).

Na območju Pakistana imajo strateške interese tudi ZDA, ker želijo omejiti rast Kitajske, jedrske ambicije Irana, nevtralizirati teroriste in upornike v Afganistanu (z dvomljivim uspehom) ter imeti koristi od rastoče trgovine z Indijo. V času hladne vojne v osemdesetih letih prejšnjega stoletja so ZDA Pakistan izkoristile z namenom zadrževanja sovjetskega vpliva, kar se je pokazalo v podpori mudžahedinom v Afganistanu. Za Kitajsko je Pakistan pomemben zaradi dostopa do Arabskega morja, energetskega koridorja Gwadir–Xinjiang in pomorske baze pri Gwadirju (Niazi, 2012).

Pakistan je za Indonezijo druga največja država na svetu po številu muslimanov in imetnica jedrskega orožja, kar dodatno povečuje pomen njegove stabilnosti za varnost in stabilnost azijske regije.

Islamska republika Pakistan je parlamentarna demokracija, kjer ima glavno vlogo parlament, ki je sestavljen dvodomno iz senata, kjer so zastopani predstavniki provinc, in nacionalne skupščine, katere poslanci so voljeni na neposrednih volitvah. Parlament ima v rokah zakonodajno oblast v Pakistanu (Senate of Pakistan, 2012).

Zelo pomembno vlogo v Pakistanu že tradicionalno igra predsednik države, ki skupaj z vlado tvori izvršilno oblast. Imenuje predsednika vlade in guvernerje provinc. Z osemnajstim amandmajem k ustavi iz aprila 2010 so se vloga in pooblastila predsednika zmanjšali; tako je

Pakistan iz polpredsedniškega parlamentarnega sistema spet postal klasični parlamentarni sistem,⁹ ki je obdržal pristojnosti, ob soglasju Vrhovnega sodišča, da razpusti Nacionalno skupščino, razpiše nove volitve in tako odstavi predsednika vlade (The President of the Islamic Republic of Pakistan, 2012).

Administrativno je Pakistan razdeljen na štiri province: Baločistan, Pandžab, Sindh in Kyber Paštunija (nekdanja Severozahodna obmejna provinca – North West Frontier Province (NWFP)) ter okrožje glavnega mesta Islamabad. Na severozahodu Pakistana so še Plemenska ozemlja pod zvezno upravo (Federally Administered Tribal Areas (FATA)), ki imajo poseben avtonomen status podobno kot na severu območja, imenovana Azad Kašmir, in Severna ozemlja, ki so del pokrajin Jammu in Kašmir, pod nadzorom Pakistana, ki sta del ozemeljskega spora z Indijo (The President of the Islamic Republic of Pakistan, 2012).

Konstitutivne province imajo pomembne pristojnosti na območju lastne uprave. Vodijo jih guvernerji, pomembnejši organi so še provincialni zbor in svet ministrov. Večina zakonodaje in zagotavljanja javnih storitev s področja zdravstva, izobraževanja, gospodarstva in infrastrukture je v pristojnosti provincialnih oblasti (Government Structure, 2012). Provincialna ureditev Pakistana je prikazana na sliki 4.1.

Slika 4.1: Zemljevid Pakistana – provincialna razdelitev

Vir: Punjab in Pakistan (2012)

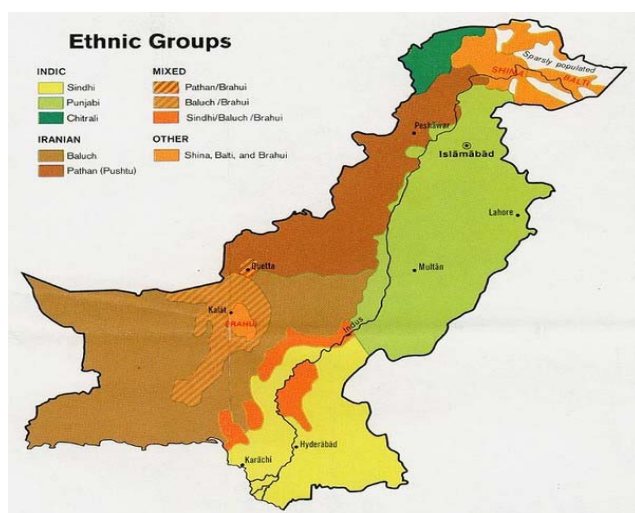
⁹ Na področju politične ureditve Pakistana je bilo že veliko sprememb, ki so si jih aktualne oblasti prikrojile po lastnem okusu. Posebno vojaške hunte pod vodstvom generalov so z dekreti zmanjševale pristojnosti parlamenta in povečevale pooblastila samooklicanih predsednikov. Maršal Ayub Khan je zmanjšal parlamentu zakonodajna pooblastila. General Zia Ul-Haq ga je celo degradiral v svetovalno telo predsednika države (Wassem 2011, 5).

Vlada ocenjuje, da v Pakistanu živi okoli 165 milijonov prebivalcev, ki se delijo na mnoga ljudstva (Basic Facts, 2012).

Najštevilnejša etnična skupina so Pandžabci (okoli 50 odstotkov), sledijo jim Paštuni (14 odstotkov), Sindi (12 odstotkov), Mohadžirji (7 odstotkov), Beloči (4 odstotki), v gorskih dolinah na severu živijo še razna manjša ljudstva in plemena, kot so Kalaši, Buruši, Vahani, Baltiji itd. Glede religioznosti je slika naslednja: 96 odstotkov je muslimanov, od tega 80 odstotkov sunitov, 20 odstotkov šiitov. Od ostalih veroizpovedi najdemo še 3 odstotke kristjanov in 1 odstotek hindujcev (Makovec 2009, 16).

Pisana etnična sestava in poudarjanje različnosti samih etničnih skupin znotraj Pakistana sta gotovo med vzroki, da država nikakor ne more zaživeti v polni meri. Tudi verska sestava dominantne sunitske muslimanske ločine nikakor ni enovita¹⁰. Pandžab je najbolj poseljena in razvita provinca. Pandžabci so najštevilčnejša in najdominantnejša etnična skupina, ki ima vodilno vlogo v civilni upravi in oboroženih silah ter skuša omejevati avtonomijo ostalih etničnih skupin in provinc (Feyyaz 2011, 10). Pakistanska etnična slika je prikazana na sliki 4.2.

Slika 4.2: Pakistanska etnična slika

Vir: Cole (2012)

¹⁰ Synott (2009, 19–20) poudarja dve zelo različni skupini znotraj sunitske ločine. To sta deobandi in barelvi. Zadnji sestavljajo večino pakistanskih sunitov ter zagovarjajo zmerno in tolerantno različico interpretacije islama. Nasprotno pa za deobande velja, da zagovarjajo ortodoksno in militantno različico ter že od začetkov Pakistana zavračajo tezo o islamski različici liberalne demokracije.

Kot posebno pereč problem Pakistana lahko izpostavimo slab ekonomski položaj in iz njega izhajajočo revščino prebivalstva. Po podatkih, dostopnih na spletnih straneh Cie, je pakistansko gospodarstvo manj razvito zaradi dolgotrajne politične nestabilnosti in nizkih tujih vlaganj. Bruto družbeni proizvod (BDP) Pakistana 2.800 ameriških dolarjev na prebivalca, kar ga uvršča na 174. mesto na svetovni lestvici. Od sosednjih držav ima nižji BDP per capita le od vojne uničeni Afganistan (okoli 1.000 dolarjev na prebivalca). Odstotkovno k BDP dobro polovico prispeva storitveni sektor, industrija pa slabo četrtino. O nerazvitosti priča podatek, da kmetijstvo predstavlja dvajset odstotni delež v BDP, v panogi je zaposlenih kar štirideset odstotkov delovno aktivne populacije Pakistana. Osrednja oblast je neučinkovita tudi pri polnjenju proračuna saj uspe z davki, prispevki in prihodki podjetij v državni lasti zbrati le 12 odstotkov BDP, kar jo uvršča na prav tako zelo skromno 204. mesto na svetu (tudi pri tem kazalniku se le Afganistan odreže slabše s slabimi devetimi odstotki). Po ocenah¹¹ razvojnega programa OZN (UNDP) živi pod pragom revščine skoraj v Pakistanu polovica prebivalstva. (The World Factbook, 2012).

Arif in Farooq (2012; 4-10, 17, 35) sta v svoji primerjalni študiji revščine v Kitajski in Pakistanu proučevala štiri kazalnike: ruralno revščino, urbano revščino, socialno revščino ter makroekonomske in socio-politične razmere. V raziskavi sta upoštevala podatke od osemdesetih let naprej in ugotovila, da je Kitajska, za razliko od Pakistana, v tridesetletnem obdobju dosegla viden napredek v procesu izkoreninjenja revščine, žal pa tudi v smeri povečevanja družbene neenakosti. Za Pakistan se je izkazalo, da v procesu zmanjševanja revščine ni bil uspešen zaradi visoke demografske rasti, ki je v osemdesetih letih prejšnjega stoletja presegala tri odstotke prebivalstva letno in odsotnosti usmerjene in učinkovite politike boja proti revščini, ki je posledica politične nestabilnosti, šibke vladavine itd. Revščina v ruralnih predelih se je izkazala za bolj perečo v primerjavi z urbani (70% revnih živi na podeželju). V sklopu obravnave socialne revščine sta obravnavala indeks človeškega razvoja¹² (Human Development Index – HDI), ki vključuje poleg prihodkov tudi stanje na področju človeškega zdravja in izobrazbe. Ugotovila sta, da je raven pismenosti v Pakistanu nizka (malo več kot 50 odstotkov), prav tako ni prišlo do napredkov pri

¹¹ Za Pakistan je zelo težko dajati natančne ocene o ekonomsko-demografskih kazalnikih, ker tudi osrednja administracija nima ažurnih in centraliziranih evidenc o številu prebivalstva, nezaposlenosti, revščini itd.

¹² Po podatkih razvojnega programa OZN (UNDP) HDI za Pakistan v letu 2010 znaša 0.504, kar ga uvršča na 145. mesto med 187 državami, ki so zajete v primerjavi (Pakistan Country Profile, 2012).

razvejanosti šolskega sistema. Izkazal se je tudi pomen stabilnih makroekonomskih in politično socialnih razmer. Pakistan zaradi politične nestabilnosti, šibkih institucij, neustrezne vladavine, povečanega nasilja, naravnih nesreč, notranjih konfliktov itd. ni zmožal učinkovite soočenosti z izzivi revščine. Prav na primeru Kitajske, ki v tem času ni bila izpostavljena resnejšim notranjim konfliktom ali varnostnim grožnjam, se je pokazal pomen stabilnih socialnih in političnih razmer.

Glede na vse naštetu v tem poglavju bi lahko zaključil, da je normativno gledano Pakistan moderna in urejena centralizirana država z močnimi provincami, katere ureditev je povsem primerljiva z etabliranimi zahodnimi demokracijami. Težava se pojavi, ko začnemo preučevati delovanje omenjenih institucij; izkaže se, da temeljne prvine državnosti – zagotavljanje notranje varnosti in stabilnosti, zagotavljanje socialnega sistema, pravne države in blaginje za prebivalce – v Pakistanu ne delujejo na pričakovani ravni. V takšnih razmerah državo usmerjajo različne skupine, ki imajo nesorazmerno družbeno moč in jih bom podrobneje analiziral v naslednjem poglavju.

4.3 Temeljni nosilci dogajanja v Pakistanu: vojska, obveščevalne službe in skrajne islamske skupine

Skladno z ugotovitvijo iz prejšnjega poglavja, da država, bolje rečeno civilna oblast na državni in lokalni ravni, ne funkcionirata, kot bi pričakovali, se moramo vprašati, kateri akterji potemtakem usmerjajo tok notranjega dogajanja in tudi zunanjepolitične države Pakistana. Pri preučevanju literature o procesih, ki se odvijajo v Pakistanu, sem izluščil tri nosilce oziroma akterje, ki imajo nepričakovano visok vpliv v Pakistanu in sicer:

- pakistanska vojska,
- obveščevalna služba ISI,
- skrajne islamske skupine.

Njihova vloga bo podrobneje predstavljena v naslednjih podpoglavjih. V osnovi lahko navedem, da vojska v Pakistanu poseduje veliko politično moč, kar je že večkrat dokazala s prevzemanjem oblasti ali samovoljnimi delovanjem, neodvisno od odločitve politikov¹³ in

¹³ Tipičen primer je samovoljna intervencija pakistanske vojske 1999, ki je izvala Kirgilsko vojno med državama, ki jo je izvedel poveljnik vojske general Musharraf brez vednosti in odobritve predsednika vlade Nawaza Sharifa. Ob poskusu slednjega, da bi ga zato zamenjal je general oktobra istega leta izvedel vojaški udar, kar so

tudi ekonomsko moč, ki se kaže v lastništvu mnogih korporacij in bogastvu, ki ga posedujejo vodilni generali. Za obveščevalne službe, ki so v tesni povezavipovezavi z vojsko, velja, da samovoljno vplivajo na politično dogajanje v državi ter tudi podpirajo delovanje različnih ekstremističnih islamskih skupin predvsem v Afganistanu, pa tudi drugod po svetu¹⁴. Vzpon skrajnih islamskih skupin v Pakistanu pa kaže na zaskrbljujoč trend naraščanja verske neustrpnosti in nasilja nad civilnim prebivalstvom. Kljub vsemu imajo določeno stopnjo legitimnosti, predvsem med najrevnejšimi sloji prebivalstva, ker izvajajo izobraževanje mladine (v duhu ortodoksne islamske tradicije) in so nudile hitro in učinkovito pomoč v času naravnih nesreč, potresov in poplav, ki so prizadele Pakistan.

4.3.1 Vojska kot dejavnik v Pakistanu

Sastry (2007, 115–116) poudarja, da pakistanska vojska že vse od nastanka države uživa ugled med ljudmi, vendar ga ne upravičuje s svojimi dejanji. Večkrat je začela vojne z Indijo ter vse po vrsti izgubila, v njenih vrstah so se razrasli korupcija, kriminal, dobičkarstvo. Zgradila je zavidanja vreden poslovni imperij, v katerem se ukvarjajo z bančništvom, zavarovalništvom, trgovino, radiotelevizijo ipd. Znotraj vojske pa sta dve antagonistični skupini: na eni strani skorumpirani in bogati generali s svojim posli in nepremičninami, na drugi strani pa indoktrinirani islamisti – borci za džihad, ki se borijo za ekskluzivnost in superiornost islama.

Ob razdružitvi Pakistana in Indije je slednja nasledila državno strukturo, ki so jo formirali Britanci in je zajemala javne službe, izvršno vejo oblasti in parlament. Pakistan je moral vse te elemente državnosti šele vzpostaviti¹⁵. Poleg tega je bila Indija prežeta z močno nacionalno

recimo ZDA obsodile, ker pa se je Musharraf izkazal kot kooperativen partner v ameriški vojni proti terorju, pa so ga po letu 2001 zopet začele velikodušno vojaško in finančno podpirati (Hussain 2007, 32).

¹⁴ Znan je primer podpore bosanskim muslimanom z bojevniki in orožjem, ki so ga zagotavljali v času vojne v BiH.

¹⁵ Bhimaya (1997, 4-5) v svoji primerjalni študiji iz leta 1997 ugotavlja, da za razliko od Pakistana, indijska vojska ni nikoli izvedla vojaškega prevrata v državi, kljub temu, da si obe vojski delita skupne korenine, tradicijo, vrednote in kulturo, ki so bile skupne britanski vojaški tradiciji. Avtor ugotavlja, da je šel razvoj civilno-vojaških odnosov v obeh državah od leta 1947 v različne smeri; Indija, ki je imela vse administrativne službe že formirane v New Delhiju, se je uspela uveljaviti kot najštevilčnejša svetovna država z demokratičnim političnim sistemom, močnimi političnimi strankami in usposobljenimi politiki, ki so uspeli obdržati oborožene sile pod svojim nadzorom. Pakistan se je od nastanka soočil s težavo obvladovanja integritete fizično ločenih delov države. Muslimani iz Vzhodnega Bengala so bili od svojih zahodnih sodržavljanov različni tudi v kulturnem, jezikovnem in socialnem pomenu. V razmerah pakistanske politične nestabilnosti ne čudi, da je vojska že takoj po prvi kašmirski vojni z Indijo pridobila veliko stopnjo legitimnosti v družbi ter bila dojeta kot

identiteto, ki je temeljila na osnovah starodavne hindujske civilizacije. Motiv za nastanek Pakistana je bila ideja o združitvi muslimanov v predelih Britanske Indije, kjer sestavljajo večino prebivalstva, kar je bilo prvič artikulirano šele leta 1940 na zasedanju Muslimanske lige. Edina trdna državotvorna institucija, ki je izšla iz razdružitve z Indijo, je bila Pakistanska armada, ki je imela korenine še v času britanske kolonialne uprave (Synott 2009, 18).

Zaradi težav pri graditvi države, s katerimi se je soočil Pakistan že ob svojem nastanku in ki so večkrat povzročile nestabilnost države ter še vse do danes niso razrešene, je vojska večkrat aktivno posegla v politično dogajanje v državi ter v svoje vaje prevzela vodenje z argumenti, da so civilne strukture nesposobne, skorumpirane, nevredne zaupanja ter da je vojska edini garant obstoja države. Več avtorjev trdi, da je Pakistanska armada najstarejša in najmočnejša politična oblast v Pakistanu. Poročilo Daily Timesa (Sastry 2007, 106) navaja, »da imajo vse države po svetu svojo vojsko, v pakistanskem primeru pa ima vojska svojo državo«.

V 65-letni zgodovini države so bile približno polovico časa na oblasti vojaške strukture, ki so se izmenjevale na oblasti s političnimi strankami. Vsi generali, ki so svojimi somišljeniki izvedli vojaške udare, so vsakokrat obljubljali hitro vzpostavitev demokracije, ko bodo razmere primerne, resnici na ljubo pa so na oblasti ostali v povprečju dobro desetletje ter niso prostovoljno zapustili predsedniške palače, razen Musharrafa, ki je pod pritiskom javnosti odstopil (Synott 2009, 24–25).

Ibrahim (2009, 1–3) v svoji analizi vojaških prevratov v Pakistanu poudarja, da raziskovalci udarov v Pakistanu večinoma poudarjajo politične oziroma ideološke motivacije generalov, pri tem pa popolnoma zanemarjajo ekonomski vidik, ki je botroval vsem petim¹⁶ vojaškim

gradnik pakistanske nacije. Klasičen civilno-vojaški nadzor se torej ni razvil, civilne oblasti so se na oblasti obdržale le v primeru lojalnih generalov na čelu vojske.

¹⁶ Ibrahim (2009, 1-2) sistematično navaja vseh pet vojaških prevratov:

– V letu 1958 sta bila v resnici izvedena dva prevrata v le mesecu dni, kar raziskovalci štejejo za en vojaški udar. Nestabilno vlado premierja Feroza Khana Noona sta s skupnimi močmi spodnesla politični voditelj Iskandar Mirza in maršal Ayub Khan. Slednji je že po mesecu dni odstranil z oblasti nekdanjega zaveznika Mirzo in se sem oklical za predsednika Pakistana.

– V letu 1969 je bil izveden tretji vojaški udar: predsednika Ayuba Khana je s prevratom nasledil general Yahya Khan, ki je ostal vodja države do krvave odcepitve Vzhodnega Bengala leta 1971, ko je prišel na oblast civilni voditelj liberalne in sekularne politične usmeritve Zulfikar Bhutto.

prevratom v Pakistanu. Pakistanska vojska ima v državi pomemben vpliv tudi na ekonomijo, saj njeni predstavniki zasedajo pomembne položaje v industriji, trgovini in storitvah. Do neke mere je finančno samostojna v odnosu do vlade, ker ima v lasti kapital v različnih finančnih in pokojninskih skladih, s katerimi izvaja celostno oskrbo za svoje pripadnike (Rizvi v Ibrahim 2009, 6–7).

Moč vojske lahko ponazorimo tudi s podatkom, da država nameni med eno tretjino in eno polovico proračunskih sredstev za obrambo oziroma kar 4,4 odstotka BDP¹⁷ (poročilo iz leta 2002) (Sastry 2007, 107).

4.3.2 Obveščevalna služba Inter-Services Intelligence (ISI) kot dejavnik v Pakistanu

Že od začetka sedemdesetih let prejšnjega stoletja si osrednja pakistanska obveščevalna služba Inter-Services Intelligence (ISI) pridobiva čedalje bolj zloglasen sloves. Tudi pri analiziranju delovanja ISI se je tako kot tudi v podobnih službah drugod po svetu, težko dokopati do verodostojnih podatkov. Na splošno se temeljne obtožbe glede njenega delovanja nanašajo na prikrito podporo tajnemu delovanju separatistov v Kašmirju, subverzivnim akcijam in sabotražam v Indiji, vmešavanju v notranje zadeve Pakistana in podpori talibanom pred terorističnim napadom 11. septembra 2001 v ZDA in po njem (Synott 2009, 57).

Za ISI velja, da je težko obvladljiva služba, odgovorna sama sebi, nekakšna država v državi, in da je pod kontrolo vojske, kljub formalni odgovornosti predsedniku vlade. Skoraj vsi njeni dosedanji direktorji so bili armadni generali. Kot poseben problem raziskovalci izpostavljajo njene tesne povezave s skrajnimi islamskimi skupinami, kar je povzročilo nekontroliran razmah medres¹⁸ in verskih učiteljev mul, kar je državo pahnilo v smer skrajnega islamskega fundamentalizma posebej v času vladavine generala Zie (Hussain 2007, 13–17).

– V letu 1977 se je s prevratom na oblast povzpел general Zia-ul Haq, konservativni voditelj, ki je vojsko in državo pospešeno vračal k tradicionalnim vrednotam islama, uvajal šeriatsko pravo ter dobesedno fizično odstranil voditelja Bhutta.

– V letu 1999 je zaradi nesposobnosti in skorumpiranosti vlade Navaza Sharifa general Musharraf prevzel oblast v državi; na oblasti je ostal do leta 2008.

¹⁷ Arif in Farooq (2012, 35) v svoji raziskavi o revščini v Pakistanu navajata, da država za izobraževalni sistem nameni le 2 odstotka BDP, za zdravstveno varstvo pa le 0,6 odstotka.

¹⁸ Medresse so islamske teološke šole, ki so najprej zaživele v afganistanskih begunskih taboriščih v Pakistanu (Rashid 2010, 1–2).

ISI je igrala osrednjo vlogo v ameriški vojni za izgon sovjetske vojske iz Afganistana v osemdesetih letih prejšnjega stoletja. Cia je podpirala z orožjem Pakistan in afganistanske, pakistanske in arabske mudžahedine, pri tem pa se je zanašala na usposabljanje borcev, ki ga je izvajala ISI. V letih 1983–1997 je ISI usposobila okoli 83.000 afganistanskih mudžahedinov¹⁹ (Makovec 2009, 24). ISI je prav tako razpolagala z vojaško pomočjo v orožju in finančnimi viri, ki sta jih za vodenje džihada²⁰ proti sovjetskim silam v Afganistanu velikodušno zagotavljali ZDA in Savdska Arabija (Rashid v Waldman 2010, 3). Ocenjujejo, da so samo ZDA namenile med štiri in pet milijard ameriških dolarjev pomoči mudžahedinom (Rashid 2010, 18). Po sovjetskem umiku iz Afganistana je ISI razširila svoje delovanje v Kašmir in ostale predele Indije, kar je skoraj povzročilo uvrstitev Pakistana na seznam držav, ki podpirajo terorizem. ISI je v devetdesetih letih pomagala tudi bosenskim muslimanom ter podpirala skrajna islamska gibanja v Egiptu, Tuniziji in Alžiriji (Hussain 2007, 27–28).

Od leta 1994 je ISI začela podpirati talibane,²¹ ki so začeli postopoma osvajati predele Afganistana ter mu v večini zavlada v letu 1998. Razlog za podporo talibanom s strani ISI pa tudi uradnega Pakistana, kar je slednji sicer vseskozi zanikal, ni bil ideološke, temveč pragmatične narave. Talibane so videli kot tisto silo, ki bo Afganistanu zagotovila trdnost in stabilnost, s tem pa bo Pakistanu omogočen prodor do Osrednje Azije ter izolacija Irana in pridobivanje strateške prednosti pred Indijo (Rashid 2010, 183–187).

Waldman (2010, 4) je na podlagi intervjujev s poveljujočimi talibanskimi uporniki v različnih predelih Afganistana v letu 2010 prišel do zaključka, da je vloga ISI pri afganistanskih talibanih sistemska in celovita, ker ima služba vpliv na njihovo strategijo, operacije, zaščito in preživetje, vire in oskrbo, novačenje kadra in usposabljanje. Waldman tudi poudarja, da je delovanje ISI globalno motivirano z interesom Pakistana, da zaustavi vpliv Indije, ki ga ta širi

¹⁹ Mudžahedin je islamski izraz za svetega bojevnika (Synott 2009, 30).

²⁰ Na Zahodu prevladuje percepcija, ki ni točna, da džihad pomeni sveto vojno, ki jo muslimani globalno bijejo proti drugače verujočim oziroma nevernikom. Tudi med samimi muslimani ni popolnega konsenza o pomenu izraza džihad. Huzen (2008, 1-3) v svoji študiji navaja, da džihad izhaja iz arabske besede »jehada«, ki jo v osnovnem pomenu lahko razumemo kot prizadevanje, stremljenje k nečemu tudi bojevanje za nekaj. V najširšem, miroljubnem pomenu lahko džihad označuje boj posameznika s samim sabo, da poglobi svojo vero in se upre zlim skušnjavam. Lahko pomeni tudi prizadevanje za uveljavitev islamskih vrednot pravične in egalitarne družbe. V ožjem, negativnem pomenu pa džihad označuje nasilen boj proti nevernikom, hipokritom, nemuslimanom in nasilno širjenje islama.

²¹ Taliban je paštunski izraz za študente islamske teološke šole, medrese (Rashid 2010, 22).

z izvajanjem infrastrukturnih projektov v Afganistanu z namenom prodora v Osrednjo Azijo, kar poudarja tudi Wassem v svoji analizi (2011, 13).

Tudi najnovejša spremljanja aktivnost službe upravičeno namigujejo na zaključek, da ima ISI še vedno tesne vezi z afganistanskimi talibani. Na spletnem portalu Mladine se sklicujejo na tajno poročilo Nata, ki je nastalo na podlagi zaslišanj več kot 4000 ujetih talibanov in ki nakazuje, da naj bi bil Islamabad s pakistansko obveščevalno službo »intimno vpleten« z uporniki. ISI ima podatke o dejavnosti talibanov in ve, kje so njihovi visoki predstavniki, prav tako jim strateško svetuje in jih obvešča o morebitni zaskrbljenosti pakistanske vlade. Tudi tiskovni predstavnik Pentagona je izjavil, da so ZDA že dolgo zaskrbljene zaradi stikov ISI z nekaterimi mrežami skrajnežev (Mladina, 2012).

4.3.3 Islamizacija Pakistana in vzpon radikalnih islamskih gibanj in skupin

V magistrskem delu sta bila že večkrat omenjena vloga generala Zie in vzpon skrajnih islamskih skupin v času vladavine njegovega režima 1977–1988. General je uporabil islam za konsolidacijo lastne moči in legitimizacijo vojaškega režima. V času njegovega režima se je v Pakistanu prvokrat pripetilo, da so radikalni islamisti, zbrani v skupinah, kot so Jamaat-i-Islami in druge, zasedli pomembne oblastne položaje v javni upravi, sodstvu in izobraževalnem sistemu. Proces islamizacije je zajel državo in družbo na dveh ravneh. Najprej je bil spremenjen deležen pravni sistem, ustanovljena so bila šeriatska sodišča, ki so sodila skladno z načeli šeriatskega prava. S serijo verskih dekretov je prišlo do islamizacije javnih služb, oboroženih sil in izobraževalnega sistema. Pakistanska armada, ki je imela korenine v britanski Indijski armadi in je bila pod vplivom britanskih vojaških vrednot in tradicij, v katerih je prevladoval elitistični, liberalni duh med vodilnimi častniki, je postopoma postala institucija, indoktrinirana z islamsko miselnostjo in ideologijo, njena socialna struktura pa se je iz ruralne aristokracije spremenila v srednji in nižji socialni sloj, ki je bil deležen osnovne ortodoksne islamske vzgoje. Na drugi ravni je bil ortodoksni islam močno promoviran v tiskanih medijih, na radiu, televiziji in v mošejah (Hussain 2007, 18–20). Navkljub vsej propagandi in spremembam v družbi skrajne islamske skupine niso imele večje legitimnosti med prebivalstvom Pakistana. Synott (2009, 26) navaja, da je njihov odstotek do leta 1999 na volitvah znašal v povprečju med 4 in 8 odstotkov, njihov vpliv na politične procese v državi pa je bil vseeno neporocionalno visok.

Wassem (2011, 8) posebej poudarja pomen izobraževalnega sistema za islamizacijo družbe, ki se je pokazal s proliferacijo medres (v dobesednem prevodu to pomeni islamski seminar), ki so se najprej pojavljale v afganistanskih begunskih taboriščih v paštunskih severnih predelih Pakistana ter so se po letu 2007 širile tudi v provinco Pandžab. Po njegovi oceni v Pakistanu deluje šestnajst tisoč medres, kjer se izobražuje milijon študentov in pol, kar predstavlja resno alternativno javnemu izobraževalnemu sistemu. V njih se izobražujejo večinoma študentje iz revnejših slojev, zagotovljeno imajo prehrano in namestitev, spornejše je, da jih učitelji poučujejo v dihotomnem pogledu na svet, spodbujanju bojovniške zavesti, spodbujanju sektaških konfliktov, izrazito patriarhalnem islamskem pogledu na odnose med spoloma itd. Militantnost medres in ostalih verskih šol se kaže kot posebej zaskrbljujoč trend, posebej ob meji z Afganistanom, ter vpliva na povečano stopnjo nasilja znotraj države (Wassem 2011, 9).

Po letu 2007 so se nasilje in tudi teroristični napadi skrajnih islamskih skupin stopnjevali, prav tako se je širila njihova organiziranost po celotni državi, posebej v najbogatejši in najbolj poseljeni provinci Pandžab. Synott (2009, 85) izpostavlja, da so bili do leta 2006 samomorilski teroristični bombni napadi v Pakistanu redkost in jih je bilo na letni ravni moč prešteti na prste ene roke, poleg tega so se s severa razširili po vsej državi. Kot najodmevnejše izpostavlja napade na Rdečo Mošejo (2007), hotel Marriot (2008) v bližini parlamenta v Islamabadu in napad na šrilanško moštvo kriketa v Lahoreju (2009) itd.

Trenutno po nasilnosti in organiziranost v Pakistanu izstopajo protalibanske islamske skupine, ki so se zajedle v več lobijev pakistanske družbe, od radikalnih verskih učiteljev mullahov do mamilarških kartelov. Zdi se, da se je Pakistanu podpora talibanom vrnila kot bumerang, tako da talibani počasi ugrabljajo Pakistan (Rashid 2010, 188). Tudi uradne pakistanske oblasti imajo veliko težav z radikalnimi islamskimi skupinami. Z vojaškimi in varnostnimi silami se že vse od vstopa v koalicijo voljnih na strani ZDA bolj ali manj intenzivno borijo proti njim predvsem v severnih predelih države v provinci Kyber Paštunia (KP) in na Plemenskih ozemljih pod zvezno upravo (FATA) (Rizvi 2011, 15–16).

Wassem med najbolj vplivnimi talibanskimi skupinami navaja (2011, 10):

- Haqqanijevo skupino, ki je stacionirana v Severnem Vaziristanu na Plemenskih ozemljih pod zvezno upravo. Skupina primarno napada pripadnike in baze sil NATA v Afganistanu;

- skupine Lashkar-e-Taiba (LeT), Jamaatud Dawa (JD), Jaish-e-Mohammad (JM), Harkatul Jihad in Harkatul Mujahideen so na Severnih ozemljih in pakistanskih delih Kašmirja ter se vse od leta 1990, ko je bil razglašen kašmirski *džihad*, načeloma osredotočajo na cilje v Indiji;
- skupino Tehrik Taliban Pakistan (TTP), ki je stacionirana na Plemenskih ozemljih pod zvezno upravo in skupaj z ostalimi skupinami *džihada* napada cilje po vsem Pakistanu;
- skupini Sipah-e-Sahaba Pakistan (SSP) in Lashkar-e-Jhangyi (LJ) sta v južnem Pandžabu, SSP je največja sektaška milica v Pakistanu. Cilj obeh so napadi na pakistanske šiite.

V Pakistanu poleg talibanov deluje tudi mednarodna islamska teroristična mreža Al Kaida, kar dokazuje uboj njenega dolgoletnega vodje in najbolj znanega terorista na svetu Osama Bin Ladna v maju 2011 Abottabadu. Hussain (2007, 42) izpostavlja, da Al Kaide ni nikakor mogoče enačiti s talibanskim gibanjem.²²

Ena od težav, ki jih predstavljajo skrajne islamske skupine za osrednjo oblast, je tudi krepitev njihovih socialnih mrež v urbanih in ruralnih okoljih. Rizvi (2011, 17) navaja primer skupin LeT in JD, ki izvajata socialno in celostno skrb za revne ter sta učinkovito pomagali prebivalstvu ob katastrofalnem potresu leta 2005 in velikih poplavalah v letu 2010, kar jima krepiti legitimnost in priljubljenost med prebivalstvom ter povzroča dodatne skrbi osrednji vladi pri obvladovanju delovanja ekstremnih skupin.

²² Al Kaida je mednarodna teroristična mreža, katere temeljni cilj je ogrožati ameriške globalne interese kjer koli je to mogoče. Njeni pripadniki so prežeti s sovraštvom do ZDA in niso nujno ortodokсни islamski verniki. Talibani na drugi strani predstavljajo skrajno interpretacijo islama, katere rezultat je ultrakonservativna družba (popolno šeriatsko pravo, poteptane vse pravice žensk ...), ter so specifični za Afganistan, nimajo izrazitih ekspanzionističnih teženj, za razliko od Al Kaide, ki je globalno usmerjena mreža. Do sodelovanja med obema skupinama je prišlo v devetdesetih letih, ko je talibanski voditelj mula Omar ponudil zatočišče Osami Bin Ladnu, ko je bil ta izgnan iz Sudana (Hussain 2007, 42-43).

4.4 Odnosi Pakistana z nekaterimi sosednjimi državami ter ZDA

4.4.1 Odnos med Pakistanom in Indijo

Pakistan vso svojo zgodovino gradi svojo identiteto na različnosti v primerjavi z Indijo, razen v uvodnem obdobju, ko je državo vodil Al Jinnah, ki je poudarjal različnost pa tudi skupne zgodovinske korenine Indije in Pakistana, ki sicer izhajata iz različnih religij, filozofij, družbenih običajev itd. »Po letu 1948 so vsi voditelji Pakistana preprosto hoteli odrezati vse povezave in podobnosti med Indijo in Pakistanom ter ga skušali narediti za čisto državo; kar pomeni, da je Pakistan kulturna sirota – ni arabski, ni perzijski, indonezijski, egipčanski – kar rodil se je in definitivno nima nič skupnega z Indijo« (Sastry 2007, 81–82).

Indija je brez dvoma največji nasprotnik Pakistana; slednji jo večkrat obtožuje, da je vir vseh težav, da je antimuslimanska in antipakistanska. Indija je vir vseh pakistanskih težav, sovražnik Pakistana in islama. Po mnenju Sastryja (2007, 78, 84) elite v Pakistanu s temi frazami vseskozi manipulirajo z ljudstvom z namenom preusmeritve od resničnih problemov in samoizpraševanja (Sastry, 78, 84).

Nasprotovanje med njima pa ni v popolnosti obojestransko. Indija se med vsemi sosedami počuti najbolj ogroženo od Kitajske, s katero se bojujeta za vpliv v Osrednji Aziji (Wassem 2011, 13).

Odnose med Indijo in Pakistanom v največji meri otežuje konflikt za nadzor nad provinco Kašmir, ki bo podrobneje opisan v poglavju 5.6 magistrskega dela. Synott (2009, 129–130) trdi, da Pakistan posredno in neposredno vseskozi podpira bližnje paravojaške operacije in teroristične akcije v Kašmirju. Indija je v svojem boju za obvladovanje razmer v delu Kašmirja, ki je pod njeno kontrolo, na prvi pogled bolj pasivna. Svoje operacije izvaja bolj prikrito in v manjšem obsegu, kljub temu so tudi indijske metode obračunavanja v Kašmirju brutalne, nehumane in v nekonsistentnosti z njeno deklarativno usmeritvijo v spoštovanje načel demokracije in človekovih pravic. Dosedanji spopadi med državama v Kašmirju v vojaškem smislu niso zahtevali velikega števila žrtev. Synott (2009, 132) navaja, da je stanje v Kašmirju dodatno zapletla vojna med Kitajsko in Indijo v letu 1962, po kateri je Kitajska anektirala del nekdanje prinčevske države z imenom Aksai Chin. Pakistan je priznal kitajsko

aneksijo in je prepustil dodaten teritorij v tej regiji pod kitajsko kontrolo, kar je izzvalo ostre proteste v Indiji, ki je trdila, da je Pakistan Kitajski dal določeno ozemlje, ki ga ne nadzoruje in mu ne pripada.

Poleg Kašmirja so dodatne ozemeljske nevralgične točke med obema državama indijska okupacija ledenika Sačien v Himalaji v letu 1984 ter nadzor nad skupnim povodjem Inda, ki ga v zgornjem toku nadzoruje Indija, od njega pa sta življenjsko odvisni tudi pakistanski provinci Pandžab in Sindh (Wassem 2011, 13).

Pakistansko-indijski odnosi so bili v 65-letni zgodovini obeh držav vseskozi napeti z občasnimi vzponi in padci. Državi sta bili vpleteni v štiri neposredne medsebojne spopade. Rizvi (2011, 9) navaja, da so bili meddržavni odnosi najbolj normalni v prvih letih po vojni v Kašmirju 1947–1948, ko so se ustalili do te mere, da sta državi imeli vzpostavljeno trgovinsko menjavo, državljani obeh držav pa so lahko brez zapletenih procedur prečkali mejo. Stanje se je poslabšalo po drugi indijsko-pakistanski vojni leta 1965 ter se do dandanes še ni vrnilo na prejšnjo raven, kljub občasnim otoplitvam.

Ob koncu prejšnjega stoletja so se odnosi ponovno zaostriili v času jedrskih poskusov v obeh državah, izbruha kargilske krize v letu 1999 in zaradi pogostih terorističnih napadov, ki so jih radikalna islamska gibanja intenzivneje izvajala po koncu sovjetske okupacije Afganistana. Po letu 2000 so odnosi med Indijo in Pakistanom večkrat varirali od skorajšnje vojne v letih 2001–2002, po terorističnem napadu na indijski parlament, ko sta obe državi izvedli splošno mobilizacijo, do obdobja v letih 2004–2007, ko sta vzpostavili intenzivni dialog ter naredili pomemben napredek tudi pri vprašanju Kašmirja (Basrur in drugi 2009, 8–10). Dialog je bil prekinjen po odmevnih terorističnih napadih²³ v Mumbaju v Indiji v novembru 2008. Teroristični napad je spet zaostriil odnose med državam do te mere, da je bila v zraku že četrta resna bilateralna kriza po letu 1998, ko sta državi izvedli serijo poskusov z jedrskim orožjem, ki bi lahko eskalirala tudi v uporabo jedrskega orožja (Basrur in drugi 2009, 3–4).

²³ Basrur in drugi (2009, 3–5) navajajo, da je v noči na 26. november 2008 skupina desetih teroristov iz največjega pakistanskega mesta Karači priplula do Mumbaja, ki je komercialno in finančno središče Indije, ter napadla več civilnih ciljev: luksuzna hotela Taj Mahal in Oberoi Trident, železniško postajo, priljubljeno restavracijo Cafe Leopold, judovski kulturni center. V treh dneh groze in strahu je skupina pobila 166 žrtev, med njimi 25 tujih državljanov, kar je povzročilo krizo širših razsežnosti. Indija je obtožila uradni Pakistan, da stoji v ozadju teh napadov, posebej je bila omenjena ISI. Pakistanska uradna politika je obtožbe zanikala. Vsi indici so kazali, da je napad izvedla skupina Lashkar-e-Taiba (LeT). (Isti vir str. 17–18.)

V letu 2011 sta državi začeli obnavljati v letu 2008 prekinjene bilateralne pogovore. Po razmišljanju Rizvija (2011, 18–20) bi morali državi dialog nadaljevati do normalizacije odnosov in razrešitve konfliktov na naslednjih področjih:

- **rešitev manjših problemov** – poenostavitev režima vstopnih viz, medsebojna izmenjava študijskih programov in študentov, sporazum o meji v povodju Sir Creek ter umik indijske vojske na stare demarkacijske črte na Himalaji;
- **nadzor nad terorističnimi skupinami**, kar posebej zahteva Indija po mombajskih napadih leta 2008, pri tem pa mora uvideti, da so skrajne militantne islamske skupine težava tudi samega Pakistana;
- **skupno upravljanje vodotokov** – Pakistan in Indija si delita povodje reke Ind, od katerega je Pakistan življenjsko odvisen. Med državama obstaja bilateralni sporazum (Indus Water Treaty), ki opredeljuje nadzor nad deli skupnih voda. V primeru sprememb vodotokov, ki bodo posledica podnebnih sprememb, bosta morali državi najti skupno pot za upravljanje vod;
- **trgovinski in ekonomski odnosi**, ki so še daleč od ravni, ki bi bila pričakovana in koristna za obe državi;
- ukrepi za **vzpostavitev medsebojnega zaupanja**, ki zajemajo nadzor nad konvencionalno in jedrsko oborožitvijo;
- **odprto vprašanje Kašmirja**, ki ne prinaša hitrih in lahkih rešitev. Za začetek bi se bilo treba dogovoriti za sprostitev togega režima na kontrolni črti, ki je Pakistan ne priznava kot mejo med državama. Naslednji korak bi bil vzpostavitev večje avtonomije obeh delov ter postopen umik vojaških sil s kontrolne črte;
- **vprašanje vpliva v Afganistanu** po umiku sil mednarodne skupnosti po letu 2014. Mnogi analitiki predvidevajo ponovno destabilizacijo razmer, podobno kot ob umiku sovjetskih sil, zaradi teženj sosednjih in vplivnih držav – Irana, Indije, Kitajske, Savdske Arabije in Pakistana. Pakistanski interes je stabilen Afganistan, ker se boji nadaljnjega poslabšanja razmer na svojih severnih ozemljih.

4.4.2 Odnos med Pakistanom in Afganistanom

Yusufzai (2011, 11) poudarja, da sta Afganistan in Pakistan islamski republiki, ki imata mnoge skupne zgodovinske, kulturne in verske značilnosti. Kljub temu pa skozi zgodovino njun odnos zaznamuje nezaupanje. Državi druga drugo obtožujeta, da podpirata teroristične

skupine (Siddique 2011, 12). Afganistan je bil celo edina svetovna država, ki je glasovala proti vstopu Pakistana v OZN, kar je v slednjem povzročilo veliko razočaranje nad dejstvom, da so tako rekoč muslimanski bratje edini nasprotovali državi, ki se je šele postavljala na noge in jo je eksistencialno ogrožala Indija (Siddiqi 2010, 10).

V groben njun odnos najbolj zaznamuje nerešeno pašunsko vprašanje in v novejšem času vpliv talibanov in ostalih islamskih skrajnih skupin na dogajanje v obeh državah. Tudi na pakistanski odnos do Afganistana moramo gledati v luči pakistanske percepcije vloge Indije. Pakistan se na vsak način trudi omejiti vpliv Indije v Afganistanu. Indija in Afganistan imata v zgodovini pristnejše odnose kot Pakistan in Afganistan. Siddique (2011, 41) omenja, da je Afganistan bližje Indiji kot Pakistanu že vse od petdesetih let prejšnjega stoletja, ko je bil podpisan sporazum o prijateljstvu med državama. Indija tudi izraža podporo Afganistanu, ki opozarja na vprašanje Paštunov v Pakistanu.

Yusufzai (2011, 8–10) navaja naslednja odprta vprašanja med obema državama:

- **sporna Durandova črta** ter z njo povezano vprašanje Paštunistana. Z vzpostavitvijo mejne črte se je pašunska etnična skupnost razdelila med dve državni entiteti. Danes približno dve tretjini od 40 milijonov Paštunov živi v Afganistanu, ena tretjina pa v Pakistanu, v provincah Kiber Paštunija in Baločistan ter na Plemenskih ozemljih pod zvezno upravo (Waldman 2010, 4); Durandova linija, dolga okrog 2640 km, je bila kot razmejitvena črta med Afganistanom in takratno Britansko Indijo formirana leta 1893 po drugi afganistansko-britanski vojni. Afganistan, katerega večinska etnična skupina so prav Paštuni, je razumljivo ne priznava za mejo. Niti talibanski režim, ki mu je Pakistan izdatno pomagal pri pohodu na oblast, ni hotel niti slišati za priznanje linije kot mednarodno veljavne meje (Rashid 2010, 187).
- **proizvodnja in tihotapstvo nedovoljenih drog**. Po nekaterih ocenah Afganistan proizvede okoli 90 odstotkov vseh svetovnih zalog opija (kar predstavlja 30 odstotkov BDP države), iz katerega se izdelujejo heroin in ostale prepovedane substance. Iz tega denarja se napajajo lokalni dobičkarji, kriminalci pa tudi že omenjene ekstremistične skupine. Večina mamil se na svetovna tržišča pretihotapi čez Pakistan in Iran;

- **separatistične težnje v pakistanski provinci Baločistan.** Pakistan obtožuje Afganistan, da daje zatočišče separatistom, ki se ob podpori Indije pripravljajo na jugu Afganistana in občasno delujejo v Pakistanu;
- **naraščajoč vpliv Indije v Afganistanu.** Indija želi širiti svoj vpliv v Osrednjo Azijo čez Afganistan, ima tesne odnose s Karzaijevo administracijo, štiri regionalne konzulate in izvaja pomembne infrastrukturne projekte v državi, kot na primer obnovo afganistanskega parlamenta, kar Pakistan spremlja z velikim nelagodjem (Tellis and Mukharji v Waldman 2010, 5);
- **vprašanje afganistanskih beguncev.** Pakistan trenutno gosti okoli 1,7 milijona afganistanskih beguncev. Ocene so, da je še vsaj milijon beguncev v Pakistanu neprijavljenih. Tudi v času sovjetske invazije je bilo na pakistanskih tleh visoko število – okoli 3 milijone beguncev iz Afganistana. Okrog 85 odstotkov jih je pašunske narodnosti. Ni si težko predstavljati, kakšno rekrutacijsko bazo borcev za *džihad* predstavljajo begunska taborišča, kjer intenzivno delujejo tudi medrese. (Siddique 2011, 14).

Trenutno najbolj nevralgična točka meddržavnih odnosov je čezmejna infiltracija talibanov, Al Kaide ter drugih islamskih skrajnih uporniških skupin, ki povzročajo žrtve in škodo na obeh straneh. To nasilje je transnacionalne narave in je posledica porozne meje med obema državama. Še večja nevarnost je, da so se islamske skupine infiltrirale v vse pore družbe. Očitno je, da se je Pakistanu podpora talibanom vrnila kot bumerang, tako da talibani, po mnenju Rashida (2010, 188), počasi ugrabljajo Pakistan, saj se po letu 2007 širijo po vsej državi.

Afganistanski uporniki se prosto umikajo čez mejo na pakistanska Plemenska ozemlja pod zvezno upravo²⁴ in v provinco Kiber Paštunia ter tvorijo prava okrožja pod svojo oblastjo, v katerih formirajo baze ter rekrutirajo, opremljajo in usposablajo nove borce za *džihad*. Iz Pakistana nato neovirano prehajajo v Afganistan, kjer izvajajo akcije proti afganistanskim in mednarodnim varnostnim silam. Sperry v Sastry (2007, 135) navaja, da ZDA ocenjujejo, da imata okoli dve tretjini vseh terorističnih skupin korenine v Pakistanu.

²⁴ Sastry (2007, 134) poudarja, da so to de facto ozemlja pod nikogaršnjo upravo, tudi britanski kolonizatorji na teh območjih niso imeli nikakršnega vpliva. Dejstvo je, da je pakistanska vojska sploh prvič stopila na to območje v letu 2002. Avtor navaja, da je pakistanska vojska v letu 2006 sklenila skrivni sporazum s talibani iz okrožja Vaziristan, potem ko je pretrpela na stotine žrtev, ter se zavezala, da se ne bo več vračala na to območje.

Zelo pomembno vlogo pri delovanju talibanskih upornikov na obeh straneh meje igra pakistanska obveščevalna služba ISI, ki je že leta 1994 začela podpirati talibane, ko so začeli postopoma osvajati predele Afganistana ter mu v večini zavladali v letu 1998 (Rashid 2010, 183–187).

Močan obrat pakistanske uradne politike proti afganistanskim talibanom je prišel po terorističnih napadih 11. septembra v ZDA. Predsednik Musharraf je, kljub odločnemu domačemu nasprotovanju, izpolnil ameriške zahteve ter na severna in severozahodna območja Pakistana napotil več kot 100.000 vojakov za boj proti upornikom, ki so prebegnili iz Afganistana. Pakistanska vojska in ISI sta izvajali akcije proti Al Kaidi in talibanom, ki pa so bili večinoma vojaki, obenem pa sta ščitili talibanske voditelje. Vodilni afganistanski talibani so iz Pakistana lahko nemoteno vodili vojaške operacije v južnih in centralnih provincah Afganistana (Helmand, Kandahar, Oruzgan in Zabol). Pakistanske sile so težiščno delovale proti tistim protalibanskim skupinam, ki so delovale proti režimu v Islamabadu (primer Therik-eTaliban), ter nudile diskretno zaščito tistim skupinam, ki so delovale proti mednarodnim varnostnim silam v Afganistanu (Siddique 2011, 19–20).

Za ponazoritev nasilja in nestabilnosti, ki ju talibanske skupine povzročajo v obeh državah, navajam Yusufzajja (2011, 10–11), ki postreže s podatkom, da je bilo v letu 2010 zaradi terorističnih in uporniških akcij več kot 3000 žrtev v Pakistanu in več kot 10.000 žrtev v Afganistanu. Očitno je, da obe državi trpita zaradi nasilja skrajnih islamskih skupin in da zaradi medsebojnega nezaupanja do zdaj nista storili dovolj, da bi z usklajenim delovanjem odpravili ta problem na obmejnih območjih.

4.4.3 Odnos med Pakistanom in Kitajsko

Pakistan in Kitajska imata dolgotrajne pristne odnose, ki segajo v petdeseta leta prejšnjega stoletja. Zaradi poslabšanih odnosov z Indijo, ki so kulminirali do medsebojne vojne v letu 1962, se je Kitajska začela vse bolj opirati na Pakistan. Leta 1963 je Pakistan pod kontrolo Kitajske prepustil del pokrajine Aksai Chin, česar Indija ni nikoli priznala, ker smatra, da je to del indijskega teritorija (slika je prikazana v poglavju 5.6 magistrskega dela, ki obravnava konflikt za provinco Kašmir). Interesi Kitajske in Pakistana se ujemajo pri strateškem cilju omejevanja vpliva Indije v regiji. Kitajska Pakistanu tudi eksplicitno priznava pravico do

kontrole nad Kašmirjem. Pomembno vlogo je igrala tudi pri razvoju jedrskega arzenala Pakistana, ko je zagotovila podporo celotnemu projektu (bogatitev urana, izmenjava znanstvenikov, dobava opreme za jedrski reaktor) (Synott 2009, 150–151).

Pakistan dojema Kitajsko kot vzpenjajočo se silo in zanesljivega zaveznika v primerjavi z ZDA. Po napovedih bo Kitajska kmalu postala vodilna sila v Aziji ter bo lahko pomagala Pakistanu na področju oboroževanja in oskrbe z energetskimi viri (Ali 2012, 26).

Za Kitajsko je Pakistan pomemben zaradi dostopa do Arabskega morja, energetskega koridorja Gwadar–Xinjiang in pomorske baze pri Gwadirju na ozemlju Pakistana, ki jo obvladuje Kitajska mornarica (Niazi 2012). Kljub na prvi pogled brežhibnim odnosom med državama obstajajo tudi določeni pomisleki na kitajski strani, ki je večkrat izrazila skrb zaradi naraščajočega vpliva militantnih islamskih skupin v Pakistanu, saj ogrožajo njene ekonomske interese kot največjega tujega investitorja. V zadnjih letih so bili žrtve terorističnih napadov v Pakistanu tudi kitajski državljani, poleg tega so določene kitajske separatistične odporiške skupine – Uguri – našle svoje zatočišče na Plemenskih ozemljih pod zvezno upravo (Ali 2012, 26–27).

4.4.4 Odnos med Pakistanom in Iranom

Na podlagi preučene literature o odnosu med Iranom in Pakistanom, lahko ugotovim, da medsebojni odnos skozi zgodovino ni enoznačen. Zaznamujejo ga po eni strani obdobja plodnega sodelovanja, po drugi strani pa tudi napetosti in nesoglasja, predvsem glede položaja muslimanskih sunitov in šiitov v obeh državah, pa tudi v Afganistanu.

Alam (2004, 526-528) v svoji študiji navaja, da je bil začetek sodelovanja Pakistana z zahodno sosedo zelo obetaven. Iran je bil prva država, ki je v letu 1947 priznal neodvisnost in ozemeljsko suverenost Pakistanu. Že v naslednjem letu je Iran navezal s Pakistanom diplomatske odnose, v letu 1950 je bil ob obisku iranskega vodje šaha Pahlavija podpisan sporazum o prijateljstvu. Posebno dober in stabilen odnos sta državi vzpostavili in vzdrževali v 50. letih, ko sta bili obe pro-zahodno usmerjeni ter članici sporazumov SEATO (South Asia Treaty organisation) in CENTO (Central Treaty Organization), katerih sponzor so bile ZDA,

njihov glavni namen pa je bil zadrževanje vpliva SZ v tem delu sveta²⁵. Iran je tudi vseskozi podpiral pakistansko stališče glede Kašmirja.

Odnos med Pakistanom in Iranom je zapletla iranska verska revolucija leta 1979, ki je z državnega prestola odstranila nepriljubljenega šaha ter ustoličila vladavino verskih klerikov na čelu z voditeljem Homeinijem. Uradni Islamabad je revolucijo sicer priznal, hkrati pa je bil zaskrbljen glede vpliva Irana na dogajanje v Pakistanu, ker so revolucionarji pokazali povečano zanimanje za položaj svojih šiitskih bratov po svetu. Mnogi pakistanski šiiti so se napotili v Iran po politične in duhovne smernice, povečalo se je tudi število pakistanskih študentov na iranskih univerzah. Revolucionarno vodstvo v Teheranu je zmotilo sektaško nasilje, podprto s strani režimskih obveščevalnih služb, ki so ga izvajale skrajne sunitske skupine proti šiitom v Pakistanu, zato je pomagalo ustanoviti šiitsko militantno skupino Sipah-e-Mohamad v Pakistanu (Vira in drugi 2012, 12). Konflikt med suniti in šiiti, ki se je začel v tem obdobju in je na tleh Pakistana prisoten še danes, bo podrobneje opisan v poglavju 5.4.

V času sovjetske invazije v Afganistanu sta državi združili interese v »sveti vojni«²⁵ proti okupatorju. Po končani zasedbi Afganistana so se, med Iranom na eni strani ter Pakistanom in Saudsko Arabijo na drugi, pojavile razlike glede nadaljnje ureditve države. Iran si je prizadeval za enakopravnost manjšinskih šiitov pri vodenju države ter je vojaško in politično podpiral sile Severnega zavezništva, kjer so bili v večini Tadžiki in Uzbeki. Pakistanci so po končani invaziji v 90. letih začeli podpirati sunitske Paštune in iz njih izhajajoče talibane (Vira in drugi 2012, 12-13).

Odnosi med Pakistanom in Iranom so se posebej poslabšali po uboju tisočev šiitov in devetih iranskih diplomatov v afganistanskem Mazarju leta 1998. Iran je mobiliziral četrto milijono vojakov ter jih razporedil ob meji z Afganistanom. To je bila najnižja točka medsebojnih odnosov, uradni Teheran je trdil, da je ISI pomagala pripraviti napad na diplomate, za katere so talibani trdili, da so v bistvu obveščevalci, ki pomagajo severnemu zavezništvu tihotapiti orožje (Rashid 2010, 204-205)

²⁵ Pakistan je menil, da bo s članstvom v obeh paktih in z zavezništvom z ZDA okrepil svoj položaj proti Indiji. ZDA so dojemale sodelovanje s Pakistanom v kontekstu zadrževanja vpliva SZ. Na podlagi razočaranj nad svojo zaveznico ZDA, ki jih je po njihovem izdala v času vojn z Indijo, se je počasi oddaljil od omenjenih povezav ter se začel obračati proti SZ (Alam 2004, 528).

Po letu 2001, ko je uradni Islamabad, na podlagi zavezništva z ZDA v vojni proti terorju, odrekel podporo talibanskemu režimu, se sodelovanje Irana in Pakistana zopet krepi. Posebej po letu 2010 in 2011, ko so se odnosi med ZDA in Pakistanom poslabšali, se po drugi strani pogloblja iransko-pakistansko sodelovanje na področju varnosti: obmejnega nadzora, terorizma, tihotapljenja drog ... in gospodarstva, pri čemer prednjači oskrba s tekočimi energenti in zemeljskih plinom (Vira 2012, 14).

Pakistan se zavzema proti sankcijam uperjenih zoper Iran in vseskozi zagovarja pravico slednjega do uporabe jedrske energije v miroljubne namene. Alam (2004, 540-541) navaja, da je bilo sodelovanje med državama na področju jedrske tehnologije vzpostavljeno že v osemdesetih letih. Pakistan, kot država, ki ni podpisnica Sporazuma o neširjenju jedrskega orožja (Non-Proliferation Treaty), je svojo jedrsko tehnologijo bogatenja urana leta 1987 dobavila Iranu, kar je ugotovila mednarodna agencija za jedrsko varnost v času svojega inšpekcijskega pregleda (Alam 2012, 540-541).

4.4.5 Odnos med Pakistanom in ZDA

V splošnem je odnos med ZDA in Pakistanom zapleten in nestabilen, ter z zgodovinskega stališča poln vzponov in padcev. ZDA in Pakistan so že leta 1947 navezali diplomatske stike. Začetek šestdesetih let prejšnjega stoletja je bil za Pakistan posebej obetaven: začel se je gospodarski razcvet. Na podlagi bilateralnega sporazuma so ZDA Pakistanu zagotavljale milijone finančne pomoči in sodobno vojaško oborožitev. ZDA so pod vtisom kubanske raketne krize in zaradi začetka vojne v Vietnamu iskale zaveznike. Pakistan je bil zaradi svoje lege zelo pomembna država in je zadrževal širjenje vpliva komunizma v Aziji (Sastry 2007, 120).

Zgledne odnose med državama je prekinila druga indijsko-pakistanska vojna leta 1965, ko so ZDA ustavile vso vojaško in finančno pomoč obema državama, kar je neprimerno bolj prizadelo Pakistan, ki je izšel iz te vojne kot veliki poraženec. Pakistan je ustavitev pomoči ZDA doživel kot izdajo zaveznika, na katerega se je v popolnosti zanašal. Sčasoma so se odnosi normalizirali do leta 1979, ko so ZDA zopet ustavile finančno pomoč, razen pomoči v hrani, zaradi nestrinjanja z začetkom programa razvoja jedrskega orožja v Pakistanu (Foreign Relations – Pakistan & USA, 2012).

Prelomnica v odnosih je prišla zelo hitro. Kmalu po začetku sovjetske invazije v letih 1979–1989 na Afganistan se je med obema državama razvilo trdno osemletno zavezništvo, ki se je skladalo s strateškima interesoma obeh držav. ZDA so sovjetsko invazijo spremljale v kontekstu hladne vojne ter pričele največjo prikrito operacijo proti silam SZ s ciljem, da se umaknejo iz Afganistana. Svojo tajno podporo v orožju in denarju afganistanskim mudžahedinom so v celoti izvrševale po Pakistanu, čeprav je bil vladajoči režim generala Zia Ul Haqa nedemokratičen ter je začel intenzivno islamizacijo pakistanske države in družbe. V tem času je bil strateški cilj Pakistana v Afganistanu zadržati vpliv Indije, ki je bila zaveznica SZ ter si je od zasedbe obetala prodor v Osrednjo Azijo čez Afganistan (Synott 2009, 28).

Odnosi med državama so se kmalu spet ohladili, ko je zadnji vojak Rdeče armade zapustil Pakistan. ZDA so leta 1990 leta ponovno blokirale vojaško in finančno pomoč na podlagi indicev, da Pakistan nadaljuje program razvoja jedrskega orožja. Po letu 1998, ko je Pakistan izvedel jedrske poskuse, zakuhal novo vojno z Indijo in je bil izveden Musharrafov vojaški udar, so bili odnosi na najnižji točki, ZDA so uvedle ostre sankcije proti Pakistanu, ostala je le pomoči v hrani (Foreign Relations – Pakistan & USA, 2012).

Po terorističnih napadih v ZDA 11. septembra 2001 se je spet zgodila nova prelomnica v razmerjih, ko je predsednik Musharraf sprejel ameriški ultimatum in razglasil Pakistan za zaveznika ZDA v njihovi globalni vojni proti terorizmu. Pakistan je moral obljubiti ZDA, da bo prekinil vse vezi z Al Kaido in talibani, aretiral njihove voditelje, zaprl meje z Afganistanom ter ne bo več nudil zatočišča prebeglim odpornikom in bo sodeloval z mednarodno skupnostjo pri vzpostavitvi miru in stabilnosti v Afganistanu. V praksi je to pomenilo, da je Pakistan moral popolnoma spremeniti desetletje trajajočo politiko podpiranja talibanskega režima, pri čemer je seveda naletel na močan domač odpor, predvsem pri religioznih skupinah (Ali 2012, 9–12).

Na podlagi zavezništva je Pakistan začel izvajati tudi vojaške operacije proti prebeglim upornikom na severnih predelih države, kar bo podrobneje opisano v poglavju 5.9 magistrskega dela. Zaradi neučinkovitosti pakistanskih sil v boju proti upornikom in več neposrednih akcij, ki so jih izvedle ZDA proti upornikom neposredno na pakistanskem ozemlju, se je zavezništvo med njima občutno skrhalo. ZDA so se z novo strategijo v letu 2010 odločile na lastno pest razširiti svoje delovanje proti Al Kaidi in drugim islamskim

skupinam tudi na območje severnega Pakistana. Sedanji konflikt med ZDA in Pakistanom bo podrobneje opisan v poglavju 5.7 magistrskega dela.

Za ponazoritev medsebojnega nezaupanja bom citiral Alija (2012, 5), ki v svoji analizi predstavlja rezultate javnomnenjskih anket, ki so bile izvedene v ZDA in Pakistanu: Američani dojemajo Pakistance kot »ne prijateljske« v 39 odstotkih, oziroma »sovražnike« v 24 odstotkih, za »zaveznike« jih imata le 2 odstotka vprašanih. Na drugi strani 69 odstotkov sodelujočih Pakistancev dojema ZDA kot sovražnika in le 9 odstotkov kot zaveznika.

Še natančnejšo predstavo o percepciji Američanov s strani Pakistancev ponuja raziskava Kulla s sodelavci, ki je bila izvedena v Maroku, Egiptu, Pakistanu in Indoneziji ter je raziskovala odnos muslimanske civilne družbe do ameriške zunanje politike, terorističnih napadov in percepcije teroristične mreže Al Kaida. Navedel in interpretiral bom rezultate iz vprašalnika, ki so se nanašali na vlogo ameriške politike v muslimanskem svetu in so bili v primeru Pakistana zgovorni (Kull in drugi 2007, 4-7):

- Na vprašanje: Kakšen je resnični cilj ameriške globalne vojne proti terorju? so bili možni trije odgovori:
 - o ZDA nameravajo razdeliti in oslabiti kohezivnost islamskega sveta – odgovor je izbralo 42% respondentov.
 - o ZDA želijo doseči vojaško in politično prevlado z namenom nadzora nad energatskimi viri Bližnjega Vzhoda – odgovor je izbralo 26% vprašanih.
 - o ZDA se želijo le zaščititi pred terorističnimi grožnjami – odgovor je izbralo samo 12% Pakistancev.

Iz odgovorov je možno sklepati, da Pakistanci ne dajejo legitimnosti delovanju ZDA, menijo, da so vojaške akcije uperjene proti muslimanom in za zaščito ameriških interesov.

- Na vprašanje: Ali želite, da ZDA umaknejo vse svoje sile in zaprejo vojaške baze v muslimanski državah? je 73% Pakistancev odgovorilo pritrdilno, kar pomeni, da si ne želijo njihove vojaške navzočnosti.
- Zanimivi so bili odgovori na vprašanje: Ali podpirate napade na ameriške vojake v Iraku, Afganistanu in Perzijskem zalivu? ki so postregli z naslednjimi rezultati:
 - o Podpiram: 35% Irak, 34% Afganistan, 32% Perzijski zaliv.
 - o Ne vem/mešani občutki: 13% Irak, 14% v Afganistan, 14% Perzijski zaliv.
 - o Ne podpiram: 35% Irak, 33% Afganistan, 27% Perzijski zaliv.

Iz odgovorov lahko sklepamo, da je delež muslimanov skoraj v enaki meri porazdeljen na tiste, ki podpirajo nasilne akcije proti Američanom in na tiste, ki napadom nasprotujejo, oboji so v manjšini zaradi deleža neodločenih državljanov. Ti odgovori negirajo pavšalno predstavo, ki jo občasno ponujajo zahodni mediji, da so vsi muslimani fanatiki, sovražno nastrojeni proti zahodni civilizaciji.

5 PREGLED IN ANALIZA VZROKOV KONFLIKTOV V PAKISTANU

V uvodu tega poglavja se bom skliceval na Arifa in Farooqa (2012, 10), katera navajata, da politična nestabilnost, šibka pravna država, naravne nesreče, nasilje in terorizem, zapleteni odnosi s sosednjimi državami, predvsem Indijo in globalnimi akterji, kot so ZDA, skupaj z nizko stopnjo gospodarske rasti, nezaposlenostjo in revščino v Pakistanu ustvarjajo plodna tla za razvoj in obstoj številnih notranjih in zunanjih konfliktov.

Na področju varnostnih študij konfliktov v svetu številne raziskovalne institucije že vrsto let zbirajo podatke o aktualnih konfliktih in za lažje spremljanje dogajanj in razvoja konfliktov razvijajo različne klasifikacije in baze podatkov o njih. Primer tovrstnega pristopa k študijam konfliktov lahko najdemo na Oddelku za mirovne študije Univerze v Uppsali, katere definicijo oboroženih konfliktov sem navedel v poglavju 3.1 magistrskega dela. Na spletu imamo dostopne tudi baze podatkov Mednarodnega inštituta za strateške študije (The International Institute for Strategic Studies – IISS, Mednarodnega sveta za družbene vede (International Social Science Council), ki je poleg baz podatkov razvil tudi mehanizem za zgodnje opozarjanje pred izbruhom konfliktov in še bi lahko našteval.

V raziskavi bodo uporabljene baze podatkov s heidelberškega inštituta za preučevanje mednarodnih konfliktov. Inštitut vsako leto izda globalni pregled konfliktov, tako imenovan barometer, ki sistematično in pregledno interpretira baze podatkov skupine CONIS²⁶ o vsakem posameznem konfliktu. Barometer je v primeru mojega preučevanja uporaben, ker se ne osredotoča samo na kvantitativne podatke o posameznem konfliktu; število smrtnih žrtev,

²⁶ CONIS (Conflict Information System) bazo podatkov upravlja specializirana skupina na heidelberški univerzi. V bazi, ki se vodi že od leta 1945 in letno zajame okoli 12 000 podatkov o konfliktih, se hranijo informacije o naslednjih variablah: intenziteta, neposredno vpleteni akterji, konstelacija akterjev, kvantitativni podatki in baza podatkov o prizadetih državah (Vir: CONIS 2012).

število in tip uporabljenih orožij in podobno, pač pa zajema tudi kvalitativno analizo delovanja akterjev konflikta, njihove glavne motive in medsebojno komunikacijo v konkretnem obravnavanem letu. Hkrati na istem mestu zagotavlja podatek o intenziteti konflikta v primerjavi z letom poprej, kar je lahko uporaben podatek pri napovedovanju trenda razvoja (Conflict Barometer 2010, 88). V letu 2011 so sodelavci hiedelberškega inštituta barometer še dodatno nadgradili²⁷. Kot zelo uporabno ocenjujem tudi pet stopenjsko lestvico intenzitete konflikta, ki veliko natančneje pove kakšen je trenutni status obravnavanega konflikta, v primerjavi z dvostopenjsko delitvijo, ki jo uveljavlja uppsalska univerza, ki govori o manjšem konfliktu, če je najmanj 25 žrtev in največ 999 v enem letu oziroma o vojni, če je žrtev 1000 ali več. Javno dostopna baza podatkov o konfliktih Univerze v Uppsali je zelo izčrpna z množico kvantitativnih variabel za posamezen konflikt (datum začetka konflikta, tip konflikta, intenzivnost in podobno), vendar je za uporabno kvalitativno razlago konflikta po zgledu hiedelberškega barometra nujna uporaba dodatnih virov (UCDP/PRIO Armed Conflict Dataset 2012).

V magistrskem delu so kot primarni vir navedeni barometri konfliktov iz let 2009 in 2010, kar sem tudi opredeli v dispoziciji magistrskega dela. V vmesnem času do izdelave magistrskega dela je bil objavljen najnovejši barometer za leto 2011. Primerjalno gledano se intenziteta večine konfliktov v Pakistanu glede na leto 2010 ni bistveno spremenila. Iz heidelberškega barometra za leto 2011 sem v analizi povzel samo ključne dogodke, ki so vplivali na potek in spremembo trenda intenzivnost konflikta v primerjavi z letom 2010. V tabeli 5.1 so prikazani konflikti na območju Pakistana v letu 2010.

Tabela 5.1: Konflikti na območju Pakistana v letu 2010

	Konflikt	Vpletene strani	Motiv	Začetek	Jakost*	Trend
1.	provinca Beločistan	BLA, BLF proti vladi	osamosvojitvev, resursi	1948	3	—
2.	etnične skupine v provinci Sindh	Mohadžirji proti Sindom, Paštunom, Beločem	regionalna prevlada	1947	4	↑

²⁷ Conflict Barometer 2011 (108) nadgrajuje letno spremljanje dinamike konflikta z mesečnimi pregledi ter dodaja novo definicijo političnega konflikta, ki vključuje strani v konfliktu, konfliktne ukrepe (medsebojne komunikacije in delovanje sprtih strani, ki nujno povezano z nasiljem; politične obsodbe, volitve, referendum in podobno) in materialne in nematerialne dobrine, ki jih akterji skušajo doseči s konfliktnim ukrepi (sprememba političnega sistema, osamosvojitvev, ozemlje, viri). Na podlagi prenovljene definicije so tudi preimenovane stopnje konflikta, ki so navedene pod opombo št. 28.

3.	politične stranke	opozicija proti oblasti	boj za oblast	1998	3	—
4.	talibani – več plemen	plemenske skupnosti proti talibanom	sistem/ideologija/regionalna prevlada	2001	4	↓
5.	religiozne skupine	TTP, LeJ, SSP proti šiitom, hindujcem, kristjanom	sistem/ideologija/regionalna prevlada	1998	4	—
6.	islamski skrajneži	militantne skupine proti osrednji oblasti	sistem/ideologija/nacionalna moč	2001	5	—
7.	Kašmir	Indija proti Pakistanu	ozemlje/mednarodna moč	1947	4	↑
8.	ZDA – Pakistan	ZDA proti Pakistanu	mednarodna moč/vpliv	2003	3	↑

* 5 – vojna, 4 – resna kriza, 3 – kriza, 2 – manifestni konflikt, 1 – latenten konflikt ²⁸

** Trend glede na barometer za leto 2009: naraščajoča intenziteta: ↑, padajoča intenziteta: ↓, enaka raven: —

Vir: Conflict Barometer (2010, 55)

Iz preglednice 5.1 je razvidno, da je bilo v letu 2010 na območju Pakistana šest notranjih konfliktov, ki kažejo na razsežnosti razlik in nestabilnosti znotraj države, ter dva zunanja konflikta. Konflikt z Indijo za pokrajino Kašmir je stalnica že od nastanka države. Kot drugi zunanji konflikt je v omenjenem barometru omenjena kriza med ZDA in Pakistanom, ki sta deklarativno sicer zaveznika v boju proti islamskim militantnim skupinam, predvsem talibanom, ki imajo svoja oporišča v Afganistanu in Pakistanu.

5.1 Opis in analiza vzrokov konflikta v provinci Beločistan

Beločistan je največja pakistanska provinca, ki zavzema 42 odstotkov površine države. S sedmimi milijoni prebivalcev ima daleč najnižji delež prebivalstva v Pakistanu, saj poseljenost predstavlja le 4 odstotke pakistanske populacije. Poleg Beločev v pokrajini živijo tudi večinsko pakistansko ljudstvo Pandžabci, pod vplivom vojne v Afganistanu pa se vse

²⁸ Po heidelberškem barometru so značilnosti posamznih faz intenzitete konflikta naslednje (Conflict Barometer 2009, 84):

- 1 – latenten konflikt: sprti strani zavzameta različno držo do neke vrednote, kateri obe pripisujeta širši pomen.
- 2 – manifesten konflikt: vključuje uporabo sredstev, ki so značilni pred izbruhom oboroženih spopadov: verbalni pritiski, neposredne grožnje z uporabo sile, vsiljevanje ekonomskih sankcij itd.
- 3 – kriza: napeta situacija, v kateri vsaj ena od strani uporablja oboroženo silo v sporadičnih izgedih.
- 4 – resna kriza: kontinuirana in organizirana uporaba oborožene sile med sprtimi stranmi.
- 5 – vojna: nasilen konflikt visoke intenzivnosti, uporaba oborožene sile je kontinuirana in sistematično organizirana (boji, bitke, operacije), posledice dolgotrajnega intenzivnega nasilnega delovanja sprtih strani je velik obseg uničenja in števila smrtnih žrtev (nad 1000).

Conflict Barometer 2011 (108) prinaša novo poimenovanje faz intenzivnosti konflikta in sicer: 1 – spor, 2 – nenasilna kriza, 3 – nasilna kriza, 4 – omejena vojna, 5 – vojna.

bolj večja delež Paštunov. Beločistan je bogat z naravnimi viri – zemeljskim plinom in rudnimi bogastvi, hkrati je tudi najrevnejša pakistanska provinca, s slabo vodno in električno oskrbo, več kot polovica prebivalstva živi pod pragom revščine (Shastry 2007, 133).

Beloči so etnična skupina, ki je razdeljena med Pakistan, Iran in Afganistan, kar je posledica razdelitve, ki jo je v sredini devetnajstega stoletja izvedla britanska kolonialna uprava, ki je 1871 večji del zahodnega Beločistana dodelila takratni Perziji (današnjemu Iranu), del severnega etničnega ozemlja Beločev je z Durandovo črto iz leta 1893 pripadel Afganistanu. Preostalem ozemlju, so Britanci omogočili določeno stopnjo avtonomije, da so si zagotovili lojalnost plemenskih vodij (International Crisis Group 2006, 3). Ob nastanku Pakistana je Beločistan postal njegov konstitutivni del, ko ga je nasilno priključila pakistanska vojska, ne glede na težnje Beločev, ki so se tradicionalno zavzemali za neodvisnost in bili vajeni določene stopnje avtonomije (Sastry 2007, 133). Tudi v nadaljnjih letih se je v provinci krepila politika nasilne centralizacije in ignoriranja teženj Beločev po večjem vplivu na gospodarski, politični in socialni razvoj province. Politika federalnih oblasti je šla v smeri naseljevanja večinskega ljudstva Pandžabcev, katerim je bila dodeljena najbolj rodovitna zemlja, zapostavljanja beloškega jezika in vsiljevanja Urdujščine, uradnega jezika Pakistana, ki je materni jezik manj kot desetim odstotkom Pakistancev ter izkoriščanja bogatih naravnih virov, od katerega provinca ni imela nobenih beneficij, saj je ostajala najmanj razvit predel Pakistana s slabo dostopnimi osnovnimi življenjskimi pogoji (International Crisis Group 2006, 4).

Avtorji, kot na primer Aftan (2008), ki proučujejo varnostno problematiko Beločistana obenem poudarjajo problem njegove nerazvitosti in iz nje izhajajoče revščine prebivalstva, ki celo v revni državi, kot je Pakistan, statistično relevantno odstopa od povprečja. V tabeli 5.2 je prikazana ekonomska nerazvitost Beločistana v primerjavi z ostalimi pakistanskimi provincami z indikatorjema stopnja revščine in indeks človekovega razvoja (HDI).

Tabela 5.2: Delež revnega prebivalstva in indeks človekovega razvoja v pakistanskih provincah

Provinca	Delež revnega prebivalstva	Indeks človekovega razvoja (HDI)
Pandžab	26%	0,557
Sindh	31%	0,540
Kyber Paštunija	29%	0,510
Beločistan	48%	0,499

Vir: Aftan 2008, 5-6

V tabeli 5.3 je zgovoren prikaz socialne in infrastrukturne nerazvitost Beločistana v primerjavi z državnim povprečjem z naslednjimi indikatorji: pismenost, šolanje, umrljivost novorojenčkov, elektrifikacija podeželja in komunalna infrastruktura.

Tabela 5.3: Socialna in infrastrukturna nerazvitost Beločistana

Indikatorji	Beločistan	Pakistan
Pismenost (ženske)	30,1% (18%)	51% (31%)
Obiskovanje osnovne šole (ženske)	60,2% (21%)	73,2% (49,2)
Komunalna infrastruktura	7%	18%
Stopnja umrljivosti novorojenčkov	108	100
Elektrifikacija podeželja	25%	75%

Vir: Balochistan Perspective, 2012.

V razmerah revščine in ekonomske nerazvitosti, izkoriščanju naravnih bogastev, ki provinci ne prinašajo prihodkov ter etničnih nasprotij v Beločistanu ne preseneča, da je že od samega nastanka Pakistana prisoten konflikt med federalnimi oblastmi in Beloči, ki so se začeli upirati s političnimi in vojaškimi metodami. V provinci deluje več uporniških skupin (BLA – Balochistan Liberation Army, BLF – Balochistan Liberation Front itd.), ki se borijo proti pakistanskim oboroženim silam. Slednje so sicer že večkrat intervenirale, posebej v času vladavine vojaških režimov v šestdesetih in začetku sedemdesetih let. Posebej krvave so bile vstaje iz let 1973–1977, ki so jih osrednje oblasti nasilno zatrle z 80.000 pripadniki armade, pri čemer je bilo na stotine žrtev. Ob vojaškem udaru v generala Zie Ul Haqa je bil dosežen sporazum z uporniki, izpuščeno je bilo več beloških liderjev. Po drugi strani pa je general začel v provinci spodbujati islamski ekstremizem Paštunov, kar je pomenilo, da se morajo Beloči spopadati s federalnimi oblastmi in paštunskimi ekstremisti, ki jih podpirajo vojska in obveščevalne službe. Zadnje večje vladne operacije v pokrajini so potekale v letih 2005 in 2006 z namenom zlomiti BLA, BLF in podobne skupine (International Crisis Group 2006; 6, 25).

V letu 2010 je bilo v različnih incidentih po vsej provinci v tem konfliktu ubitih več kot 50 ljudi, posebno krvav mesec je bil avgust, ko je skupina BLA zagrešila dva incidenta, v katerih je umrlo 16 ljudi pandžabske narodnosti. Pakistan sicer konstantno obtožuje Indijo, da podpira beločistanske separatiste (Conflict Barometer 2010, 66–67).

Na tem mestu lahko še omenim, da je Beločistan je izredno pomemben tudi za ZDA in Nato, ker čez njegovo ozemlje potekajo pomembne oskrbovalne poti za operacijo v Afganistanu. Nekatera opuščena letališča služijo kot lansirne točke za zloglasna ameriška brezpilotna letala drone, ki delujejo na Plemenskih ozemljih pod zvezno upravo in v provinci Kyber Paštunija. (Synott 2009; 12, 120).

V Tabelah 5.4, 5.5, 5.6 in 5.7 so vzroki konflikta v Beločistanu klasificirani na podlagi politične teorije, teorije temeljnih človeških potreb, transformativne teorije in teorije odnosov iz priročnika OZN Developing Capacity for Conflict Analysis and Early Response.

Tabela 5.4: Politična teorija v primeru konflikta v provinci Beločistan

INDIKATORJI	Spodletela država, nelegitimen režim, šibka vlada
politični	Zahteve beloških političnih strank po večji avtonomiji. National Awami Party glavna politična sila Beločev, ki se bori za neodvisnost oziroma avtonomijo province.
družbeni	- Nedelujoča socialni in zdravstveni sistem, indeks človekovega razvoja (HDI) s 0,499 najnižji v Pakistanu
ekonomski	Najmanj razvita pakistanska provinca: – okrog 50 odstotkov ljudi živi pod mejo revščine. Nezaposlenost je 13,5-odstotna (v Pakistanu kot celoti 9,7-odstotna); – 75 odstotkov prebivalstva živi v ruralnih naseljih; – naravna bogastva: provinca zagotavlja 40 odstotkov pakistanskih potreb po rudah in zemeljskem plinu; – 46 odstotkov gospodinjstev nima elektrike; – zahteva po pravičnejši distribuciji prihodkov od naravnih bogastev.
varnostni	Uporniki/milice: – BLA, BLF in podobne skupine se borijo za neodvisnost province, izvajajo tudi nasilna dejanja. – Preko meje z Afganistanom in Iranom se izvajajo tihotapstvo drog in ilegalne migracije Osrednja oblast: – krepki vojaško navzočnost v provinci z gradnjo novih baz, vzpostavljene so nadzorne točke, omejuje se gibanje prebivalcev; – krvava zadušitev vstaj iz let 1973–1977 in 2005–2006; – obveščevalne službe delujejo proti lokalnim beloškim voditeljem in spodbujajo skrajne islamske (paštunske) skupine, ki delujejo proti beloškim nacionalistom.

Viri: Conflict Barometer (2010, 66–67); International Crisis Group (2006, 2–6); Aftan 2008, 5-6

Tabela 5.5: Teorija osnovnih človekovih potreb v primeru konflikta v provinci Beločistan

POTREBA	»ZADOVOLJITELJI«	DOSTOPNOST	OPOMBA:
preživetje (<i>subsistence</i>)	fizično in mentalno zdravje, hrana, nastanitev, delo	– Več kot 50 odstotkov ljudi revnih. – Samo 20 odstotkov	revščina – glavni generator konflikta

		<p>prebivalstva ima dostop do pitne vode.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Le 7 odstotkov ljudi ima urejene komunalne storitve. – Bogastvo naravnih virov, nepravilna distribucija prihodkov. 	
zaščita (protection)	zavarovanje, zdravstveni in socialni sistem,	– Slabo razvit socialni in zdravstveni sistem	generator konflikta
razumevanje (understanding)	kritično mišljenje, razumevanje, izobraževalni sistem: šole, univerze, komune	<ul style="list-style-type: none"> – Pismenost 26-odstotna (15-odstotna ženske), – Primarno izobraževanje (OŠ) 49 odstotkov otrok (21 odstotkov žensk) 	dejavnik miru
vključenost (participation)	pravice in dolžnosti, delo, skupine, komune, stranke, cerkve, soseske, družine ...	<ul style="list-style-type: none"> – Glavni politični stranki ANP (Awami National Party), BNP (Balochistan National Party). – Odporniške skupine: BLA, BLF, BRA (Balochistan Republican Army) 	generatorji konflikta v razmerju do centralne oblasti
istovetnost (identity)	občutek pripadnosti in diferenciacije, samozavest, konsistentnost, simboli, jezik, religija	lasten jezik, simboli, Hanfijeva različica islamske sunitske ločine.	dejavnik miru
svoboda (freedom)	enakopravnost, avtonomnost, samozavedanje, odločenost, strast, odprtost, tolerantnost	pripadnost zmerni sunitski veji islama, nacionalizem sekularne narave.	dejavnik miru

Viri: Conflict Barometer (2010, 66–67); International Crisis Group (2006, 2–6)

Tabela 5.6: Transformativna teorija v primeru konflikta v provinci Beločistan

Strukture	Močne/šibke	Pod pritiskom za spremembe	Odpor proti spremembam	Odgovor na spremembe	Viri pritiskov
politične	Politične stranke, ki zastopajo posamezne etnične skupine ²⁹ : BNP, NP (Beloči) JMP (Bugtiji), JUI-F, PKMAP	Oblastna struktura province	Federalna oblast Pakistana	Obojestransko nasilje	Staroselsko ljudstvo Beloči, radikalni Paštuni, zahtevajo več besede pri upravljanju.

29

BNP – Balochistan Nationalist Party,
 NP – National Party
 PKMAP - Pashtoon Khwa Milli Awami Party
 JUI-F - Jamiat Ulema-e-Islam

	(Paštuni) in druge				
ekonomske	Ekonomsko dominantna je etnična skupnost Pandžabcev.	Beloči zahtevajo več vpliva pri distribuciji prihodkov od naravnih bogastev	Federalna oblast poskuša ohraniti status quo.	Frustracije in boj Beločev, zaradi revščine in nerazvitosti province.	Beloči, Paštuni
Socialne in kulturne	Federalna oblast skuša vsiliti urdujščino kot uradni jezik.	Izvirni jezik staroselcev in izobraževalni sistem		Beloči ne sprejemajo urdujščine	osrednja oblast
Varnostni	Več militantnih skupin znotraj države, odporniške skupine BLA, BLF na strani Beločev, Paštuni izvajajo nasilje preko svojih radikalnih islamskih skupin (JUI-F)	Varnostna ureditev province, zahteva Beločev, da se zmanjša prisotnost pakistanske armade in obmejnega korpusa (Frontier Corps)	Federalna oblast	Vstaje, upori.	državljski spopadi, nasilje, kriminal, terorizem

Vir: International Crisis Group (2006, 6–10)

Tabela 5.7: Teorija odnosov v primeru konflikta v provinci Beločistan

Družbene skupine	Bližina	Zgodovina	Stopnja predsodkov	Trendi oblikovanja predsodkov	Paradigma vzajemne komunikacije
Etnična skupina Beločev proti Paštunom, Pandžabcem, osrednji oblasti	Provinca Beločistan	Nasilna priključitev Beločistana k Pakistanu 1947, poskusi nasilne asimilacije Beločev, zapostavljanje razvoja province, izkoriščanje naravnih bogastev. Beloči se vojaško in politično upirajo nadvladi Pandžabcev	Federalne oblasti in druge etnične skupine obtožujejo Beloče, da imajo sparatistične težnje. Beloči obtožujejo ostale, da jim ne dopustijo tudi omejen stopnje avtonomije	Spodbuja se naraščanje predsodkov in nasprotij med radikalnimi islamisti (Paštuni) in Beloči, ki pripadajo zmernejši sunitski ločini islama	Občasna krepitev navzočnosti federalnih varnostnih sil, občasne oborožene intervence. Beloči se upirajo s političnimi in nasilnimi akcijami

Vir: International Crisis Group (2006, 6–10)

Analiza klasificiranih vzrokov pokaže, da sta za razlago konflikta v provinci Beločistan najprimernejša kombinacija teorije osnovnih človeških potreb in politična teorija, ker na najbolj primeren način prikažeta bistvo konflikta, katerega temeljna vzroka sta težnji po osamosvojitvi in nadzoru nad naravnimi bogastvi, kar je prikazano v tabelah 5.4 in 5.5.

5.2 Opis in analiza vzrokov konflikta v provinci Sindh

Sindh je po velikosti druga največja pakistanska provinca in v njem živi 24 odstotkov pakistanske populacije. Zgodovinsko gledano, provinca uživa visok delež avtonomije, Sindi so znani po svoji nagnjenosti k nenasilju, demokraciji in sekularnosti. Pred nastankom Pakistana so v pokrajini živeli hindujci, ki so v večji meri tvorili meščanstvo. Muslimani so bili večinsko prisotni na ruralnih območjih, ki jih je izrazilo veliko zaradi rodovitne zemlje in porečja reke Ind, kot kmetje oziroma lastniki večjih posesti. Ker ni bilo buržoazije in srednjega sloja, so veleposestniki sestavljali dominanten politični in družbeni razred, kar je omogočilo, da so Sindi obdržali visoko stopnjo neodvisnosti in avtonomije že v Zahodnem Pakistanu. Borili so se proti dominaciji Pandžabcev še pred nastankom Pakistana in bili trin v peti federalnim oblastem že ob razglasitvi neodvisnosti (Feyyaz 2011, 11).

V magistrskem delu je že bilo omenjeno, da je ob razglasitvi Pakistana prišlo do množičnih premikov prebivalstva med Indijo in Pakistanom, ki so trajali vse do sredine šestdesetih let, ko je v Pakistan pribežalo več kot 10 milijonov indijskih muslimanov. Levji delež muslimanskih beguncev se je naselil v vodilni provinci Pandžab, kar je razumljivo, saj se je ozemlje te province delilo med Indijo in Pakistan in so bili begunci dejansko pripadniki iste narodnostne skupnosti oziroma veroizpovedi in so prej živeli v vzhodnem delu province. Zaradi nezmožnosti asimilacije vseh beguncev v Pandžabu so se pojavile težnje, da tudi ostale province Pakistana prispevajo svoj delež pri sprejemu beguncev iz Indije. V pokrajino Sindh se je tako naselilo več milijonov muslimanskih beguncev, ki se imajo za pripadnike etnične skupine Mohadžirjev³⁰ ter govorijo urdujščino, ki je danes uradni jezik Pakistana. Z množičnimi migracijami Mohadžirjev se je, kot nikjer drugje v Pakistanu, spremenila etnična

³⁰ Mohadžir je tudi nekdanji samooklicani predsednik Pakistana in tesen ameriški zaveznik general Pervez Musharraf.

in upravna slika province Sindh,³¹ posebej zato, ker so Mohadžirji, ki danes tvorijo okrog 22 odstotkov prebivalstva province in 57 odstotkov vsega prebivalstva v urbanih središčih, začeli posegati po imetju in vzvodih oblasti, ki so jih imeli prej v rokah sindski hindujci. Mohadžirji kot ne-asimilirana, urbana in privilegirana manjšina province Sind so danes vodilna gospodarska in politična sila v provinci in so že od nastanka države v sporu s staroselci Sindi, ki so ohranili vodilno vlogo v lastništvu rodovitnih predelovalnih površin. Toda tudi na področju politike lastništva nad rodovitno zemljo je prišlo do arbitrarnih dodelitev približno treh milijonov arov obdelovalnih površin vodilnim birokratom in visokim častnikom vojske, ki so večinoma Pandžabci, kar je izzvalo nadaljnje frustracije Sindov (Feyyaz 2011; 15, 18).

V primerjavi z Beločistanom je provinca Sindh razvitejša, z nižjo stopnjo revščine in višjim indeksom človekovega razvoja (HDI) (podatki iz tabele 5.2 v poglavju 5.1). Po drugi strani je tudi res, da so znotraj province najizrazitejše socialno ekonomske razlike med ruralnimi in urbani območji, v prid slednjih. Aftan (2008, 6) navaja podatek za urbani HDI, ki je z vrednostjo 0,659 najvišji v Pakistanu, in podeželski HDI, ki je z vrednostjo 0,456 celo najnižji v državi. Prav razlike v razvitosti in revščini med mestom in podeželjem so glavni ekonomski generator tega konflikta.

V hiedelberškem barometru je navedeno, da je bila v letu 2010 resna kriza med Mohadžirji ter Sindi, Beloči in Paštuni na drugi strani za prevlado v provinci. Mohadžirji, združeni v mudžahedinsko gibanje MQM (Muttahida Quami Movement), delujejo proti Sindom, Beločem, ki jih podpira Pakistanska ljudska stranka PPP (Pakistan People Party), in Paštunom, ki jih podpira ANP (Awami National Party). Temeljni razlog za stopnjevanje³² v letu 2010 sicer že starega konflikta je množično priseljevanje Paštunov in Beločev iz severnih in severovzhodnih delov države, ki sta pod vplivom vojne v Afganistanu. Najbolj na udaru je 18-milijonsko glavno mesto province Karači,³³ ki je vse bolj prestolnica kaosa in

³¹ Po podatkih popisa iz leta 1998 so najštevilnejša populacija v pokrajini Sindi (60 odstotkov), sledijo jim Mohadžirji oziroma Urdujci (22 odstotkov), Pandžabci (7 odstotkov), Paštuni (5 odstotkov), Beloči (2 odstotka) in drugi. (Feyyaz 2011; 13, 20).

³² V letu 2009 je bila v barometru hiedelberškega inštituta dana ocena 3 glede na stopnjo intenzivnosti tega konflikta, v letu 2010 je ocena intenzitete narasla na 4 zaradi stopnjevanja spopadov na severu Pakistana.

³³ Karači je bil ob razglasitvi neodvisnosti Pakistana leta 1947 glavno mesto Pakistana. Po izbruhu druge indijsko-pakistanske vojne in odcepitvi Vzhodnega Pakistana, ki je danes samostojna država Bangladeš, je bila razglašena Islamska republika Pakistan z današnjim glavnim mestom Islamabadom. Na primeru nekdanjega glavnega mesta Pakistana Krachija lahko ponazorimo primer množičnih migracij Mohadžirjev iz Indije. Tako

organiziranega kriminala, v katero se letno preseli 500.000 beguncev zaradi širjenja vojne na severnih delih države. Leto 2010 je bilo zelo krvavo. V celotni provinci je bilo v letu 2010 več kot 400 smrtnih žrtev zaradi občasnih hudih nemirov in napadov, za katere so vpletene strani obtoževale druga drugo (Conflict Barometer 2010, 67).

V letu 2011 se je konflikt med zgoraj opisanimi akterji v provinci Sindh močno zaostрил. Na podlagi števila žrtev, ki jih je bilo več kot 1400, se je stopnja intenzivnosti po barometru dvignila iz resne krize (4) v vojno (5). Spet je po nasilju prednjačilo glavno mesto Karači, primarna tarča napadov so bili aktivisti in simpatizerji strank PPP, MQM in ANP (Conflict Barometer 2011, 83).

V tabelah 5.8, 5.9, 5.10 in 5.11 so vzroki konflikta v Beločistanu klasificirani na podlagi transformativne teorije, politične teorije, teorije temeljnih človeških potreb in teorije odnosov iz priročnika OZN Developing Capacity for Conflict Analysis and Early Response.

Tabela 5.8: Transformativna teorija v primeru konflikta za regionalno prevlado v provinci Sindh

Strukture	Močne/šibke	Pod pritiskom za spremembe	Odpor proti spremembam	Odgovor na spremembe	Viri pritiskov
politične	Politične stranke, ki zastopajo posamezne etnične skupine: MQM (Mohadžirji), ANP (Beloči, Paštuni) in PPP (Sindi)	Lokalne oblastne institucije	Mohadžirji ne spustijo iz rok vzvodov oblasti	Obojestransko nasilje	Staroselska skupnost Sindov, Paštuni in Beloči zahtevajo več besede pri upravljanju
ekonomske	Ekonomsko, politično in upravno je dominantna etnična skupnost Mohadžirjev Sindi obvladujejo podeželje. Izrazite razlike med mestom in podeželjem	Sindi zahtevajo več vpliva na gospodarstvo	Mohadžirji skušajo zadržati svoj gospodarski in upravni položaj.	Frustracije Mohadžirjev, ker je premier Bhutto (po rodu Sind) v sedemdesetih letih poddržavil železarsko industrijo in proizvodnjo elektrike	Sindi, Beloči, Paštuni, Pandžabci
Socialne in	Mohadžirji	Izvirni jezik	Sindi ne		Osrednja oblast

rekoč preko noči je postalo mohadžirsko mesto, saj so slednji že v letu 1951 predstavljali 55% populacije mesta, katere število je v desetih letih naraslo 360 000 na 1,1 milijona (Feyyaz 2011, 13).

kulturne	skušajo vsiliti urdujščino kot uradni jezik	staroselcev in izobraževalni sistem	sprejemajo urdujščine		
Varnostni	Varnostni strukture province so večinoma pod nadzorom Pandažabcev	Veliko število beguncev, Beločev in Paštunov ogroža varnost v provinci	Varnostne strukture	Razkroj varnost	Državlanski spopadi, nasilje, kriminal, terorizem

Viri: Conflict Barometer (2011, 67); Feyyaz (2011, 18)

Tabela 5.9: Politična teorija v primeru konflikta za regionalno prevlado v provinci Sindh

INDIKATORJI	Spodletela država, nelegitimen režim, šibka vlada
politični	<ul style="list-style-type: none"> - Politične napetosti med različnimi strankami, ki zastopajo interese posameznih etničnih skupin: <ul style="list-style-type: none"> o MQM zastopa Mohadžirje, ljudstvo, ki je v Pakistan prebežalo iz Indije, organizirani so še v gibanju APMSO (All Pakistan Mohajir Student Organization) o PPP je stranka staroselcev Sindov, ki ima podporo tudi širše v Pakistanu, o ANP podpira Paštune
družbeni	<ul style="list-style-type: none"> - Težnje Mohadžirjev in Pandžabcev, da bi uveljavili urdujščino kot uradni jezik - Zatiranje avtohtone sindske kulture in jezika
ekonomski	<ul style="list-style-type: none"> - Mohadžirji gospodarsko dominirajo v provinci - Kmetijstvo in podeželje obvladujejo Sindi - Tudi ostala ljudstva težijo za boljšim ekonomskim položajem (npr. Paštuni – vodijo transport in gradbeništvo) - Boljši ekonomski položaj v urbanih središčih, velika revščina na podeželju
varnostni	<ul style="list-style-type: none"> - Paštuni in Beloči, ki migrirajo zaradi vojne v severnih predelih povečujejo nestabilnost province z nasiljem, tihotapstvom in ostalimi oblikami kriminala - Veliko protestov, spopadov s policijo, ki je v rokah dominantnih Pandžabcev. Proteste in nasilne akcije izvajajo vse etnične skupine, tako proti lokalni oblasti kot tudi druga proti drugi

Vir: Feyyaz (2011, 14-18), Aftan (2008, 6)

Tabela 5.10: Teorija odnosov v primeru konflikta za regionalno prevlado v provinci Sindh

Družbene skupine	Bližina	Zgodovina	Stopnja predsodkov	Trendi oblikovanja predsodkov	Paradigma vzajemne komunikacije
Etnične skupine Sindov, Pandžabcev, Mohadžirjev, Belučev, Paštunov	Prebivalci province Sindh	Konflikt se začne po letu 1947, ko se v provinco naseli večje število	Sindi obtožujejo Mohadžirje in Pandžabce, da so jim prevzeli	Pod vplivom vojne Aganistanu in množičnih migracij	Medsebojno obtoževanje, nezaupanje, občasno nasilje

		Mohadžirjev, ki prebežijo iz Indije, postopoma se v provinco naseljujejo tudi pripadniki drugih ljudstev: Paštuni, Pandžabci, Beloči itd.	vodenje province, Mohadžirji in Pandžabci smatrajo Sinde za nelojalne Pakistance	Paštunov in Belučev se zaostrujejo nasprotja in predsodki	
--	--	---	--	---	--

Viri: Feyyaz (2011, 14-18)

Tabela 5.11: Teorija temeljnih človeških potreb v primeru konflikta za regionalno prevlado v provinci Sindh

POTREBA	»ZADOVOLJITELJI«	DOSTOPNOST	OPOMBA Dejavniki miru ali generatorji konflikta
preživetje (<i>subsistence</i>)	fizično in mentalno zdravje, hrana, nastanitev, delo	- Velike razlike med urbanim in ruralnim delom province, - 38% revnih na podeželju, - 10% revnih v mestih	Generator konflikta
zaščita (<i>protection</i>)	zavarovanje, zdravstveni in socialni sistem, skrb, prilagodljivost, avtonomnost, solidarnost	- Indeks človekovega razvoja v mestu: 0,659 najvišji v Pakistanu - Indeks človekovega razvoja na podeželju: 0,456 najnižji v Pakistanu	Generator konflikta
razumevanje (<i>understanding</i>)	kritično mišljenje, razumevanje, izobraževalni sistem: šole, univerze, komune	- Poskus izrinjanja sidskega jezika staroselcev na račun urdujščine, uradnega jezika Pakistna, ki je materni jezik manj kot 7% prebivalstva	Generator konflikta
vklučenost (<i>participation</i>)	pravice in dolžnosti, privilegiji, delo, skupine, komune, stranke, cerkve, sošeske, družine	- Skupine, ki migrirajo pod vplivom vojne na severu države in v Afganistanu se čutijo zapostavljene, povečuje se stopnja kriminalitete	Generator konflikta
istovetnost (<i>identity</i>)	občutek pripadnosti in diferenciacije, samozavest, konsistentnost, simboli, jezik, religija	- Sindi pripadniki zmerne veje islama, tradicija sekularnosti, - Paštuni – vojska spodbuja njihovo radikalnost z namenom oslabiti Sinde	Sekularnost – dejavnik miru Radikalnost - generator konflikta
svoboda (<i>freedom</i>)	enakopravnost, avtonomnost, samozavedanje, odločenost, strast, odprtost, tolerantnost	- Neenakopravnost etničnih skupin: dominantni skupini Pandžabcev in Mohadžirjev	Generator konflikta

Viri: Feyyaz (2011, 14-18); Conflict Barometer (2011, 67); Aftan (2008, 6)

Ker so temelj za konflikt v provinci Sindh boj za prevlado med Mohadžirji, Sindi, Beloči in Pandžabci ter sistemska in strukturna neravnovesja med njimi, se za celovit prikaz vzrokov za

konflikt izkaže kot najprimernejša uporaba transformativne teorije, ki je prikazana v tabeli 5.8. Za posamezne parcialnejše prikaze vzrokov pa so uporabne tudi ostale teorije: teorija temeljnih človeških potreb, ki izpostavlja revščino ruralnega dela, teorija odnosov, ki poudarja predsodke med posameznimi etničnimi skupinami in politična teorija, ki poudari politično nestabilnost znotraj province Sindh, kar je prikazano v tabelah 5.9, 5.10 in 5.11.

5.3 Opis in analiza konflikta med talibani in plemenskimi voditelji

Še pred nastankom današnjega Pakistana so bila velika območja na današnjih Plemenskih ozemljih pod zvezno upravo (FATA) in v provinci Kyber Paštunija (KP), ki so gorata in težko dostopna. Teh obsežnih območij v zgodovini niso nadzorovali niti britanski kolonialisti niti kasneje centralna pakistanska oblast, ki je omejena na administriranje, saj imajo glavno besedo lokalni plemenski voditelji; ureditev je fevdalna, s samostojnim pravnim sistemom itd. (Wassem 2011, 10–12).

V takšnih razmerah si ni težko predstavljati, da območji nudita zavetje prebeglim talibanom, alkaidovcem ter drugim upornikom, ki so prebegnili iz Afganistana po napadu ZDA v letu 2001. Sastry (2007, 134) navaja, da je naziv Plemenska ozemlja pod zvezno upravo evfemizem, ki označuje območja, ki niso pod nikakršno upravo. Manj kot 2 odstotka prebivalcev živi v urbanih središčih, v boju za preživetje sta zelo razviti proizvodnja in preprodaja orožja. Na teh območjih je mogoče kupiti praktično vse ponaredke lahkega pehotnega orožja. Zaradi sodelovanja Pakistana v ameriški vojni proti terorizmu so sile pakistanske vojske na tla teh ozemelj prvič stopile v letu 2002.

Omenjeno pakistansko zavezništvo z ZDA je razdelilo tudi plemenske voditelje na dve struji: ena podpira talibane, druga pa osrednjo pakistansko oblast. Različni plemenski voditelji ene oziroma druge strani ne podpirajo samo verbalno, temveč imajo lastne paravojaške sile, ki pomembno vplivajo na ravnovesje sil na terenu.

V letu 2010 je bilo zaradi tega konflikta zabeleženih 350 žrtev, predvsem na račun nekaj posebno krvavih napadov talibanov³⁴. Intenziteta konflikta za regionalno in politično sistemsko prevlado med talibani in različnimi plemenskimi voditelji, ki podpirajo osrednjo oblast na območjih Plemenskih ozemlj in Kyber Paštunia, se je glede na leto 2009 zmanjšala, kljub temu je na območju veliko nasilja. Osrednja pakistanska vojska je to leto izvajala intenzivne zračno-kopenske napade na položaje talibanskih upornikov predvsem v okrožju Južnega Vaziristana na Plemenskih ozemljih. Določena plemena, organizirana v plemenske milice, so osrednje oblasti podpirala v boju proti talibanom, kar je z druge strani sprožilo nasilen odziv (Conflict Barometer 2010, 67–68).

Ocenjujem, da lahko ta konflikt, ki ga na heidelberškem inštitutu izpostavljajo posebej, uvrstim v širši kontekst konflikta med različnimi talibanskimi uporniškimi skupinami, ki delujejo na severu države, in silami osrednje oblasti, ki delujejo proti njim; konflikt bo podrobneje opisan v poglavju 5.8, v katerem bom podal tudi skupno analizo vzrokov konflikta s pomočjo uporabe vseh štirih teorij.

5.4 Opis in analiza vzrokov konflikta med suniti in šiiti, hindujci, kristjani

Pakistan je država, kjer je verska svoboda omejena, prav tako se ne more pohvaliti z visoko stopnjo tolerance do verskih manjšin. Radikalni pripadniki osrednje sunitske veje islama širijo nestrpnost ter izvajajo več vrst nasilja proti šiitom³⁵ in ostalim manjšim muslimanskim ločinam (sufiti itd.), ki sestavljajo več kot 30 milijonov prebivalstva, ter pripadnikom hindujske, budistične in krščanske veroizpovedi, ki so v Pakistanu zastopani v zgolj nekaj odstotkih prebivalstva. Pri nasilju prednjačijo militantne sunitske skupine skupaj z znanimi talibanskimi skupinami Tehrik-e-Taliban Pakistan (TTP), Lashkar-e-Jhangvi (LeJ) in Sipah-e-Saheba Pakistan (SSP), katerih vloga in cilji so bili omenjeni že v poglavju 4.3.3.

³⁴ Prvega januarja 2010 je samomorilski napadalec ubil 105 ljudi, večinoma najstnikov, v okrožju Lakki Marwat v provinci Kyber Paštunia. Provladna plemenska milica v Orkazaiu je 27. septembra ubila 15 talibanov itd. (isti vir, 67–68).

³⁵ Razkol med šiiti in suniti je nastal že ob smrti preroka Mohameda v 7. stoletju našega štetja. Glavni razkol med njimi je nastal glede vprašanja, kdo je pravi islamski vodja (kalif) naslednik Mohameda po prerokovi smrti. Šiitska veja islama je manjšinska (15 odstotkov) glede na sunitsko vejo (85 odstotkov). Šiiti so v večini v Iraku in Iranu. V Libanonu, Pakistanu, Bahrajnu, Siriji itd. pa predstavljajo pomemben del manjšinske populacije. Zanimivo in z geostrateškega vidika zelo pomembno dejstvo je, da jih je opazno število na energetske bogatih območjih Bližnjega vzhoda (Montero 2007).

Sastry (2007, 67–69) trdi, da je vizija prvega voditelja Pakistana Alija Jinnaha o moderni sekularni demokratični državi, ki bo tolerantna do pripadnikov drugih ver in narodnosti, umrla skupaj z njim v letu 1948. Wassem in Mufti (2009, 25-27) navajata, da zgodnja vladajoča birokratsko-oligarhična elita v Pakistanu ni bila navdušena nad zamisljivo, da bi bila država urejena na islamskih ideoloških temeljih. Ker ta elita ni premogla zadostne sposobnosti, legitimnosti in kredibilnosti za vodenje države, se je postopoma naslonila na islamsko religijo, kot skupno referenčno točko, ki bo pomagala pri izgradnji nacije. Ustava iz leta 1956 je vzpostavila moderno državno ureditev z določenimi klavzulami v prid islamu³⁶ s čimer je postavila legalne temelje superiornosti islama v odnosu do drugih religij. Veljavna pakistanska ustava iz leta 1973 določa islam kot državno religijo ter zahteva, da zakoni niso v neskladju z njim.

Iz časa vladavine razvpitega diktatorja Zie Ul Haqa izhaja še danes veljaven Zakon o bogoskrunstvu³⁷ (The Blasphemy Law), ki posebej ščiti islamsko religijo. »Kdorkoli bo z besedami, pisanimi ali izgovorjenimi, dejanji, namigi direktno ali posredno žalil sveto ime preroka Mohammeda, naj bo obsojen na smrt« se glasi priredba citata iz omenjenega zakona. Zakon predstavlja osnovo za diskriminacijo verskih manjšin, saj teoretično dovoljuje tudi smrtno kazen v primeru žalitve islama³⁸, v obratni smeri pa so teoretično dovoljene žalitve drugih religij brez sankcij. Kako močno je zakon zasidran, pove dejstvo, da je Benazir Bhutto v devetdesetih letih na sugestije različnih nevladnih organizacij (Amnesty International) skušala omiliti njegove drakonske določbe, vendar ni dobila zadostne politične podpore (Religious Intolerance in Pakistan, 2012). Drug primer navaja poročilo ameriškega State Departmenta o verski nestrpnosti v Pakistanu, ki izpostavlja, da sta bila v letu 2011 umorjena dva visoka politična predstavnika, in sicer Zvezni minister za manjšine ter Guverner province Pandžab, ker sta izrazila stališče, da je čas za liberalizacijo in reformo zakonika (International Religious Freedom Report for 2011 – Pakistan, 2012).

³⁶ Prva ustava je določila, da je Pakistan islamska demokratična republika na čelu katere mora biti musliman, nobeden zakon ne sme biti v nasprotju s koranom, predvidevala je ustanovitev Islamskega raziskovalnega sveta, ki bo itd.

³⁷ Izvirni zakon je bil sprejet v času britanske vladavine leta 1927 in je prepovedoval žalitev katerekoli religije (Religious Intolerance in Pakistan, 2012).

³⁸ Prav v času pisanja tega dela magisterija (9. september 2012) sem iz medijev spremljal poročila, da je v Pakistanu potekalo sojenje enajstletni deklici krščanske veroizpovedi, ki je bila obtožena, da je uničevala dele muslimanske svete knjige korana za kar bi bila lahko zagrožena tudi usmrtitev. Izkazalo se je, da gre za duševno moteno osebo, govorice so bile, da ji je dejanje podtaknil muslimanski imam. Nadalje so bile informacije, da je deklico vrhovno sodišče oprostilo, vseeno pa se je njena družina skrila zaradi strahu pred maščevanjem islamskih skrajnežev.

V razmerah, ko je uzakonjena superiornost določene religije je pričakovano, da se položaj različnih manjšinskih religioznih skupin slabša; zgovorne so številke, ki povedo, da je ob nastanku države v Zahodnem Pakistanu živelo 7 milijonov nemuslimanov, večinoma hindujcev, kar je predstavljajo 10 odstotkov prebivalcev. V letu 2003 je bilo manjšin le še za 3 odstotke prebivalstva ali 4,5 milijona, od tega si polovičen delež delijo hindujci in kristjani (Sastri 2007, 69).

Medverski konflikt v Pakistanu je intenziven tudi med samimi muslimani, na relaciji suniti proti šiitom. Montero (2007) navaja več kot 4000 mrtvih v sektaških konfliktih med njimi v dvajsetih letih. Spopadi med suniti in šiiti v Pakistanu niso bili opaznejši vse do začetka 80. let, ko je bila v sosednjem Iranu izvedena revolucija, ki je z oblasti spodnesla nepriljubljenega Šaha. Pakistanski suniti, ki so zaostriili verski diskurz in vladajoči režim, katerega je podpirala Saudska Arabija, so se zbalii vpliva, ki bi ga utegnili širiti iranski šiiti pri svojih religioznih bratih v Pakistanu, zato se je začelo stopnjevati nasilje med obema ločinama. Vzporodno s temi procesi se je začela sveta vojna proti sovjetskim okupatorjem v sosednjem Afganistanu, kar je pomenilo porast militarizma v Pakistanu, ki se je delno usmeril tudi v sektaške sunitsko-šiitske konflikte. Šiiti in suniti so eni do drugih še bolj nasilni kot do ne-muslimanov, o čemer priča množica samomorilskih napadov na mošeje in verske šole ter medsebojno zanikanje pravice do pripadnosti islamski religiji (Ahmar 2010, 57-59).

Že od osemdesetih let naprej medversko sektaško nasilje v Pakistanu nikakor ne pojenja. V letu 2010 se je nasilje sunitskih verskih skupin proti ostalim verskim manjšinam v primerjavi z letom 2009 nekoliko omililo, še vedno pa je ostalo na visoki ravni, zahtevalo je 450 življenj, več kot 1000 ljudi je bilo ranjenih. Geografsko gledano, je zajelo območja vseh provinc in tudi pakistanskega dela Kašmirja, težišče pa je bilo usmerjeno v mesti Quetta in Karači, glavni mesti provinc Beločistan in Sindh, v katerih prevladuje pisana etnična in verska sestava prebivalstva. Odgovornost za večino napadov je bila pripisana zgoraj omenjenim talibanskim skupinam. Teroristično delovanje, prvenstveno usmerjeno proti šiitom pa tudi kristjanom in sufitom, so bili samomorilski bombni napadi na verske obrede, povorke in udeležence praznikov, na katerih je bila zbrana množica vernikov, zato so bili napadi zelo krvavi (Conflict Barometer 2009, 65; Conflict Barometer 2010, 68).

V tabelah 5.12, 5.13, 5.14 in 5.15 so vzroki konflikta med religioznimi skupinami sunitov, šiitov, hindujcev, kristjanov in drugih klasificirani na podlagi teorije odnosov, transformativne teorije, politične teorije in teorije temeljnih človeških potreb na podlagi priročnika OZN Developing Capacity for Conflict Analysis and Early Response.

Tabela 5.12: Teorija odnosov v primeru konflikta med različnimi verskimi skupinami

Družbene skupine	Bližina	Zgodovina	Stopnja predsodkov	Trendi oblikovanja predsodkov	Paradigma vzajemne komunikacije
Suniti proti hindujcem, kristjanom, suniti proti šiitom	Skupna država	Množični pogromi in eksodus hindujcev in muslimanov ob nastanku Indije in Pakistana, konstantno sektaško nasilje med suniti in šiiti, manjšanje števila pripadnikov manjšin.	Zelo intenzivna, suniti so močno dominantni, zanikajo obstoj hindujcev (asimilacijske težnje, izbris iz registrov)	V Pakistanu je prisotna močna antiindijska drža, suniti zanikajo kakršno koli podobnost s hindujci.	Nasilna komunikacija, napadi predvsem v času verskih slovesnosti, izrazita verska nestrpnost

Viri: Montero (2007); Sastry (2007); Conflict Barometer (2009, 65); Conflict Barometer (2010, 68);

Tabela 5.13: Transformativna teorija na primeru konflikta med različnimi verskimi skupinami v Pakistanu

Strukture	Močne/šibke	Pod pritiskom za spremembe	Odpor proti spremembam	Odgovor na spremembe	Viri pritiskov
Politične	Pakistanska zakonodaja in sodni sistem favorizirata islamsko religijo, suniti dominirajo v federalnih in lokalnih institucijah in javnih službah	Zunanji pritiski na Pakistan, da omili striktno zakonodajo – zakon o bogoskrunstvu islama ipd. (Amnesty International, International Crisis Group...)	Osrednje oblast, liderji večinskih sunitskih verskih skupin	Nasilje	Mednarodna skupnost, sosednje države (Iran, Indija), nevladne organizacije
Religiozne	Tradicionalne religije: islam, krščanstvo,	Manjšinske verske skupnosti:	Vse verske skupnosti vztrajajo na	Agitacija in širjenje propagande in	Verska neenakost, zunanji in

	hindu	hindujci, kristjani, šiiti in ostale verske skupnosti	svojih okopih	nestrpnosti proti drugim verskim skupinam	notranji verski agitatorji
Varnostni	Vojska in varnostne institucije so pod vplivom sunitske večinske veje	Policija in vojska naj bosta odprta v smeri pluralnosti, zahteva po večji raziskanosti zločinov, ki se dogajajo pripadnikom verskih manjšin	Varnostne in oblastne strukture	Povečano medsebojno nasilje med religioznimi sektami	Različne verske skupine in sekte v Pakistanu

Viri: Ahmar (2010, 58), Religious Intolerance in Pakistan (2012), International Religious Freedom Report for 2011 – Pakistan (2011)

Tabela 5.14: Politična teorija na primeru konflikta med različnimi verskimi skupinami v Pakistanu

INDIKATORJI	Spodletela država, nelegitimen režim, šibka vlada
politični	<ul style="list-style-type: none"> - Islam je pakistanska državna religija. - Vladajoči režimi, posebej vojaške hunte, podpirajo delovanje sunitov proti šiitom na podlagi oblastnih interesov. - Suniti so dominantni v političnih in upravnih strukturah v državi.
družbeni	- V pakistanski družbi je razširjena verska netoleranca proti pripadnikom drugih religij, ki jo spodbuja izobraževalni sistem, organiziran prek medres.
ekonomski	<ul style="list-style-type: none"> - Pripadnikom manjšinski religij so v manjši meri dostopne javne službe. - Država financira samo sunitsko islamsko skupnost.
varnostni	<ul style="list-style-type: none"> - Množica samomorilskih napadov posebej v času verskih praznikov. - Pristransko delovanje varnostnih služb, ki tolerirajo oziroma podpirajo sunitske militantne skupine.

Vir: Religious Intolerance in Pakistan (2012), International Religious Freedom Report for 2011 – Pakistan (2011)

Tabela 5.15: Teorija temeljnih človeških potreb na primeru konflikta med različnimi verskimi skupinami v Pakistanu

POTREBA	»ZADOVOLJITELJI«	DOSTOPNOST	OPOMBA Dejavniki miru ali generatorji konflikta
preživetje (subsistence)	fizično in mentalno zdravje, hrana, nastanitev, delo	- Fizična ogroženost pripadnikov verskih skupin zaradi krvavega medverskega nasilja.	Generatorji konflikta

		- Omejeni viri za obstoj in delovanje verskih manjšin – problem revščine.	
zaščita <i>(protection)</i>	zavarovanje, zdravstveni in socialni sistem, skrb, prilagodljivost, avtonomnost, solidarnost ...	- Diskriminacija pripadnikov verskih manjšin. - Napadi na vernike in uničevanje lastnine verskih skupnosti.	Generator konflikta
naklonjenost <i>(affection)</i>	samozavest, solidarnost, spoštovanje, toleranca, občutljivost	- Nizka stopnja odprtosti, medsebojne tolerance in spoštovanja.	Generator konflikta
vklučenost <i>(participation)</i>	pravice in dolžnosti, privilegiji, delo, skupine, komune, stranke, cerkve, soseske, družine ...	- Neenakopravnost pri udeležanju verske svobode.	Generator konflikta
istovetnost <i>(identity)</i>	občutek pripadnosti in diferenciacije, samozavest, konsistentnost, simboli, jezik, religija	- Dominantnost islamske religije – sunitske različice verovanja. - Poudarjanje različnosti in visoka stopnja predsodkov v odnosu do pripadnikov drugih religij.	Generator konflikta
svoboda <i>(freedom)</i>	enakopravnost, avtonomnost, samozavedanje, odločenost, strast, odprtost, tolerantnost	- Uzakonjena verska neenakopravnost.	Generator konflikta

Vir: Ahmar (2010, 58), Religious Intolerance in Pakistan (2012), International Religious Freedom Report for 2011 – Pakistan (2011)

Ker je glavni motiv za konflikt med različnimi verstvi, na eni strani dominantnimi suniti ter na drugi strani depriviligiranimi šiiti, kristjani, hindujci, budisti in ostalimi verskimi sektami, ideološke narave ocenjujemo, da je za njegovo razlago najprimernejša uporaba orodij teorije odnosov iz tabele 5.12 in transformativne teorije iz tabele 5. 13. Za prikaz dominantnosti sunitske veje islama, nizke stopnje verske tolerance in groženj varnosti, ki jih s sabo prinaša preučevani konflikt, so deloma uporabne tudi klasifikacije politične teorije iz tabele 5. 14 in teorije temeljnih človeških potreb iz tabele 5. 15.

5.5 Opis in analiza vzrokov konflikta med političnima strankama PPP in PML-N

Pakistan je v vsej svoji zgodovini imel težave s politično oblastjo. Stranke, ki imajo v rokah oblast, svojo politiko utemljujejo na izključevanju in preganjanju nasprotnikov. Med osrednjimi strankami so nenehne napetosti, o kakršnem koli nacionalnem konsenzu ne more biti govora. V politično življenje se večkrat odločilno vmešajo tudi vojska in tajne službe, kar je podrobneje opisano v poglavjih 4.3.1 in 4.3.2. Nazadnje je bil predsednik general Perez

Musharraf kar devet let na oblasti, od leta 1999 po izvedenem državnem udaru do leta 2008, ko je odstopil.

Pakistanska ljudska stranka (Pakistan People Party, v nadaljevanju PPP) je po mnenju Abbasa (2010, 4) progresivna in najbolj vplivna politična stranka, ki ima podporo v celotnem Pakistanu. Je sekularna, levo usmerjena stranka, zavzema se za socialistične vrednote, čeprav so njeni najvidnejši člani premožni veleposestniki iz pokrajine Sindh. Vplivna je postala po koncu vojaških režimov in osamosvojitvi Vzhodnega Bengala v sedemdesetih letih. Politična dinastija Bhutto povsem obvladuje stranko. Zulfikar Al Bhutto, oče Benazir Bhutto, je bil pakistanski predsednik in premier v letih 1971–1977, ko ga je z oblasti odstranil pučistični ortodoksni islamist general Zia Ul Haq. Takoj po koncu generalovega režima v letu 1988 se je na oblast povzpela njegova hči karizmatična Benazir Bhutto, prva predsednica vlade v kateri koli islamski državi; med letoma 1988 in 1999 je bila večkrat premierka. V času vladavine generala Musharrafa je Bhuttova večino časa preživela v izgnanstvu v Dubaju. Ob vrnitvi v domovino, leta 2007, se je vključila v volilno kampanjo, v kateri je stranki zelo dobro kazalo. Njene načrte o ponovnem pohodu na oblast je prekrizal atentat, decembra istega leta, vseeno pa je stranka dosegla relativno zmago na volitvah in se povzpela na oblast. V marcu 2008 je bil za predsednika Pakistana izvoljen njen soprog Asif Ali Zardari, ki trenutno še vedno zaseda ta položaj. PPP je stranka, ki ni imuna proti korupciji. Prva vlada Benazir Bhutto je bila leta 1990, s strani tedanjega predsednika, odpoklicana prav zaradi obtožb o korupciji. Podobnih obtožb je deležen tudi sedanji predsednik Zardari, vendar ga trenutno ščiti predsedniška imuniteta. Vtis nepotizma v stranki okrepi tudi podatek, da je sedanji predsednik PPP njun sin Bilawal Bhutto Zardari (People's Party of Pakistan 2012).

Opozicijsko pakistansko muslimansko ligo (Pakistan Muslim League-Nawaz, v nadaljevanju PML-N³⁹) je naslednica Islamskega demokratičnega zavezništva (Islamic Democratic Alliance, v nadaljevanju IDA). Njen vodja je Nawaz Sharif, večkratni pakistanski premier v letih 1988–1999. IDA oziroma sedanja PML-N je stranka, v kateri so združeni interesi desnih islamskih skupin, veleposestnikov, industrialcev in lastnikov kapitala, ki so doživeli vzpon v času režima generala Zie in so zagovorniki prevlade Pandžaba nad ostalimi provincami

³⁹ V Pakistanu obstaja tudi stranka PML-Q (Pakistan Muslim League Quaid-e-Azam), ki je trenutno vodilna politična stranka v nacionalni skupščini in s PPP tvori vladajočo koalicijo. PML-Q je zmerna in liberalna stranka, nastala je leta 2001 po odcepitvi od Sharifove PML-N ter vsaj na deklarativni ravni skuša promovirati ideje očeta Pakistana Al Jinnaha (Pakistan Muslim League – Quaid-eAzam, 2012).

Pakistana. Stranka je naslednica ki je nastalo po koncu vojaškega režima generala Zie leta 1988, ko je vojska izgubila velik del legitimnosti med ljudstvom, skupaj s službo ISI pa je želela ohraniti vpliv v politiki. Med tehtanjem odločitve ali nadaljevati z neprikljubljenim vojaškim režimom ali pa formalno odstopiti in predati oblast civilnim strukturam je prevladala druga opcija. V luči napovedi, ki so napovedovale gladko zmago PPP sta vojska in ISI v zakulisju pomagali ustanoviti omenjeno zavezništvo, z namenom zadržati vpliv v politiki. IDA ob svojem nastanku ni osvojila velikega deleža glasov je pa preprečila absolutno zmago PPP na volitvah leta 1988. V devetdesetih letih je močno povečala svojo popularnost ter se s PPP izmenjevala na oblasti do leta 1999, ko je general Musharraf izvedel vojaški udar in zamenjal takratnega premierja Sharifa. Le-ta je moral prebegniti v izgnanstvo v Saudsko Arabijo, vendar je obdržal vpliv na vodenje PML-N. Sharif se je zmagoslavno vrnil v Pakistan leta 2007, njegova stranka je na volitvah leta 2008 v sodelovanju s PPP premagala koalicijo strank, ki so podpirale samooklicanega predsednika Musharrafa in oblikovala vlado (Hussain 2007, 22–24).

Zaradi očitnih razlik med obema strankama je bila koalicija kratkotrajna. Še več, v letu 2009 so nasprotja prerasla iz konflikta v krizo, ki se je zavlekla še v leto 2010. Povod za konflikt je bila sodba vrhovnega sodišča, ki je odstavilo Shahbaza Sharifa, brata Nawaza Sharifa, s položaja guvernerja province Pandžab ter obema prepovedalo potegovati se za katero koli javno funkcijo. V znak protesta so bile organizirane demonstracije po vsej državi, končale pa so se s hudimi izgredi med policijo in protestniki. Neznano število protestnikov je bilo ranjenih, okoli 1800 pa je bilo priprtih. (Conflict Barometer 2009, 64).

V barometru za leto 2011 iz konflikta med PPP in PML ni bilo zabeleženih večjih dogodkov, stopnja intenzivnosti se je zmanjšala iz krize (3) na raven latentnega konflikta (1), kar je gotovo razveseljiv trend ⁴⁰ (Conflict Barometer 2011, 68).

Motiv za konflikt med PPP in PML-N je boj za oblast, kar je temelj politične teorije vzrokov konfliktov. Vzroki za omenjeni konflikt so prikazani v tabeli 5. 16. Ostalih teorij vzrokov za ta konflikt nisem apliciral, ker bi imel premalo elementov za izpolnitev predpisanih matrik, kar bi zmanjšalo deskriptivno vrednost.

⁴⁰ Na prvi pogled pozitiven trend se je na žalost izjalovil zaradi krvavega etničnega nasilja v provinci Sindh v letu 2011, v katerega je bila vpletena tudi PPP, kar je podrobneje opisano v poglavju 5.2.

Tabela 5.16: Politična teorija v primeru konflikta med političnimi strankami PPP in PML-N

INDIKATORJI	Spodletela država, nelegitimen režim, šibka vlada
politični	<ul style="list-style-type: none"> – Obe stranki PPP in PML spremljata druga drugo z nezaupanjem in izključevanjem. – PPP in PML sta obe podvrženi korupciji ter izvajata represivne ukrepe druga proti drugi ob osvojitvi oblasti.
družbeni	– Nepotizem in korupcija sta prisotna v obeh konkurenčnih strankah.
ekonomski	– Vladavino obeh strank zaznamuje šibka ekonomija.
varnostni	<ul style="list-style-type: none"> – Simpatizerji stranke PML, ki je trenutno v opoziciji, organizirajo proteste po vsej državi, če jim odločitev vladajoče PPP ni po godu. – PML je privilegirana v odnosu do PPP, ker jo prikrito podpira obveščevalna služba ISI. – Demonstracije simpatizerjev obeh strank se večkrat sprevržejo v nasilne spopade s policijo, ki zahtevajo tudi smrtne žrtve.

Viri: Conflict Barometer (2009, 64); Hussain (2007, 22-24); People's Party of Pakistan (2012)

5.6 Opis in analiza vzrokov konflikta med ZDA in Pakistanom

Pri tem konfliktu gre za krizo odnosov med ZDA in Pakistanom, državama, ki sta deklarativno sicer zaveznici v boju proti islamskim militantnim skupinam, ki imajo svoja oporišča v Afganistanu in Pakistanu. ZDA so se z novo strategijo odločile razširiti svoje delovanje proti Al Kaidi in ostalim islamskim skupinam tudi na območje severnega Pakistana (National Security Strategy 2012, 19–22). Težišče napadov izvaja CIA z brezpilotnimi letali, s katerimi iščejo in uničujejo skrivališča islamskih upornikov v težko dostopnih predelih Plemenskih ozemelj pod zvezno upravo in provinci Kyber Paštunija.

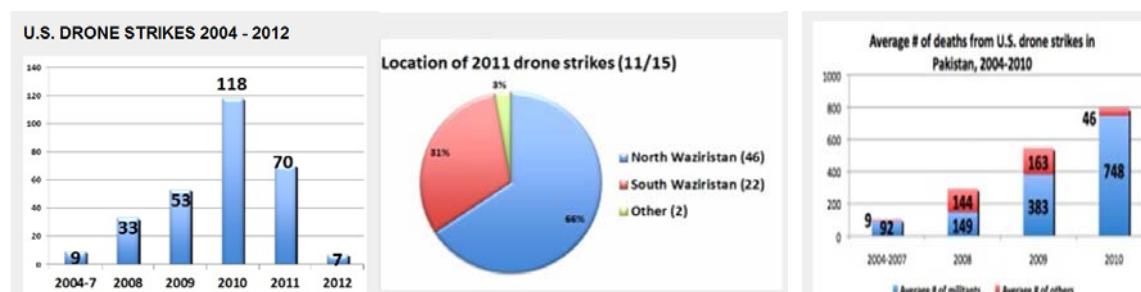
V tabeli 5.17 in sliki 5.1 je prikazana intenziteta napadov ZDA z brezpilotnimi letali v Pakistanu v obdobju 2004–2010.

Tabela 5.17: Napadi ZDA z brezpilotnimi letali v Pakistanu v obdobju 2004–2011

Leto	Število napadov	Ocena žrtev - min/max	Žrtve uporniki - min/max
2011	70	med 378 in 536	362-500
2010	118	med 607 in 993	581-939
2009	53	med 369 in 725	266-502
2008	33	med 274 in 314	134-165
2004-2007	9	med 89 in 112	81-103
skupaj	283	1717-2680	1424-2209

Vir: The Year of the Drone (2012)

Slika 5.1: Grafični prikaz intenzitete, območij in vrste žrtev (uporniki/ostali) napadov z brezpilotnimi letali ZDA v letih 2004–2012.

Vir: The Year of the Drone (2012)

Iz tabele in grafičnih prikazov je jasno viden trend drastičnega naraščanja napadov z brezpilotnimi letali od leta 2008 do leta 2010, ko so napadi dosegli vrhunec. Podatki o žrtvah se razlikujejo glede na agencijska poročila CNN, Reutersa, AP, BBC itd. V letu 2011 so se napadi nekoliko umirili, še vedno pa so odmevni, ker se osredotočajo na glavne vodje talibanov, haqqanijev in Al Kaide. Napadi so izrazito usmerjeni na okrožja Severnega in Južnega Vaziristana na Plemenskih ozemljih.⁴¹ Na sliki 5.3 v poglavju 5.8 magistrskega dela sta obe okrožji prikazani kot območja pod popolnim nadzorom talibanskih milic.

V spopade se vključuje tudi Nato z izvajanjem topniške in letalske podpore. V letih 2009 in 2010 je bilo zaradi napadov Nata in ZDA ubitih več civilistov in pripadnikov redne vojske Pakistana. Pakistanske oblasti so zaradi kršenja ozemeljske suverenosti in suverenosti zračnega prostora večkrat protestirale pri ZDA. ZDA in ISAF na obtožbe odgovarjajo, da izvajajo naloge v skladu z mandatom operacije in pravico do samoobrambe enot, ki so ogrožene zaradi delovanja talibanov iz Pakistana. V letu 2010 je bila najresnejša kriza med Pakistanom in ZDA v septembru in oktobru, ko so po helikopterskem napadu Nata bili ubiti trije граниčarji pakistanske vojske, kar je sprožilo popolno blokado kopenskih oskrbovalnih poti sil Nata v Afganistanu, ki potekajo čez Pakistan. Blokada je bila umaknjena po opravičilu ambasadorke ZDA v Pakistanu (Conflict Barometer 2010, 73).

⁴¹ Prav v času pisanja teh vrstic v magistrskem delu (3. in 4. junija 2012) so ZDA izvedle zelo odmeven napad z droni na področju Vaziristana. Po podatkih spletnega portala rtslo.si je bilo ubitih 15 skrajnežev, med njimi drugi mož Al Kaide Al Libi. ZDA upravičujejo napade kot nujno potrebne, pakistanske oblasti so ameriškega veleposlanika poklicale na zagovor zaradi vnovične kršitve suverenosti, v pakistanski javnosti se stopnjuje protiameriško razpoloženje (MMC RTV SLO, 5. junij 2012).

Konflikt med ZDA in Pakistanom se je v letu 2011 še intenziviral, posebej na diplomatskem parketu. Kot enega ključnih dogodkov moram izpostaviti unilateralno akcijo ZDA v maju 2011, ko je bil ubit Osama Bin Laden v Abbottabadu v neposredni bližini elitne pakistanske vojaške akademije, kjer se je kar šest let »skrival« (Videmšek 2011, 22). Pakistan je protestiral zaradi tajne intervencije specialnih sil ZDA ter z diplomatskim pritiskom dosegel umik dveh tretjin sil ZDA iz države. V letu 2011 se je zgodil še en krvav incident, ki je dodatno zaostрил konflikt med ZDA in Pakistanom. Sile Nata so novembra napadle kontrolno točko v okrožju Mohmad na Plemenskih ozemljih pod zvezno upravo. Ubitih je bilo vsaj 25 pripadnikov pakistanske vojske, ZDA so napad upravičevale kot zmoto. Zaradi tega napada je Pakistan prekinil oskrbovalne poti za operacijo ISAF in najavil bojkot Bonske konference o prihodnosti Afganistana. Predstavniki vojske so napovedali vzpostavitev pasu zračne obrambe na obmejnih območjih z Afganistanom z namenom delovanja proti plovilom, ki bi kršila suverenost pakistanskega zračnega prostora, kar vključuje tudi zračno zaščito proti delovanju brezpilotnih letal. Zato so predstavniki CIE izrazili pripravljenost, da bodo delovanje *dronov* usklajevali s pakistansko stranjo (Conflict Barometer 2011, 88).

V tabelah 5.18 in 5.19 so vzroki konflikta med ZDA in Pakistanom klasificirani na podlagi politične teorije in teorije odnosov iz priročnika OZN Developing Capacity for Conflict Analysis and Early Response. Teorije temeljnih človeških potreb in transformativne teorije nisem apliciral zaradi premalo elementov, ki bi jih lahko vstavil v predpisani matriki, da bi dobila deskriptivno vrednost.

Tabela 5.18: Politična teorija v primeru konflikta med ZDA in Pakistanom

INDIKATORJI	Meddržavna rivalstva
politični	<ul style="list-style-type: none"> – Nezadovoljstvo ZDA s Pakistanom v boju proti islamskim skrajnim skupinam (talibanom, Al Kaidi in drugim). – Protesti Pakistana proti kršitvi pakistanske ozemeljske suverenosti. – Nelegitimnost pakistanskega režima, ki se deklarira kot zaveznik z ZDA v boju proti upornikom.
družbeni	<ul style="list-style-type: none"> – V Pakistanu narašča protiameriško razpoloženje. – Ameriška javnost pakistanskih partnerjev ne šteje za zaveznike.
ekonomski	<ul style="list-style-type: none"> – ZDA pogojuje materialno in vojaško pomoč z učinkovitim bojem proti skrajnim islamskim skupinam. – Pakistan zapira ameriške vojaške baze na svojem ozemlju, blokira oskrbo sil ISAF v Afganistanu.

varnostni	<ul style="list-style-type: none"> – Napadi specialnih sil ZDA neposredno na pakistansko ozemlje, kršitev suverenosti, uboj Osame Bin Ladna v maju 2011. – Pogosti napadi z brezpilotnimi letali – droni, v juniju 2012 ubit Osamov naslednik Al Libi na območju Vaziristana na Plemenskih ozemljih. Veliko število žrtev med pakistanskimi civilisti in pripadniki oboroženih sil.
------------------	---

Viri: Conflict Barometer (2010, 2011); Ali (2012);

Tabela 5.19: Teorija odnosov v primeru konflikta med ZDA in Pakistanom

Družbene skupine	Bližina	Zgodovina	Stopnja predsodkov	Trendi oblikovanja predsodkov	Paradigma vzajemne komunikacije
Suvereni državi Pakistan in ZDA.	Geografsko oddaljeni državi, vendar njuni gospodarski, družbeni in politični interesi konvergirajo na območju južnoazijske regije.	Zgodovina odnosov med ZDA in Pakistanom je polna vzponov in padcev. Zveznika iz hladne vojne, medsebojna podpora v času <i>jhada</i> v obdobju sovjetske okupacije Afganistana. Od leta 2001 sta uradno zaveznici v boju proti terorizmu.	Strani druga na drugo gledata z nezaupanjem, občasno se dojemata za sovražni.	V zadnjem času narašča medsebojno nezaupanje, tudi sovraštvo.	Samovoljne nasilne akcije, kršitve ozemeljske suverenosti in integritete, medsebojno obtoževanje, protesti, blokade.

Vir: Conflict Barometer (2010, 2011); Ali (2012);

Glavni motiv konflikta med ZDA in Pakistanom je za slednjega ohranitev suverenosti na lastnem ozemlju, za ZDA pa zaščita njenih lastnih interesov in ohranjanje pozicije mednarodne moči. Analiza klasifikacij vzrokov za konflikt pokaže, da je za razlago najbolj uporabna aplikacija politične teorije, ki je prikazana v tabeli 5. 18. Za prikaz predsodkov in stereotipov, ki so prisotni v javnem mnenju v obeh državah, npr. »ZDA so sovražnica muslimanov« ali pa »vsi muslimani so samomorilski verski fanatiki«, je uporabna teorija odnosov, prikazana v tabeli 5.20.

5.7 Opis in analiza vzrokov konflikta med Indijo in Pakistanom za provinco Kašmir

V magistrskem delu sem večkrat omenil, da je v Pakistanu primarna frustracija muslimanov odnos z Indijo. Pakistanski boj za nadzor nad pokrajinama Kašmir in Jammu je zanje mati vseh bitk in točka njihovega osredotočenja, za katero do zdaj niso dosegli želene rešitve. Konflikt je dolgotrajen in ostaja nerazrešen še po več kot šestdesetih letih. Sastry (2007, 120) trdi, da si je Pakistan na vse načine (ne)uspešno prizadeval dobiti nadzor nad Kašmirjem z uporabo metode oborožene sile, zavajanja, subverzivnega delovanja in diplomacije. Habibullah (2004, 4) izpostavlja indijsko stališče, da je kašmirsko vprašanje razrešeno že od oktobra 1947, ko je vladar Kašmirja podpisal akt o priključitvi k Indiji in je torej edino vprašanje, o katerem bi se bila pripravljena pogajati s sosedom, njegova nezakonita okupacija tretjine ozemlja, ki se vleče že od leta 1948. V nadaljevanju omenjeni avtor citira Josepha Korbela, nekdanjega predsednika komisije OZN za Pakistan in Indijo, ki v svojem delu z naslovom »*Danger in Kashmir*« poskuša zajeti srčiko tega konflikta in pravi da je »glavni krivec za vse medsebojno nasilje, grenkobo, brezkompromisnost, nezaupanje in predsodke boj dveh popolnoma drugačnih stilov življenja, politične organiziranost, vrednotnih lestvic, duhovnih svetov, ki sta obtičala v medsebojnem krvavem konfliktu, kjer Kašmir predstavlja bojišče in simbol tega boja« (Habibullah 2004, 4).

Trenutno je nadzor nad nekdanjo prinčevsko državo Kašmir, ki obsega pokrajini Kašmir in Jammu, porazdeljen med tri države: Kitajsko, Indijo in Pakistan, kar je prikazano na sliki 5.2.

Slika 5.2: Karta nekdanje prinčevske države Kašmir glede na kontrolne črte nadzora s strani Kitajske, Indije in Pakistana

Vir: Disputed Area of Kashmir 2003 (2012)

Iz karte je razvidno, da nadzor nad večjim delom Kašmirja, nekaj nad polovico, pripada Indiji, manjši del, približno tretjino, pa nadzira Pakistan. Preostali del nadzira Kitajska. Kontrolna linija med Pakistanom in Indijo, ki je državi ne priznavata za medsebojno mejo, se od razglasitve neodvisnosti in medsebojne vojne ni bistveno spremenila. Indijski del nadzora nad Kašmirjem se je pomembno zmanjšal po izgubljeni vojni s Kitajsko leta 1962, ko je Indija izgubila kontrolo nad območjem Aksai Chin. Po porazu Indijcev, ki so ga v Pakistanu z veseljem odobraval, so se Pakistanci odločili, da leta 1963 del Severnih ozemelj Kašmirja prepustijo kitajski kontroli, česar pa razumljivo ne priznava Indija (Synott 2009, 149).

Geneza kriznega žarišča v Kašmirju sovpada s propadom britanskega imperija, ko sta bila razglašena Indija in Pakistan ter več kneževin. Sprejeto je bilo načelo, da se pretežno hindujske kneževine priključijo Indiji, pretežno muslimanske pa Pakistanu. Kneževine oziroma prinčevske države, ena od njih je bil tudi Kašmir, bi lahko pod določenimi pogoji ostale samostojne in neodvisne. Sastry (2007, 117) navaja, da je bila osnova za razdelitev ozemlja Britanske Indije med dve novoustanovljeni državi poročilo Radciffove komisije za meje (Sir Cyril Radcliffe's Boundary Commission), ki je imela nalogo demarkirati okrožja, kjer je bilo več kot 75% prebivalcev muslimanske veroizpovedi. Od 435 okrožij je komisija našla 76, ki so zadovoljevala kriterij po tričetrtinski muslimanski sestavi, kar je kasneje

predstavljalo grozd (ang. cluster), okrog katerega sta se formirala Vzhodni in Zahodni Pakistan. Zanimivo je, da province Kašmir ni bilo na seznamu teh 76 okrožij. Vladar Kašmirja, Hari Singh, potomec hinduistične indijske kraljevske lože, se v času razglasitve Indije in Pakistana še ni odločil, kateri državi bi se priključil, zato je obe prosil za nadaljnji premislek. Po tiho si je želel ohraniti svojo vladavino neodvisno, zato je obema naslovil prošnjo, da njegovi ozemeljsko izolirani državi omogočita nadaljnjo oskrbo in transportne usluge. Indija je želela sporazum o začasni oskrbi Kašmirja formalizirati z osebnim odposlancem indijskega kralja, kar je Pakistan sprejel z nelagodjem in obtožbami, da jih želi na ta način Indija izigrati in skrivoma podpisati sporazum o priključitvi. Iz Pakistana se začeli pošiljati gverilske borbe čez mejo v Kašmir, da bi osvojili ozemlje in izsilili priključitev k Pakistanu. Medtem, ko so se pakistanske neregularne sile, ki so izvajale uničenje, posilstva in ropanje, približevale kašmirski prestolnici Srinagar, je Hari Singh oktobra 1947 zaprosil za vojaško pomoč Indijo ter pristal na priključitev Kašmirja k indijskem kraljestvu (korespondenca Hari Singha indijski vladi v Sastry 2007, 174-176). Kašmirski vladar je sporazum podpisal, indijske sile so do januarja 1949 pakistanske gverilce izgnale iz večjega dela dežele. Približno tretjina Kašmirja je s črto prekinitve ognja iz leta 1949, ki je kasneje postala kontrolna črta, ostala pod pakistanskim nadzorom (Sastry 2007; 118-120). Varnostni svet OZN je z resolucijami št. 38 in 47 in z resolucijo Komisije OZN za Indijo in Pakistan iz leta 1948 zahteval, da sprti strani takoj ustavita sovražnosti, z mirnimi sredstvi rešita medsebojni spor, da se pakistanske sile umaknejo iz Kašmirja, ter da se sporno območje Jammu in Kašmir demilitarizira in izvede nepristranski referendum o volji prebivalcev glede priključitve k Indiji ali k Pakistanu (Security Council Resolutions – 1948, 2012). Referendum ali volitve o tem vprašanju niso bile nikoli izvedene, prav tako se pakistanske oborožene sile niso umaknile z delov Kašmirja, ki jih kontrolirajo še danes.

Od razglasitve neodvisnosti sta se državi zapletli v štiri oborožene spopade, od tega so trije potekali neposredno na območju Kašmirja (Hussain 2007, 193–196):

- 1947–1948: vojna ob razglasitvi neodvisnosti Pakistana in Indije, v Kašmirju se je vzpostavila kontrolna linija med državama, ki je v praksi pomenila, da eno tretjino ozemlja nekdanje prinčevske države nadzoruje Pakistan, dve tretjini pa Indija;
- 1965: Pakistan je pod vtisom poraza Indije v vojni s Kitajsko menil, da bo Kašmir lahek plen, ki ga neorganizirana indijska vojska z nizko stopnjo morale ne bo sposobna obraniti. Pakistan je z oklepnimi silami prodril v notranjost Kašmirja ter zavzel 490 km²

ozemlja pod indijsko kontrolo. Indija je pripravila strateško presenečenje in z oklepnimi silami prodrla v pakistansko provinco Pandžab v bližino pomembnega mesta Lahore in pri tem zavzela 1100 km² pakistanskega ozemlja. Po skoraj mesecu dni sta se državi sporazumno vrnila na stare nadzorne položaje (Sastry 2007, 122);

- 1999: v času božičnih počitnic, ko je bila večina indijskih obmejnih sil na dopustu, je Pakistan izvedel nenaden vdor sil v gorato Kirgilsko regijo, ki je del Kašmirja. Po starem vzorcu spopadov v Kašmirju je kot predhodnico poslal svoje sile, ki so bile opremljene in oborožene kot uporniški civilisti, da bi zanikal svojo neposredno vpletenost (Sastry 2007, 116–127). Po začetnem presenečenju, ko so pakistanske sile osvojile več strateških pozicij, se je indijska vojska konsolidirala in začela sistematično osvajati nazaj izgubljeno ozemlje. Pakistan je zopet sramotno izgubil, se po močnem mednarodnem pritisku umaknil na staro črto nadzora ter izgubil še nekaj mednarodne kredibilnosti. Mnenje, da bo posest jedrskega orožja odvrnila Indijo od posredovanja, se je izkazalo za popolnoma napačno (Tellis 2001, 5–7).

Ker direktna konfrontacija z Indijo vse do danes ni prinesla zelenih sadov, Pakistan intenzivno podpira različne uporniške skupine, ki v Kašmirju delujejo subverzivno. Po letu 1989, ko se je končala sovjetska okupacija Afganistana, se je težišče delovanja muslimanskih mudžahedinov in ostalih islamskih uporniških skupin, ki jih intenzivno podpira Pakistan, preneslo v Kašmir. Še istega leta se je začela muslimanska vstaja, ki jo je indijska vojska krvavo zatrla. Že v poglavju 4.3.3 sem navajal Wassema (2011, 10), ko našteva skupine Lashkar-e-Taiba (LeT), Jamaatud Dawa (JD), Jaish-e-Mohammad (JM), Harkatul Jihad (HJ) in Harkatul Mujahideen (HM), ki so na Severnih ozemljih in pakistanskih delih Kašmirja ter se vse od leta 1990, ko je bil razglašen kašmirski *džihad*, načeloma osredotočajo na cilje v Indiji. Zelo očitni so bili znaki, da je bila pakistanska ISI s financiranjem, usposabljanjem in operativci neposredno vpletena v netenje uporov in teroristična dejanja Osvobodilne fronte Jammu in Kašmir (Jammu and Kashmir Liberation Front), posebej v času krvave vstaje 1989-1990 (Habibiullah 2004, 5).

Še nekaj podatkov o etnični sestavi Kašmirja. Pakistan kontrolira Severna ozemlja in del pokrajin Azad Jammu in Kašmir, ki so etnično homogena območja, saj je 99% prebivalcev muslimanov. Indijski del Kašmirja je etnično heterogen in zajema tri pokrajine: Kašmirsko dolino, ki je najbolj naseljena, in v kateri muslimani predstavljajo 98% prebivalstva; pokrajino Jammu, kjer so v večini hindujci (60%) in pokrajino Ladakh, kjer si budisti in muslimani v groben delijo polovičen delež med prebivalstvom (Habibullah 2004, 5). Pokrajina Kašmir za Pakistan ni pomembna samo

zaradi visokega deleža muslimanov. Čez Indijski del Kašmirja teče večina pritokov reke Ind, kar pomeni, da ima Indija nadzor nad vodami, ki pritekajo v pakistanski del Kašmirja, kjer so zelo rodovitne doline in nadalje v pakistanski provinci Pandžab in Sindh. Upoštevajoč vse te dejavnike, je strah pred gospodarskim pešanjem Pandžaba in Kašmirja razumljiv. Leta 1960 je bil med državama podpisan Sporazum o vodah Inda, ki je razrešil večino sporov v zvezi z delitvijo vodnih virov ter naložil obema stranem sodelovanje pri upravljanju voda. V skladu s sporazumom so vode porečja Ind razdeljene na zahodne in vzhodne pritoke. Pravica izrabe večine vzhodnih rek je bila podeljena Indiji, Pakistanu pa se je dodelila pravica izrabe zahodnih rek. Prav tako dobi Pakistan finančno odškodnino za izgubo voda iz vzhodnih rek (The Indus Water Treaty, 1960). Ne glede na navedeni sporazum, pa je spor v zvezi z vodami še vedno aktualen, saj je Indija zgradila več jezov, s čimer je zmanjšala pretok voda v pakistanski del Kašmirja ter tako ogrozila pakistansko kmetijstvo, ki je eden temeljnih stebrov gospodarstva.

Največja žrtev dolgotrajnega in izčrpljivega konflikta med obema državama so prebivalci Kašmirja. Zaradi nasilja in neustreznega vodenja trpi njihov socialni in ekonomski razvoj (Habibullah 2004, 8). Stopnja revščine v Kašmirju je sicer nižja od indijskega povprečja. Po podatkih Hakooja za leto 2011 v indijskem Kašmirju živi okrog dvajset odstotkov ljudi pod pragom revščine (98% v ruralnih območjih), kar je primerjalno manj kot v vseh provincah v Pakistanu (glej tabelo 5.2 v poglavju 5.1). Podatki, ki so bili pridobljeni iz poročila indijske vladne komisije za planiranje, uvrščajo kašmirsko regijo v skupino manj razvitih indijskih regij. Glavna gospodarska panoga v pokrajini je kmetijstvo, ki zaposluje sedemdeset odstotkov aktivne populacije (Planning Commission 2009, 43). Nižje od indijskega povprečja je pokrajina razvita na področju industrije in storitev, posebej perspektivna panoga bi lahko postala turizem zaradi prečudovitih naravnih danosti, vendar je zaradi varnostnih razmer povsem v zatonu. Socialni indikatorji kot na primer: umrljivost otrok (45 na 1000 prebivalcev), stopnja nepismenosti (54%), prav tako kažejo na nizko stopnjo družbenega razvoja v pokrajinah Jammu in Kašmir. Posebej težak je položaj žensk in otrok, ki jih ogrožata pomanjkanje izobrazbe, nasilje, neustrezno socialno in zdravstveno varstvo (Planning Commission 2009; 152, 162).

Po podatkih za ta konflikt, ki se nanašajo na leto 2010 je kriza med Indijo in prej navedenimi pakistanskimi odporniškimi skupinami dosegla četrto stopnjo intenzitete, kar smatramo za resno krizo. Indija ima za obvladovanje situacije v pokrajinah Jammu in Kašmir angažiranih 700.000 pripadnikov oboroženih sil. V letu 2010 je bilo v konfliktu zaradi Kašmirja ubitih 250 upornikov, 67 pripadnikov indijskih varnostnih sil in 34 civilistov. Vzorec spopadov kaže na tipično

gverilsko bojevanje s strani militantnih skupin, ki izvajajo manjše napade na varnostne sile in samomorilske akcije, uperjene zoper civiliste. Indijske varnostne sile na napade odgovarjajo z obsežnimi preventivnimi akcijami, da bi odkrile položaje in namere upornikov, vendar pri tem niso posebej uspešne. Poleg oboroženih spopadov z militantnimi skupinami v pokrajini konstanto potekajo protesti islamskega civilnega prebivalstva in velikokrat prerastejo v nasilni obračun med protestniki in indijskimi varnostnimi silami (Conflict Barometer 2010, 58).

Po podatkih za leto 2011 se je nasilje v pokrajini Kašmir le nekoliko omililo, zabeležena je bila najnižja stopnja oboroženih spopadov in smrtnih žrtev v dvaindvajsetih letih. Ocenjena intenziteta po barometru se je iz resne krize (4) spustila na raven krize (3), kar je gotovo razveseljiv trend, vendar so dosedanje izkušnje pokazale, da se lahko čez noč sprevrže v množično nasilje ali celo v meddržavno vojno (Conflict Barometer 2011, 74).

V tabelah 5.20, 5.21, 5.22 in 5.23 so vzroki konflikta med Indijo in Pakistanom klasificirani na podlagi politične teorije, teorije temeljnih človeških potreb, transformativne teorije in teorije odnosov iz priročnika OZN Developing Capacity for Conflict Analysis and Early Response.

Tabela 5.20: Politična teorija v primeru konflikta med Indijo in Pakistanom za provinco Kašmir

INDIKATORJI	Spodletela država, nelegitimen režim, šibka vlada
politični	<ul style="list-style-type: none"> – Konflikt za nadzor nad pokrajino Kašmir se vleče že od razglasitve Pakistana. – Vzpostavljena je prekinitvev ognja na ločitveni črti. – Referendum o opredelitvi Kašmirja ni bil nikoli izveden.
družbeni	<ul style="list-style-type: none"> – Pakistan izraža močan antagonizem proti Indiji. – V obeh državah so močni predsodki med muslimani in hindujci.
ekonomski	<ul style="list-style-type: none"> – Omejen pretok blaga in dobrin med državama čez kontrolne linije v pokrajinah Jammu in Kašmir. – Sporazum o koriščenju vodotokov reke Ind. – Otežen socialni in ekonomski razvoj province Kašmir.
varnostni	<ul style="list-style-type: none"> – Visoka stopnja nasilja v konfliktu, pogosti teroristični napadi, grožnje z uporabo jedrskega orožja. – Poostren mejni režim. – Vzpostavljena linija kontrole med obema državama. – Štiri vojne med državama, množica vpadov islamskih skrajnih skupin (LeT, HM, HJ) na ozemlje Kašmirja pod nadzorom Indije.

Viri: Sastry (2007); Natek (2006); Wassem (2011); Conflict Barometer (2010)

Tabela 5.21: Teorija osnovnih človekovih potreb v primeru konflikta med Indijo in Pakistanom za provinco Kašmir

POTREBA	»ZADOVOLJITELJI«	DOSTOPNOST	OPOMBA: Dejavniki miru ali generatorji konflikta
preživetje (<i>subsistence</i>)	fizično in mentalno zdravje, hrana, nastanitev, delo	– Odvisnost pakistanskega dela Kašmirja in Pakistana od porečja reke Ind. – Sodelovanje muslimanov v nasilnih akcijah prinaša materialne koristi.	Generator konflikta
zaščita (<i>protection</i>)	zavarovanje, zdravstveni in socialni sistem,	– Negotovost, diskriminacija muslimanske skupnosti.	Generator konflikta
naklonjenost (<i>affection</i>)	Samozavest, solidarnost, spoštovanje, družina	– Zaradi razdelitve Kašmirja razbite sorodstvene in prijateljske vezi.	Generator konflikta
razumevanje (<i>understanding</i>)	kritično mišljenje, razumevanje, izobraževalni sistem: šole, univerze, komune	– Predsodki med hindujci in muslimani	Generator konflikta
vklučenost (<i>participation</i>)	pravice in dolžnosti, delo, skupine, komune, stranke, cerkve, sošeske, družine ...	– Diskriminacija pripadnikov glede na etničnost, religioznost.	Generator konflikta
istovetnost (<i>identity</i>)	občutek pripadnosti in diferenciacije, samozavest, konsistentnost, simboli, jezik, religija	– Dominacija vladajočih hindujskih struktur, izključevanje muslimanov.	Generator konflikta
svoboda (<i>freedom</i>)	enakopravnost, avtonomnost, samozavedanje, odločenost, strast, odprtost, tolerantnost	– Pomanjkanje zavesti o pravih svoboščinah. – Slepo sledenje avtoritetam, brez kritičnega premisleka.	Generator konflikta

Viri: Conflict Barometer (2010, 66–67); Habibullah (2004,4-8);

Tabela 5.22: Transformativna teorija v primeru konflikta med Indijo in Pakistanom za provinco Kašmir

Strukture	Močne/šibke	Pod pritiskom za spremembe	Odpor proti spremembam	Odgovor na spremembe	Viri pritiskov
politične	Zakonodajna, izvršna in sodna oblast je v rokah manjšinskih hindujcev.	Politične institucije	Vladajoča elita Kašmirja		Pakistan, pakistanske radikalne skupine
ekonomske	Osnova gospodarstva je primarni sektor-kmetijstvo.	Za dvig standarda bo potreben ekonomski razvoj	Ekonomska elita	Pogoste menjave oblasti	Osrednja indijska oblast, mednarodni denarni sklad, lobisti

		sekundarnem in terciarnem sektorju (turizem, trgovina...).			
Varnostne	Indijske varnostne sile (vojska, obmejni korpus)	Varnostne sile		Napadi na civilno prebivalstvo in indijske varnostne sile. Številčna navzočnost indijskih oboroženih sil (700.000 prip.).	Pakistan, islamske militantne skupine

Vir: Habibullah (2004,4-8); (Planning Commission 2009; 152, 162); Sastry (2007, 116-118)

Tabela 5.23: Teorija odnosov v primeru konflikta med Indijo in Pakistanom za provinco Kašmir

Družbene skupine	Bližina	Zgodovina	Stopnja predsodkov	Trendi oblikovanja predsodkov	Paradigma vzajemne komunikacije
Etnični skupnosti vladajočih manjšinskih hindujcev in vladanih večinskih muslimanov	Področje pokrajin Jammu in Kašmir pod indijskim nadzorom.	Štiri vojne med Indijo in Pakistanom, nasilna vstaja 1999-2000, konstanto nasilje in terorizem itd.	Izredno visoka stopnja predsodkov in izključevanja. Gre za trk različnih kultur, religij, družbenih vrednot.	Izmenjujejo se trendi krepitve predsodkov in občasnega popuščanja napetosti in medsebojnega približevanja.	Nasilje, medsebojno obtoževanje, brezkompromisnost, vzajemni strah, občasna popustitev napetosti.

Vir: Sastry (2007, 117-118); Habibullah (2004, 4-6);

Analiza klasificiranih vzrokov pokaže, da so za razlago konflikta med Indijo in Pakistanom za provinco Kašmir primerne vse štiri teorije navedene v priročniku OZN Developing Capacity for Conflict Analysis and Early Response. Ocenjujem, da je za razlago konflikta najprimernejša aplikacija politične in teorije osnovnih človekovih potreb, ker je temeljni motiv težnja večinskih muslimanov po odcepitvi od Indije ter za nadzor nad naravnimi vodnimi viri, kar je prikazano v tabelah 5.20 in 5.21. S transformativno teorijo v tabeli 5.22 so bile prikazane strukturne neenakosti v provinci Kašmir, s teorijo odnosov v tabeli 5.23 pa poudarjeni močno zakoreninjene predsodki, ki jih hindujska in muslimanska etnična skupnost gojita druga do druge.

5.8 Opis in analiza vzrokov konflikta med osrednjo oblastjo in radikalnimi islamskimi skupinami

Konflikt med osrednjo pakistansko vlado in različnimi islamskimi militarističnimi skupinami, med katerimi so najbolj izpostavljene TTP (Tehrik i Taliban Pakistan), Lashkar-e-Islam (LI), Haqqani network (HN), Harkat-ul-Jihad al-Islami (HuJI), TSNM (Tehreek-e-Nafaz-e-Shariat-e-Mohammadi), Al Kaida idr., za politično moč in oblast v državi je po hiedelburškem barometru opredeljen z najvišjo stopnjo intenzivnosti – vojna. Je osrednji in najbolj krvavi konflikt zadnjega desetletja v Pakistanu, z njim so se skrajne islamske skupine v družbi in *džihad*, ki so ga vodile v osemdesetih v Afganistanu in v devetdesetih v Kašmirju vrnile kot bumerang domov ter ogrožajo varnost in stabilnost države, ki jih je dolga leta podpirala s svojimi obveščevalnimi službami in vojsko (Hussain 2007).

Skrajne islamske skupine izkoriščajo ozemlje Pakistana za rekrutacijo novih članov, formiranje izobraževalnega sistema v obliki medres, vzpostavitev paralelne oblasti, priprave za svoja nadaljnja delovanja v Afganistanu, Indiji in tudi v samem Pakistanu, kjer posebej po letu 2007 širijo svoj vpliv po vsej državi in ogrožajo centralno oblast. Pakistanske represivne službe v tem konfliktu igrajo dvojno vlogo. Oborožene sile selektivno delujejo primarno na skupine, ki ogrožajo Paksitan. Na eni strani oborožene sile ob podpori lojalnih plemenskih voditeljev izvajajo operacije proti islamskim skrajnim skupinam v severnih delih države, po drugi strani pa imajo pakistanske obveščevalne službe, vzpostavljene povezave s skrajnimi islamskimi skupinami, posebej talibani, ter vplivajo na njihovo strategijo, delovanje, financiranje in preživetje ter delujejo selektivno na tiste skupine, ki ogorožajo Pakistan, ter na ZDA. Le-te so nezadovoljne z učinkovitostjo delovanja pakistanskih oblasti proti skrajnim islamskim skupinam na severu države in poglobljajo najbolj krvavi pakistanski konflikt z izvajanjem unilateralnih akcij specialnih in zračnih sil, kar je bilo že analizirano v poglavju 5.6.

Za začetek konflikta se šteje leto 2001, ko se je predsednik Musharraf, kljub odločnemu nasprotovanju političnega in vojaškega vrha ter nenaklonjenega javnega mnenja odločil, da se bo opredelil kot zaveznik Američanov v vojni proti talibanskemu režimu v Afganistanu, ter začel izvajati vojaške operacije proti prebeglim alkaidovcem v letu 2001 ter v letu 2004 tudi

proti ostalim skupinam v severnih predelih države, kjer so formirali svoja zatočišča (Pakistan Conflict Monitor 2012).

Odločnejše posredovanje pakistanske vojske na severu Pakistana se je začelo v letu 2002 z napotitvijo XI. korpusa pakistanske vojske na območje Vaziristana na Plemenskih ozemljih. Sile osrednje oblasti so prvič od formiranja države stopile na območja plemen. Prvi večji spopadi med uporniki in regularno vojsko so se začeli v letu 2004, ko je armada začela preganjati skupine alkaidovcev in ostalih skupin na gorskih območjih Vaziristana na Plemenskih ozemljih pod zvezno upravo, ki je še dandanes v večji meri pod nadzorom talibanov (Pakistan Conflict Monitor 2012). Fair (2009, 151-152) v svoji študiji navaja, da je med letoma 2002 in 2007 vladna vojska selektivno delovala proti skrajnim islamskim skupinam. Napadala je predvsem Al Kaido ter skrajne skupine, ki so bile pretežno formirane iz prebeglih Arabcev in Uzbekov in so neposredno ogrožale Pakistan v okrožjih Južnega in Severnega Vaziristana na Plemenskih ozemljih in okrožjih doline Svat in Bajaurja v provinci Kyber Paštunia. Na drugi strani so vladne sile Haqqanijevo skupino, ki se orientira na napade na sile ISAF v Afganistanu, pustile da skoraj nemoteno deluje in načrtuje svoje delovanje na afganistanskem ozemlju v svojem oporišču v bližini glavnega mesta baločistanske province Quetta.

Spopadi med militantnimi skupinami in vladno vojsko so se intenzivirali po letu 2007, ko je vladna stran, na podlagi odločnih in vztrajnih zahtev Američanov, začela intenzivneje napadati talibane na Plemenskih ozemljih in v provinci Kyber Paštunia. Obenem se je začela stopnjevati vojna v sosednjem Afganistanu. Videmšek (2011, 36) navaja, da je bila v tem obdobju meja med Afganistanom in Pakistanom prosojna. Na pakistanskih, večinoma pašunskih plemenskih območjih se je krepila podpora talibanskemu gibanju. Pakistan je imel v tem času 80.000 – 120.000 vladnih vojakov, ki niso imeli podpore lokalnega prebivalstva, zato so se razmere zaostrele. Poleg osrednje vojske proti skrajnim islamskim skupinam delujejo še ISI, obmejni korpus in določeni provladni plemenski voditelji, katerih konflikt s talibani je podrobneje opisan v poglavju 5.4.

Z letom 2007 se je začel nov val *talibanizacije*⁴² v Pakistanu. Talibanska gibanja so bila do tega leta omejena na območja, kjer živi pašunsko prebivalstvo. Po tem letu pa sta se gibanje in rekrutacija članov za *džihad* razširila po vsej državi, posebej pa sta nevralgična v provinci Pandžab. Razlog je v tem, da Pandžabci predstavljajo večino (50 odstotkov) pakistanskega prebivalstva, širitev talibanskih gibanj med njimi pa pomeni, da si talibani prizadevajo za prevzem oblasti, kar pomeni tudi prevzem šeriatskega prava in drugih značilnosti ortodoksne islamske ureditve, ki je trenutno v Pakistanu v osnovi sekularna z nekaterimi izvornimi islamskimi določbami (Wassem 2011, 10–12).

Mullick (2012, 94-95) navaja, da so pakistanske oborožene sile prve večje uspehe proti talibanskim in ostalim odporniškim skupinam začele žeti po letu 2009, ko je tudi v vojski in ISI dozorela percepcija, da predstavljajo talibani grožnjo samemu Pakistanu⁴³. Tega leta so bile sprožene uspešne vladne protiuporniške operacije v dolini Svat v provinci Kyber Paštunia in na področju Južnega Vaziristana na Plemenskih ozemljih, kjer so imele skrajne skupine pomembne baze za urjenje članov. Eden od razlogov, da do tega obdobja vojska ni bila uspešna v protiodporniškem, je tudi v dejstvu, da je bila njena doktrina vsa leta od razglasitve Paksitana utemeljena na spopadu z Indijo.

Po podatkih iz hiedelberškega barometra za leto 2010 je bilo zaradi tega konflikta zabeleženo 6800 smrtnih žrtev. Od leta 2001 pa več kot 40.000 med samimi Pakistanci. Pakistanska redna vojska v spopadih v provinci Kyber Paštunija in na Plemenskih ozemljih sodeluje s 150.000 pripadniki. Do zdaj je pakistanska vojska izgubila več kot 3800 pripadnikov, kar je ekvivalent dveh pehotnih brigad (Khan 2011). V letu 2010 je v dolini Svat in Makalandskem okrožju v provinci Kyber Paštunia izvedla operacijo proti upornikom z imenom Thunder Storm. Načelnik štaba Pakistanske armade je izjavil, da so z omenjeno operacijo spodrezali korenine terorističnim gibanjem v Pakistanu, vendar so kasnejši samomorilski napadi po državi demantirali njegovo trditev. V vsem letu so islamske uporniške skupine, med katerimi prednjači TTP, zagrešile več kot 55 samomorilskih napadov v provinci Kyber Paštunia, na

⁴² Wassem (2011, 9–10) govori o treh valovih talibanizacije v Afganistanu in Pakistanu. Prvi je bil v devetdesetih letih prejšnjega stoletja v Afganistanu, kjer je zavladal talibanski režim, ki so ga izdatno podprle pakistanska vojska in tajne službe. V drugem valu talibanizacije se je na Plemenskih ozemljih in v dolini Swat v KP vzpostavil pravni red *jirga* ki ga podpira pašunsko prebivalstvo, uvajajo pa ga talibani, prebegli iz vojne v Afganistanu.

⁴³ Ta zavest je po Aliju (2012, 18) bila tudi posledica odmevnega napada talibanske skupine TTP na glavni štab pakistanske vojske v mestu Rawlpidini, kjer so šele po več urah uspeli nevtralizirati napadalce. Napadalci so ubili nekaj visokih častnikov armade.

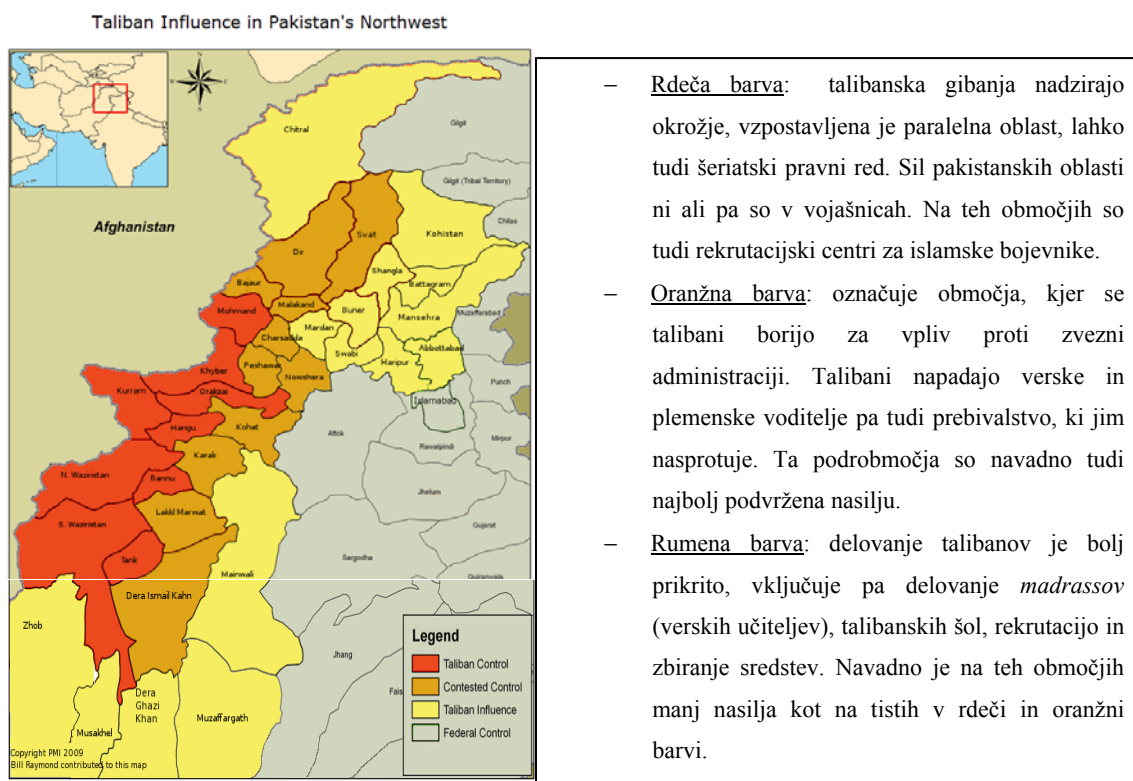
Plemenskih ozemljih in v večjih pakistanskih mestih, zaradi katerih je bilo okoli 1200 smrtnih žrtev in več kot 2000 ranjenih, kot povračilni ukrep za intenzivne napade pakistanske vojske in ZDA z brezpilotnimi letali, ki so v Pakistanu samo v letu 2010 pri napadih na talibanska skrivališča ubili 760 ljudi (Conflict Barometer 2010, 68–69).

Po podatkih barometra za leto 2011 je to obdobje zaznamovalo 4200 žrtev, kar pomeni, da intenzivnost konflikta ostaja na ravni vojne. Pakistanska vojska je izvedla dve večji operaciji »Thunder« in »White Mountain« v okrožjih Kurram in Mohmand na Plemenskih ozemljih. Zaradi posledic operacij, ki jih je vojska izvajala ob podpori letalstva in artilerije, da bi pregnala upornike iz njihovih skrivališč v gorskem svetu, je bilo mrtvih več sto vladnih vojakov in upornikov. Več kot 100-000 ljudi je zapustilo svoje domove in se napotilo v center razseljenih oseb in beguncev v bližini že tako kaotičnega in varnostno tveganega mesta Karači. Vzporedno z napadi vladne vojske so upornike napadala tudi ameriška brezpilotna letala. Ubitih je bilo več vidnih vodij militantnih skupin TTP, Al Kaide, Haqqanijeve skupine. Na delovanje zveznih oblasti so islamski skrajneži, prednjačila je skupina TTP, odgovorili s samomorilskimi napadi in zasedami, uperjenimi tako proti varnostnim silam kot tudi civilnemu prebivalstvu. Napadi militaristov niso bili omejeni samo na severne predele Pakistana. Za ponazoritev lahko omenim napad v marcu v okrožju Faisalbad v provinci Pandžab, ko je bilo ob eksploziji avtomobila bombe ubitih 32 civilistov in 125 ranjenih. V provinci Kyber Paštunia so v skupinah po 200 do 300 upornikov napadali kontrolne in varnostne točke oboroženih sil itd. Kot maščevanje za uboj Osame Bin Ladna je skupina TTP izvedla več povračilnih napadov, med katerimi je bil najbolj krvav samomorilski bombni napad na pakistanske paravojaške enote v okrožju Charsadda v provinci Kyber Paštunia, ki je zahteval 73 življenj pripadnikov varnostnih sil in 13 civilistov (Conflict Barometer 2011, 85).

Intenzivni oboroženi konflikti s skrajnimi islamskimi skupinami znotraj Pakistana se nadaljujejo že peto leto. Tudi začetek leta 2012 je bil na severu Pakistana krvav; Roggio (2012) v svojem poročilu za Long War Journal 5. januarja 2012 poroča o uboju 15 pakistanskih graničarjev kot povračilo za uboj 12 talibanskih bojnikov, ki jih je pakistanska vojska ubila na novega leta dan.

Za ponazoritev vpliva talibanov in drugih islamskih skrajnih skupin v severnem delu Pakistana na Plemenskih ozemljih in v provinci Kyber Paštunija sem vzel presek stanja na dan 30. decembra 2010; kot je prikazano na sliki 5.3 in se do danes ni bistveno spremenilo.

Slika 5.3: Vplivna talibanska območja v severnem Pakistanu

Vir: The Long War Journal, 2012.

Pri preučevanju konflikta med oblastmi in skrajnimi islamskimi skupinami sem pri več avtorjih zasledil trditev, da je bilo pakistansko sodelovanje v vojni proti terorju, iz katerega izhaja najbolj krvavi pakistanski konflikt, v bistvu izsiljeno s strani Američanov. Omenjena trditev se zdi verjetna v kontekstu nenadnega preobrata pakistanskih vodstvenih struktur leta 2001, ki so v devetdesetih letih, z denarjem, usposabljanjem in rekrutiranjem novih članov med Pakistanci, intenzivno podpirali talibanski režim v sosednjem Afganistanu z namenom zaščite lastnih strateških interesov. Ali (2012, 9) citira intervju z nekdanjim predsednikom Musharrafom iz leta 2006, v katerem slednji trdi, da je bil prisiljen pristati na zavezništvo v vojni proti terorju, ker bi v nasprotnem primeru ZDA Pakistan kaznovale z bombardiranjem⁴⁴.

⁴⁴ Po Siddiqiju (2012, 7) naj bi grožnja, da bodo »ZDA Pakistan z drastičnim bombardiranjem vrnilo v kameno dobo«, osebno izrekel Richard Armitage, ki je takrat opravljal funkcijo namestnika zunanjega ministra Collina Powlla. Ultimatum je bil osebno prenesen takratnemu direktorju službe ISI generalu Mahmoodu Ahmedu, ki se je ravno v času terorističnih napadov 11. septembra 2001 mudil v Washingtonu na obisku na sedežu Cie. Direktor ISI je namestnika prosil za razumevanje in se skliceval na pretekle odnose s talibani, kar je Armitage kategorično zavrnil s stavkom, da se »zgodovina danes začne pisati znova«.

Identične zahteve, ki jih je artikuliral namestnik zunanjega ministra, so Američlani dva dni kasneje po uradni poti predali tudi pakistanskemu predsedniku Musharrafu preko veleposlanika v Islamabadu. Obsegale so naslednje točke (Hussain 2007, 36):

Ne glede na to, v kolikšni meri je bilo zavezništvo izsiljeno, ostaja dejstvo, da je bil Musharrafov režim bogato nagrajen za svoje sodelovanje v vojni proti terorizmu. Raziskovalka Fair (2009, 152) postreže s podatkom, da so ZDA v letih 2002-2008 namenile Pakistanu 11,2 milijarde ameriških dolarjev. Žal je ta pomoč v prvi vrsti bila namenjena modernizaciji vojske oziroma povračilom v zvezi s sodelovanjem pakistanskih oboroženih sil (8,1 mrd USD) in le v manjši meri gospodarskim, izobraževalnim, socialnim in zdravstvenim projektom (3,1 mrd USD), kar ni prineslo zelenega napredka in izboljšanja socialno ekonomskih kazalnikov v državi⁴⁵.

V nekaj stavkih lahko povzamem, da so prebivalci Pakistana največji poraženci v vojni proti terorju, ki se odvija na njihovih tleh, kar med drugim dokazuje 4000 žrtev med oboroženimi silami in 40 000 ubitih civilistov do leta 2012. Pakistan je manj stabilen in varen kot je bil pred letom 2001, skrajne islamske skupine širijo svoj vpliv po državi. Milijarde dolarjev zunanjih pomoči pa so prinesle viden napredek zgolj oboroženim strukturam in maloštevilni vladajoči eliti.

V tabelah 5.24, 5.25, 5.26 in 5.27 so vzroki konflikta med osrednjo vlado, plemenskimi skupinami in skrajnimi islamskimi skupinami, klasificirani na podlagi politične teorije, teorije temeljnih človeških potreb, transformativne teorije in teorije odnosov iz priročnika OZN Developing Capacity for Conflict Analysis and Early Response.

-
1. ustaviti vse operacije Al Kaide na pakistanskih mejah, prekiniti vso njeno logistično in podporo z oborožitvijo preko pakistanskega ozemlja,
 2. brezpogojno dovoliti prelete čez ozemlje in pristanke ameriških letal na letališčih v Pakistanu,
 3. omogočiti ameriškim silam dostop do pomorskih in zračnih baz ter mej z Afganistanom,
 4. takoj zagotoviti obveščevalne in informacije o migracijah,
 5. takoj preprečiti podporo terorističnih akcij proti ZDA in njenim zaveznikom,
 6. prekiniti dobavo energentov talibanskemu režimu v Afganistanu in preprečiti pakistanskim prostovoljcem, da se pridružijo boju afganistanskih talibanov,
 7. takoj prekiniti vse diplomatske stike s talibanskim režimom in uničiti Osamo Bin Ladna in njegovo mrežo Al Kaida.

⁴⁵ Z Kerry-Lugarjevim zakonom, ki ga je ameriški senat sprejel leta 2009, je določeno, da se bo Pakistanu v naslednjih petih letih namenilo 1,5 mrd ameriških dolarjev pomoči letno za celosten pristop k reševanju problema terorizma z vojaško pomočjo in s socialno ekonomskimi ukrepi. Da bi si ZDA izboljšale raitinge med prebivalci, si tudi prizadevajo za hitro pomoč ob naravnih katastrofah. Leta 2010 so po velikih poplavih v Kašmirju prve donirale 500 mio USD finančne pomoči (Ali 2012, 11).

Tabela 5.24: Politična teorija vzrokov za konflikte med osrednjo oblastjo, plemeni in islamskimi skrajnimi skupinami

INDIKATORJI	Spodletela država, nelegitimen režim, šibka vlada
politični	<ul style="list-style-type: none"> – Pakistan se je leta 2001 opredelil kot zaveznik ZDA v boju proti skrajnim islamskim skupinam – prebivalci odrekajo legitimnost tej odločitvi. – Konflikt med osrednjo pakistansko vlado in različnimi islamskimi militarističnimi skupinami (TTP, LI, HN, HuJI, TSNM, Al Kaida in druge) je osrednji pakistanski konflikt in dosega raven vojne.
družbeni	<ul style="list-style-type: none"> – Pakistanska javnost ne odobrava posredovanja osrednje vlade proti skrajnim islamskim skupinam. – Islamske radikalne skupine povečujejo svojo priljubljenost med lokalnim prebivalstvom (izobraževanje, socialni programi, pomoč ob naravnih katastrofah) ter širijo svoj vpliv po celotnem Pakistanu.
ekonomski	<ul style="list-style-type: none"> – Milijarde dolarjev (dosedaj 11,2) pomoči, ki jih Pakistanu zagotavljajo ZDA v zameno za bojevanje proti upornikom. – Materialna pomoč, ki jo skrajne islamske skupine nudijo prebivalcem, problem neučinkovitega reševanja revščine prebivalstva s strani države.
varnostni	<ul style="list-style-type: none"> – Operacije pakistanske vojske ob podpori lojalnih plemenskih voditeljev proti uporniškim skupinam na težko dostopnih predelih Plemenskih ozemelj in province Kyber Paštunija. – Bombni in samomorilski teroristični napadi skrajnih skupin po celotnem Pakistanu, tarče civilno prebivalstvo in varnostne sile. – Posledica konflikta med osrednjo oblastjo in skrajnimi islamskimi skupinami je poslabšanje varnostnih razmer v provinci Sindh, kamor se zateka na sto tisoče beguncev in razseljenih oseb iz severnega dela države.

Viri: Pakistan Conflict Monitor (2012); Conflict Barometer (2010, 68-69); Conflict Barometer (2011, 85); Fair (2009, 149)

Tabela 5.25: Teorija osnovnih človekovih potreb v primeru konflikta med osrednjo oblastjo, plemeni in islamskimi skrajnimi skupinami

POTREBA	»ZADOVOLJITELJI«	DOSTOPNOST	OPOMBA: Dejavniki miru ali generatorji konflikta
preživetje (<i>subsistence</i>)	fizično in mentalno zdravje, hrana, nastanitev, delo	<ul style="list-style-type: none"> – Odvisnost osrednjih oblasti od tuje pomoči. – Potreba upornikov oziroma militantnih skupin po preživetju v pogojih vojaških operacij s strani vlade in tujih sil (ZDA, ISAF). – Revščina velikega dela prebivalstva. 	Generator konflikta
zaščita (<i>protection</i>)	zavarovanje, zdravstveni in socialni sistem,	<ul style="list-style-type: none"> – Slabo delujoč socialni in izobraževalni sistem v Pakistanu – radikalne skupine zasedajo izpraznjen prostor. 	Generator konflikta
naklonjenost (<i>affection</i>)	Samozavest, solidarnost, spoštovanje, družina	<ul style="list-style-type: none"> – Občutek negotovosti. – Kriza družbenih moralnih vrednot. 	Generator konflikta

razumevanje <i>(understanding)</i>	kritično mišljenje, razumevanje, izobraževalni sistem: šole, univerze, komune	<ul style="list-style-type: none"> – Ignoranca osrednjih oblasti do potreb prebivalstva. – Pomanjkanje dostopa do primarne izobrazbe, visoka stopnja nepismenosti. 	Generator konflikta
vklučenost <i>(participation)</i>	pravice in dolžnosti, delo, skupine, komune, stranke, cerkve, soseske, družine ...	<ul style="list-style-type: none"> – Nespoštovanje osnovnih človekovih pravic in svoboščin 	Generator konflikta
ustvarjalnost <i>(creativity)</i>	Zmožnosti, veščine, ustvarjalno odnosi, privrženost, intuicij, domišljija	<ul style="list-style-type: none"> – Konformizem večine prebivalstva (ker to zahteva islam) – Uničevanje kulturne dediščine drugih manjšinskih skupin. 	
istovetnost <i>(identity)</i>	občutek pripadnosti in diferenciacije, samozavest, konsistentnost, simboli, jezik, religija	<ul style="list-style-type: none"> – Edina skupna identiteta – pripadnost islamski religiji. – Močni predsodki do pripadnikov drugih etničnih in verskih skupin. 	Generator konflikta
svoboda <i>(freedom)</i>	enakopravnost, avtonomnost, samozavedanje, odločenost, strast, odprtost, tolerantnost	<ul style="list-style-type: none"> – Pomanjkanje kritične zavesti in slepo sledenje verskim, plemenskim oziroma oblastnim avtoritetam. – Vodenje po principu deli in vladaj. 	Generator konflikta

Viri: Conflict Barometer (2010, 66–67); Habibullah (2004,4-8);

Tabela 5.26: Transformativna teorija v primeru konflikta med osrednjo oblastjo, plemeni in islamskimi skrajnimi skupinami

Strukture	Močne/šibke	Pod pritiskom za spremembe	Odpor proti spremembam	Odgovor na spremembe	Viri pritiskov
Politične	Plemenska ureditev na severu Pakistana, osrednja oblast šibka	Politične institucije osrednje oblasti	Federalna oblast, plemenski voditelji	Vojaške akcije proti skrajnežem	Skrajne islamske skupine, ZDA
Socialne	Socialna mreža islamskih skrajnih skupin, izobraževalni sistem, organiziran v medresah	Islamske šole medrese	Radikalni verski agitatorji	Širjenje novih cerkva	Federalna vlada, plemenske skupnosti
Religiozne	Tradicionalne religije	Vse religije	Verski voditelji	Agitacija verskih vodij za radikalizacijo islama v Pakistanu	Osrednja oblast, mednarodna skupnost, ZDA
Ekonomske	Šibko gospodarstvo, odvisno od zunanjih donacij	Osnova gospodarstva je primarni sektor, potrebne		Brez	ZDA in ostali donatorji (IMF, WB)

		spremembe in širitve			
Varnostne	Vojska, obveščevalne službe	Vojska, ISI	Vojska, ISI	Vojaške akcije proti skrajnežem	Osrednja oblast, ZDA

Vir: Habibullah (2004,4-8); (Planning Commission 2009; 152, 162); Sastry (2007, 116-118)

Tabela 5.27: Teorija odnosov v primeru konflikta med osrednjo oblastjo, plemeni in islamskimi skrajnimi skupinami

Družbene skupine	Bližina	Zgodovina	Stopnja predsodkov	Trendi oblikovanja predsodkov	Paradigma vzajemne komunikacije
Osrednja oblast, plemenski klani, skrajne islamske skupine	Skupna država, ob začetku konflikta izrazitejše delovanje na severu	V času afganistanske vojne in kašmirske vstaje so pakistanske oblasti in skrajneži odlično sodelovali. V letu 2001 sledi nenaden preobrat, v zakulisju ostaja sodelovanje.	S širjenjem napadov po celotnem Pakistanu se skupine med seboj oddaljujejo, predsoki in medsebojni diskurz se zaostreje.	Izmenjujejo se trendi krepitve predsodkov in občasnega popuščanja napetosti in medsebojnega približevanja.	Deklarativna brezkompromisnost v medsebojnem boju. V zakulisju tajni dogovori.

Vir: Sastry (2007, 117-118); Habibullah (2004, 4-6);

Analiza klasificiranih vzrokov pokaže, da je za razlago vzrokov konflikta med osrednjo oblastjo in skrajnimi islamskimi skupinami možno uporabiti vse štiri teorije navedene v priročniku OZN Developing Capacity for Conflict Analysis and Early Response. Ker je glavni motiv ideološko systemske narave, ocenjujem, da je za razlago vzrokov konflikta najprimernejša aplikacija politične teorije prikazana v tabeli 5.24. Motiv osrednjih oblasti, da zadržijo svoj dominanten položaj v državi in potrebo skrajnih islamskih skupin po osnovnem preživetju, sem prikazal z aplikacijo teorije temeljnih človeških potreb v tabeli 5.25. Strukturno neenakost vladajočih elit in preganjanih ekstremističnih skupin v Pakistanu sem prikazal v tabeli 5.26. Rivalstvo med osrednjo oblastjo, njej lojalnimi plemeni in skrajnimi islamskimi skupinami je bilo prikazano s pomočjo teorije odnosov v tabeli 5.27.

6 SKLEP

Predmet preučevanja v magistrskem delu so bili konflikti, natančneje zunanji in notranji oboroženi konflikti v povezavi s Pakistanom. Pri globalnem pregledu konfliktov sem s pomočjo barometra konfliktov heidelberskega inštituta ugotovil, da jih je bilo v letu 2010 več kot 300, med njimi so prednjačili notranji konflikti. Glavni motiv za nastanek in obstoj konfliktov po konflikt barometru je bila težnja po zamenjavi politične oblasti, na drugem mestu je bil nadzor nad naravnimi viri, v več primerih so bili motivi med seboj prepleteni. Azijska celina je med vsemi izstopala kot najbolj konfliktna regija. V tej neslavni statistiki izstopa tudi Pakistan kot ena od najmanj stabilnih držav azijske regije, kjer je v času mojega preučevanja potekalo kar šest notranjih in dva zunanja konflikta; z ZDA in Indijo.

Pakistan se je že od razglasitve soočil s težavami pri vzpostavitvi svoje državnosti. Temeljne ideje, združitev muslimanov nekdanje Britanske Indije, močna identifikacija z islamsko religijo in antiindijska drža niso zadostovale, da bi geografsko ločena država zgradila temelje na demokraciji, blagostanju, pravu, spoštovanju človekovih pravic in toleranci do različnih verskih in drugih manjšin. Za razliko od Indije, ki je od britanskih kolonizatorjev nasledila etabliran državni aparat, je moral Pakistan elemente lastne državnosti šele vzpostaviti, razen vojske, ki je bila formirana še v času kolonialne uprave. V takšnih razmerah je Pakistanska armada imela (in še vedno ima) nesorazmerno veliko družbeno moč, kar je večkrat demonstrirala z vojaškimi udari za prevzem oblasti v državi. Skupaj s tajno službo ISI, ki je njena podaljšana roka, neodvisna od političnih nosilcev oblasti, še vedno kroji politični tok dogajanja v državi. Obveščevalna agencija ISI je posebej problematična, ker skupaj z vojsko v veliki meri določa obrise zunanje politike Pakistana. To zajema tudi tajno podporo različnim odporiškim skupinam, ki z naborom različnih nasilnih dejanj, ki vključujejo tudi teroristične napade, ogrožajo varnost in stabilnost sosednjih držav - predvsem Afganistana in Indije.

Pakistan ima nestabilne odnose s sosednjimi državami. Posebej težavno je razmerje z Indijo, s katero ima odprte ozemelske spore, ki poleg province Jammu in Kašmir obsegajo tudi določena področja v himalajski gorski verigi in povodju Sir Creek. V dosedanji zgodovini sta se državi večkrat spopadli, občutek medsebojne ogroženosti je tudi bistveno pripomogel k temu, da obe državi posedujeta jedrsko orožje, kar vzbuja posebno zaskrbljenost za stabilnost

širše regije. Občutek ogroženosti še povečuje nevarnost, da bi se do jedrskega orožja dokopale skrajne islamske skupine. V pakistansko-indijskem odnosu ne gre le za nadzor nad ozemljem ali vodnimi viri, mnogo hujši problem se zdi medsebojno stanje duha, ki ga zaznamujejo predsodki, nezaupanje, sovraštvo in nezmožnost doseganja kompromisov, kar ne vliva optimizma za trajnejšo rešitev odprtih bilateralnih vprašanj v bližnji bodočnosti. Pri preučevanju odnosa Pakistana z Afganistanom sem prišel do nekoliko presenetljivega zaključka, da ima Afganistan, kljub temu, da je večinsko muslimanska država, v osnovi pristnejše odnose z Indijo v primerjavi s Pakistanom. Medsebojno nezaupanje je posledica sporne Durandove mejne črte, ki je Afganistan ne priznava za državno mejo, delovanja različnih odporniških skupin, predvsem talibanskih, ki na obeh straneh meje ogrožajo stabilnost sosed ter dejstva, da je Indija eden od največjih tujih vlagateljev v afganistansko infrastrukturo, kar Pakistan spremlja z nezaupanjem. Pakistansko – iransko razmerje prav tako zaznamujejo toplo-hladna obdobja. Vse od razglasitve Pakistana do iranske verske revolucije konec sedemdesetih so prevladovali dobri odnosi. V tem času pa je pakistanska vladajoča hunta postala zaskrbljena zaradi vpliva Irana na šiitsko versko manjšino ter začela spodbujati delovanje radikalnih sunitskih skupin. Iz tega obdobja izhaja pakistanski sunitsko-šiitski medverski konflikt, ki ostaja krvav vse do danes. Po najnižji točki medsebojnih odnosov, ki je bila dosežena po uboju iranskih diplomatov v Afganistanu 1998, za kar je Iran krivil tudi pakistansko ISI, se odnosi ponovno krepijo, še posebej po krhanju zavezništva med ZDA in Pakistanom v vojni proti terorizmu. Ko proučujemo odnos Pakistana s sosednjim državami lahko pridemo do ugotovitve, da mu je s sosedo Kitajsko uspelo vzpostaviti najpristnejši, skoraj zavezniški, odnos, ki se kaže v medsebojni usklajenosti v odnosih z Indijo, kitajski pomoči pri razvoju pakistanskega jedrskega programa in primatu, ki ga ima Kitajska med zunanjimi vlagatelji v Pakistanu. Poleg sosednjih držav na dogajanje v Pakistanu vplivajo tudi ostale države na čelu z ZDA, s katerimi ima Pakistan že skozi vso zgodovino odnos poln nezaupanja z občasnimi vzponi in padci. Po letu 2001 sta obe državi deklarirani zaveznici v boju proti terorizmu, kar vključuje skupno delovanje proti talibanom in drugim skrajnim skupinam, ki delujejo na ozemlju Afganistana in Pakistana. ZDA so nezadovoljne z učinkovitostjo pakistanskih sil v boju proti upornikom in izvajajo unilateralne vojaške akcije na pakistanskem ozemlju pri čemer kršijo ozemeljsko suverenost in povzročajo žrtve med civilnim prebivalstvom in pakistanskimi oboroženimi silami, čemur slednji nasprotuje. Napetosti občasno dosežejo vrhunec, ki se kaže v ustavitvi finančne pomoči s strani ZDA. Po drugi strani pa Pakistan občasno izvaja blokade kopenskih

oskrbovalnih poti, ki jih ZDA uporabljajo z potrebe operacije v Afganistanu, kot odgovoro na ameriške napade na lastnem ozemlju.

Pri preučevanju Pakistana nisem mogel spregledati procesa islamizacije, ki je zajel javne službe, oborožene sile, medije, sodstvo, izobraževalni sistem v času vladavine vojaške hunte generala Zie Ul Haqa v sedemdesetih in osemdesetih letih. Ena od posledic intenzivne islamizacije družbe je bila vzpon skrajnih islamskih skupin, katere je pakistanska oblast bolj ali manj odkrito podpirala iz pragmatičnih zunanjepolitičnih razlogov. Začelo se je s »sveto vojno«, ki so jo v osemdesetih bojevali mudžahedinski bojevniki proti sovjetskim okupatorjem v Afganistanu, ter se v devetdesetih nadaljevalo z intenzivnim subverzivnim delovanjem v Kašmirju ter podporo vzponu talibanskega režima na oblast v Afganistanu. V enaindvajsetem stoletju se zdi, da se podpora talibanom in ostalim skrajnim skupinam Pakistanu vrača kot bumerang, ko slednje ogrožajo varnost in stabilnost države, ter vladavino zakoreninjenih elit, kar ugotavlja tudi Rashid (2010, 188).

Pakistan zaznamuje nesposobnost zagotavljanja varnosti in suverenosti, pravne države, človekovih pravic in svoboščine, blaginje za svoje prebivalce, ker ga uvršča na seznam t. i. propadlih oziroma spodletelih držav (angl. Failed States), kar trdijo mnogi avtorji, med drugim tudi Sastry v svojem delu Pakistan – Failed State iz leta 2007. Rashid (2010, 194-195) uvršča Pakistan med spodletele države, skupaj s Somalijo, Sudanom, Afganistanom itd., ker je ujetnik začaranega kroga nenehno ponavljajočih se zgrešenih politik, ki jih izvajajo skorumpirane in nesposobne vladajoče elite, katere niso sposobne kritične refleksije in zavedanja o možnih posledicah v bodočnosti, ki navadno najbolj prizadenejo prav sam Pakistan.

Iz zgoraj naštetega ni težko izpeljati namiga, da so v Pakistanu ustvarjena plodna tla za razvoj in obstoj notranjih in zunanjih konfliktov, ki so bili podrobneje proučevani v petem poglavju magistrskega dela. Pakistan je država, v kateri lahko najdemo različne vzroke za nastanek konfliktov, ki jih Gleditsch (2002) deli na politične, etnične, ekonomske, težavno sosedstvo, tradicija nasilja, tekmovanje za naravne vire itd. Eden od načinov njihove analize je uporaba različnih teorij vzrokov za nastanek konfliktov, ki sem jih navedel v tretjem poglavju magistrskega dela. S pomočjo njihove uporabe pri pojasnjevanju konfliktnih razmer v Pakistanu sem prišel do naslednjih zaključkov.

Teorija temeljnih človekovih potreb izhaja iz domneve, da pomanjkanje sredstev, ki zagotavljajo zadovoljitev primarnih človekovih potreb, sproža nasilen odziv pri posameznikih oziroma družbenih skupinah ter je zato povod za nastanek konfliktov. Pri preučevanju konfliktov v Pakistanu sem prišel do sklepa, da je teorija uporabna v primeru razlage konflikta v provinci Beločistan, kjer Beloči od centralnih oblasti zahtevajo pravičnejšo delitev kolača, ki ga prinašajo energetske in surovinske viri v provinci. S teorijo lahko deloma pojasnimo tudi vzroke konflikta v provinci Sindh, kjer je posebej izpostavljena razlika v razvitosti in revščini med urbanim in ruralnim delom Pakistana in konflikta med ekstremnimi skupinami večinsko muslimanskih sunitov in manjšinskimi muslimanskimi šiiti, hindujci, kristjani, budisti, ki drug drugega ogrožajo z motivom verske nestrpnosti. Teorija temeljnih človekovih potreb je uporabna tudi pri razlagi konflikta v Kašmirju, kjer gre za spor med Indijo in Pakistanom, ki se nanaša na ozemlje (življenjski prostor) in tudi na naravne vire – nadzor nad povodjem reke Ind, ki je zelo pomembno za kmetijstvo Pakistana, ki je temelj njegovega gospodarstva. Konflikt med osrednjo oblastjo in skrajnimi islamskimi skupinami se tudi da razložiti s potrebo prvih po finančni in materialni zunanji pomoči in osnovni potrebi skrajnejšev, da preživijo v pogojih, ko jih ogrožajo zunanje sile in sile federalnih oblasti.

Teorija odnosov predvideva, da vir konfliktov izhaja iz medčloveških odnosov. Konflikti so posledica interakcij različnih posameznikov ali skupin, ki izhajajo iz različnih kultur, vrednot in interesov. Teorija je uporabna pri razlagi konflikta med različnimi verstvi in etničnimi skupinami znotraj Pakistana in kaže, v kolikšni meri je družba strpna do različnih skupin. Pakistan se kaže kot netolerantna družba do manjšinskih družbenih skupin. Že od nastanka države je prisoten konstanten konflikt med večinskimi islamskimi suniti, ki izvajajo nasilje proti šiitom, hindujcem, kristjanom in ostalim skupinam zaradi razlik v verovanju, običajih, kulturi itd. Predsodki, pomanjkljiva komunikacija, različni kulturni vzorci itd. vodijo v nasilje med različnimi družbenimi skupinami, ki se pojavljajo pri konfliktih v provincah Beločistan in Sindh, med skrajnimi skupinami, plemeni in osrednjo oblastjo, med muslimani in hindujci v pokrajini Kašmir ter tudi med Pakistanom in ZDA, tako da so elementi teorije odnosov primerni za razlago tudi naštetih konfliktov.

Transformativna teorija predpostavlja, da je vzrok konfliktov v sistematični in strukturni nepravilnosti in neenakosti, ki se izkazuje v socialnih, kulturnih, ekonomskih, verskih in političnih napetostih. Teorija je zelo primerna za razlago vzrokov za konflikt v provinci

Sindh, kjer dominantna etnična skupina Mohadžirjev skuša prevzeti primat v političnem in družbenem sistemu v provinci proti staroselcem Sindom, položaj pa dodatno zapletajo številni begunci pašunske in beloške narodnosti, ki so prebegnili iz svojih domov zaradi posledic vojne v Afganistanu in delovanja vladnih sil proti upornikom v severnih delih države. S transformativno teorijo so bili razloženi še konflikti v provinci Beločistan, med večinskimi sunitskimi muslimani ter manjšinskimi šiitskimi muslimani, hindujci, kristjani, med Indijo in Pakistanom za provinco Kašmir in konflikt med osrednjo oblastjo, plemenskimi voditelji in pripadniki skrajnih islamskih skupin, ker se je tudi v primerih teh konfliktov pokazal vpliv sistemskih in strukturnih neenakosti, ki so generirale socialne, etnične, religiozne in politične napetosti.

Politična teorija pripisuje izvor konfliktov težnjam za pridobitev družbene moči. Država je okvir, v katerem različni posamezniki in skupine tekmujejo drug z drugim, da izkoristijo nasprotno stran. Ti posamezniki ali skupine pogosto menijo, da bodo lahko uživali sadove države le, če bo nasprotna stran uničena ali onemogočena. Politično teorijo vzrokov za nastanek konfliktov je smiselno uporabiti za razlago vseh šestih notranjih in dveh zunanjih pakistanskih konfliktov, in sicer za: konflikta v provincah Sindh in Beločistan, konflikt med različnimi političnimi strankami, konflikt med različnimi verskimi skupinami, mednarodna konflikta z ZDA in Indijo ter trenutno osrednja in tudi najbolj krvava konflikta, ki sta po vseh merilih vojna med skrajnimi islamskimi skupinami, med katerimi prevladujejo talibanska gibanja, ter silami osrednje oblasti in plemenskimi voditelji, ki so na strani vlade. Po moji oceni orodja politične teorije, ki izpostavljajo politične, družbene, ekonomske in varnostne indikatorje ustrezno opišejo temeljne vzroke za nastanek zgoraj naštetih konfliktov, ker so glavni motivi za njihov nastanek osamosvojitvene težnje, boj za lokalno prevlado, boj za oblast, ohranitev ozemeljske suverenosti, ozemeljske težnje itd.

Na začetku magistrskega dela, sem izpostavil tezo, ki se glasi, da je za razlago vzrokov za nastanek in obstoj konfliktov znotraj države Pakistan mogoče uporabiti štiri vrste teorij vzrokov za konflikte, ki jih navaja Priročnik OZN z naslovom *Developing Capacity for Conflict Analysis and Early Response* in sicer politično teorijo, transformativno teorijo, teorijo odnosov in teorijo temeljnih človeških potreb. Predvidevali smo, da je vzroke konfliktov, v katere je vpleten Pakistan, mogoče analizirati in razložiti z uporabo teh teorij, ter da so prevladujoči vzroki konfliktov takšni, da jih najbolje razložimo s pomočjo uporabe politične teorije.

Na podlagi analize vzrokov pakistanskih konfliktov z orodji zgoraj naštetih teorij lahko tezo potrdim, ker sem politično teorijo, ki izpostavlja politične, družbene, ekonomske in varnostne indikatorje v primeru spodletele države, nelegitimnega režima, šibke vladavine in znotraj državnih rivalstev, lahko uporabil za razlago vseh aktualnih notranjih in zunanjih konfliktov v Pakistanu, katerih primarni motiv so težnje po avtonomiji, odcepitvi, boj z oblast, ideološke spremembe obstoječega političnega sistema in podobno. Kljub temu ocenjujem, da je smiselno, da se z namenom doseganja celostne razlage posameznega konflikta, politično teorijo dopolni tudi z uporabo drugih teorij glede na preostale motive, ki imajo določeno težo. Kot primer uporabnosti transformativne teorije lahko izpostavim konflikte v pokrajinah Sindh in Beločistan, med različnimi verstvi, med osrednjo oblastjo in skrajnimi skupinami, ker poudarja vpliv sistemskih in strukturnih neenakosti, ki povzročajo različne etnične, verske in podobne konflikte. S teorijo odnosov lahko posebej poudarimo pomen negativne identifikacije ene skupine (etnične, verske) napram drugim in iz nje izhajajoče predsodke, neustrezno komunikacijo, nasilje, ki se kaže v primeru medverskih konfliktov med suniti in šiiti, hindujci in muslimani, ZDA in Pakistanom. Z orodji teorije osnovnih človeških potreb, ki poudarjajo hierarhijo tistih, ki so nujne za njegovo preživetje, smiselno obrazložimo vzroke za konflikt v najrevnejši pakistanski provinci Beločistan. Teorija poudari, ne samo simbolni pomen, ampak tudi fizično potrebo Pakistana po vodnih virih Kašmirja za njegovo preživetje in še bi lahko naštevali.

Zaključna misel v magistrskem delu se glasi, da je Pakistan notranje nestabilna država, ki ga ogrožajo notranji in zunanji konflikti, katere je možno razložiti s pomočjo uporabe politične teorije vzrokov za konflikt, ker je prevladujoč motiv boj za oblast, oziroma tekmovanje različnih skupin za družbeno (pre)moč. Hkrati je za celovito analizo izbranega konflikta smiselno uporabiti tudi orodja transformativne teorije, teorije odnosov in temeljnih človeških potreb, ki poudarijo tudi ostale pomembne motive – potreba za preživetje, predsodki, stereotipi, strukturna neravnovesja in podobno.

7 LITERATURA

1. Abbas, Hassan. 2010. *Inside Pakistan's North-West Frontier Province. The Political Landscape of the Insurgency*. Washington: New America Foundation. Dostopno prek: http://www.NAF_InsidePakistanNorthwestFrontierProvince.pdf (30. marec 2012).
2. Shah Alam. 2004. *Iran-Pakistan Relations: Political and Strategic Dimensions*. Dostopno prek: http://www.idsa.in/system/files/strategicanalysis_salam_1204.pdf (14. september 2012).
3. Ali, Imtiaz. 2012. *United States-Pakistan Relations: Facing a Critical Juncture*. Washington: Institute for Social Policy and Understanding. Dostopno prek: <http://ispu.org/pdfs/Imtiaz%20Ali%20Report%20final.pdf> (17. april 2012).
4. Aftab, Safiya. 2008. *Poverty and Militancy*. Islamabad: Pakistan Institute for Peace Studies. Dostopno prek: <https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:7Dt238daMLwJ:san-pips.com/download.php%3Ff%3D20.pdf> (7. september 2012).
5. Ahmar, Moonis. 2010. *Sectarian Conflicts in Pakistan. Some Lessons from the Irish Experience*. IPRI Journal X, No.1. Dostopno prek: <http://www.ipripak.org/journal/winter2010/Article3.pdf> (10. september 2012).
6. Arif, G.M in Farooq Shujaat. 2012. *Poverty Reduction in Pakistan: Learning from the Experience of China*. Islamabad: Pakistan Institute of Development Economics. Dostopno prek: <http://www.pide.org.pk/pdf/publications/Monograph/Poverty%20Reduction%20in%20Pakistan.pdf> (7. september 2012).
7. *Basic Facts*. Ministry of Information and Broadcasting. Dostopno prek: <http://www.infopak.gov.pk/BasicFacts.aspx> (23. maj 2012).
8. *Balochistan Perspective*. Pakistan Development Forum. 2003. Dostopno prek: <http://siteresources.worldbank.org/PAKISTANEXTN/Resources/Pakistan-Development-Forum/Balochistan.pdf>. (8. september 2012).
9. Basrur, Rajesh; Timothy Hoyt, Rifaat Hussain in Sujoyini Mandal. 2009. *The 2008 Mumbai Terrorist Attack. Strategic Fallout*. Singapore: S. Rajaratnam School of International Studies. Dostopno prek: <http://www.rsis.edu.sg/publications/monographs/Monograph17.pdf> (7. maj 2012).

10. Bhimaya, Kotera M. 1997. *Civil Military Realties. A Comparative Study of India and Pakistan*. Santa Monica: RAND. Dostopno prek:
http://www.rand.org/pubs/rgs_dissertations/2006/RGSD136.pdf (8. september 2012)
11. Cole, Juan. 2012. *Map: Pakistan Ethnic Groups*. Dostopno prek:
<http://www.juancole.com/2010/12/map-pakistan-ethnic-groups.html> (16. maj 2012).
12. Collier, Paul in Hoeffler, Anke. 2001. *Greed and Grievance in Civil War*. Washington, DC: Development Research Group, World Bank. Dostopno prek:
<http://elibrary.worldbank.org/docservers/download/2355.pdf?expires=1349035385&id=id&accname=guest&checksum=A9C24A5BD7A8638EA8C77854812937E4> (30. september 2012).
13. Commissioner for Human Rights. 2012. *Post-war justice and durable peace in the former Yugoslavia*. Council of Europe. Dostopno prek:
http://www.coe.int/t/commissioner/source/prems/Prem14712_GBR_1700_PostwarJustice.pdf (30. september 2012).
14. *Conducting a Conflict Assessment: A Framework for Analysis and Program Development*. USAID – Office of Conflict Management and Mitigation.
15. CONIS (Conflict Information System). 2012. Dostopno prek:
<http://www.hiik.de/en/kosimo/index.html> (29. september 2012).
16. *Definition of Armed Conflict*. Uppsala Universitet. Dostopno prek:
http://www.pcr.uu.se/research/ucdp/definitions/definition_of_armed_conflict/ (21. april 2012).
17. *Developing capacity for Conflict Analysis and Early Response. A Training Manual*. Dostopno prek:
<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan011117.pdf>. (12. december 2011).
18. Dinan, Desmond. 2005. *Ever Closer Union. An Introduction to European Integration*. Boulder: Lynne Rienner Publishers. Dostopno prek:
<https://www.rienner.com/uploads/47e029fe2f724.pdf> (30. september 2012).
19. *Disputed Area of Kashmir 2003*. Dostopno prek: <http://www.zonu.com/fullsize-en/2009-09-17-2835/Disputed-Area-of-Kashmir-2003.html> (6. junij 2012).
20. Fair, Christine C. 2009. Time for Sober Realism: Renegotiation U.S. Relations with Pakistan. *The Washington Quarterly*. Washington: Center for Strategic and International Studies. Dostopno prek: <http://csis.org/twq/> (12. september 2012).

21. Feyyaz, Muhammad. 2011. *Ethnic Conflict in Sindh. Background Paper*. Islamabad: Pakistan Institute of Legaslative Development and Transparency. Dostopno prek: http://www.pildat.org/Publications/publication/Conflict_Management/EthnicConflictinSindhOctober2011.pdf (5. februar 2012).
22. *Foreign Relations- Pakistan & U.S.A*. Dostopno prek: <http://www.globalsecurity.org/military/world/pakistan/forel-usa.htm>. (3. maj 2012)
23. *Government Structure*. Ministry of Information and Broadcasting. Dostopno prek: http://www.infopak.gov.pk/structure_government.aspx (30. april 2012).
24. Gleditsch, Peter Nils. 2002. *The Future of Armed Conflict*. Ramat Gan: The Begin-Sadat Center for Strategic Studies, Bar-Ilan University.
25. *Global War on Terror and Insurgency in the Northwest*. Human Security Report Project. Dostopno prek: <http://www.conflictmonitors.org/countries/pakistan/about-the-conflict/conflict-history>. (8. junij 2012).
26. *Glossary: Pakistan Peoples Party*. Dostopno prek: middleeast.about.com/od/glossary/g/me080830.htm. (28. maj 2012).
27. Habibullah, Wahjihat. 2004. *The Political Economy of the Kashmir Conflict*. Washington: United States Institute of Peace. Dostopno prek: <http://www.usip.org/files/resources/sr121.pdf> (11. september 2012).
28. Hakho, Sumit. 2011. *1/5 Population in JK below Poverty Line*. Srinagar: Greater Kashmir. Dostopno prek: <http://www.greaterkashmir.com/news/2011/Mar/7/-1-5th-population-in-jk-below-poverty-line--20.asp> (11. september 2012).
29. Hiedelberg Institute for International Conflict Research. *Conflict barometer 2009. Crises-Wars-Coup d Etat-Negotiations-Mediations-Peace Settlements. 18 th Annual Conflict Analysis*. Hiedelberg: University of Hiedelberg. Dostopno prek: http://hiik.de/en/konfliktbarometer/pdf/ConflictBarometer_2011.pdf (14. maj 2012).
30. --- *Conflict barometer 2010. Crises-Wars-Coup d Etat-Negotiations-Mediations-Peace Settlements. 19 th Annual Conflict Analysis*. Hiedelberg: University of Hiedelberg. Dostopno prek: http://hiik.de/en/konfliktbarometer/pdf/ConflictBarometer_2010.pdf (29. december 2011).
31. --- *Conflict barometer 2011. Crises-Wars-Coup d Etat-Negotiations-Mediations-Peace Settlements. 20 th Annual Conflict Analysis*. Hiedelberg: University of Hiedelberg. Dostopno prek:

- http://hiik.de/en/konfliktbarometer/pdf/ConflictBarometer_2009.pdf (28. december 2012).
32. Hussain, Zahid. 2007. *Frontline Pakistan. The Struggle with Military Islam*. London: I.B. Tauris.
 33. Huzen, Kent Bob. 2008. *Politics of Islamic Jihad*. Canterbury: University of Cantenbury. Dostopno prek:
http://ir.canterbury.ac.nz/bitstream/10092/3504/2/thesis_fulltext.pdf (30. september 2012).
 34. Ibrahim, Amina. 2009. *Guarding the State or Protecting the Economy? The Economic Factors of Pakistan`s Military Coups*. London: Chrisis States Research Centre. Dostopno prek:
<http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?ots591=0c54e3b3-1e9c-be1e-2c24-a6a8c7060233&lng=en&id=101257> (28. april 2012).
 35. International Crisis Group. 2006. *Pakistan: The Worsening Conflict in Balochistan*. Asia Report N°119 – 14. september 2006. Dostopno prek:
[http://www.crisisgroup.org/~media/Files/asia/south-asia/pakistan/119_pakistan_the_worsening_conflict_in_balochistan.ashx](http://www.crisisgroup.org/~/media/Files/asia/south-asia/pakistan/119_pakistan_the_worsening_conflict_in_balochistan.ashx) (3. marec 2012).
 36. Johnson, Bridget. 2012. *A History of Hutu-Tutsi Conflict*. Dostopno prek:
<http://worldnews.about.com/od/africa/a/hutututsiconflicthistory.htm> (16. april 2012).
 37. Khan, Iftikhar. 2011. *Pakistan Lost Two Brigades on War on Terror*. Dostopno prek:
<http://www.dawn.com/2011/10/20/pakistan-lost-two-brigades-in-war-on-terror.html>.
 38. Kull, Steven; Ramsay, Clay; Weber, Stephen; Lewis, Evan; Mohseni, Ebrahim; Spec, Mary; Ciolek, Melanie; Brouwer, Melinda. 2007. *Muslim Public Opinion on US Policy, Attacks on Civilians and al Qaeda*. Maryland: University of Maryland`s School for Public Policy. Dostopno prek:
http://www.worldpublicopinion.org/pipa/pdf/apr07/START_Apr07_rpt.pdf (6. september 2012).
 39. Makovec, Polona. 2009. *Pakistanke obveščevalne službe in terorizem*. Maribor: Fakulteta za varnostne vede. Diplomsko delo.
 40. Mladina. 1. februar 2012. *Tajno poročilo Nata: Pakistan pomaga talibanom*. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/108785/tajno-porocilo-nata-pakistan-pomaga-talibanom/> (13. februar 2012).

41. MMC RTV SLO/STA/Reuters 5. junij 2012. *V napadu ubit drugi mož Al Kaide, ameriški diplomat na zagovor*. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/svet/v-napadu-ubit-drugi-moz-al-kaide-ameriski-diplomat-na-zagovor/284644>. (6. junij 2012).
42. Montero, David. 2007. *Shiite-Sunni Conflict Rises In Pakistan*. The Christian Science Monitor. Dostopno prek: www.csmonitor.com/2007/0202/p01s02-wosc.html. (4. junij 2012).
43. Mullick, Haider Ali Husein. 2012. Recalibrating U.S.—Pakistan Relations. *The Washington Quarterly*. Washington: Center for Strategic and International Studies. Dostopno prek: <http://csis.org/publication/twq-recalibrating-us-pakistan-relations-summer-2012> (12. september 2012).
44. Natek, Karel. 2006. *Države sveta*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
45. *National Security Strategy*. President of the United States. Dostopno prek: http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf (5. maj 2012).
46. Niazi, Saida Khan. *Geo-strategic importance of South Asian States*. The Dailiy Mail Online Edition. Dostopno prek: http://dailymailnews.com/0810/16/Editorial_Column/DMColumn.php. (15. maj 2012).
47. Neef, Manfred A. Max. 1991. *Human scale development. Conception, Application and Further reflections*. New York: the Apex Press. Dostopno prek: http://www.max-neef.cl/download/Max-neef_Human_Scale_development.pdf (8. februar 2012).
48. *Pakistan Conflict Monitor. Conflict History*. Human Security Reports Project. Dostopno prek: <http://www.conflictmonitors.org/countries/pakistan/about-the-conflict/conflict-history> (3. marec 2012).
49. *Pakistan Country Profile: Human Development Indicators*. United Nations Development Progame. Dostopno prek: <http://hdrstats.undp.org/en/countries/profiles/PAK.html> (8. september 2012).
50. *Pakistan Muslim League – Quaid-e-Azam*. 2012. Dostopno prek: <http://www.globalsecurity.org/military/world/pakistan/pml-q.htm> (10. september 2012).
51. *People's Party of Pakistan*. 2012. Dostopno prek: <http://www.globalsecurity.org/military/world/pakistan/ppp.htm> (10. september 2012).
52. Planning Comission, Government of India. 2009. *Jammu&Kashmir Development Report*. Dostopno prek:

- http://planningcommission.gov.in/plans/stateplan/index.php?state=sdr_jandk.htm (11. september 2012).
53. *Punjab in Pakistan*. Marxist. An Encyclopedia of Countries from poorest. Dostopno prek: <http://radhikaranjanmarxist.blogspot.com/2010/05/punjab-in-pakistan.html> (18. maj 2012).
 54. Rashid, Ahmed. 2010. *Taliban*. London: I.B. Tauris.
 55. *Religious Intolerance in Pakistan*. Ontario Consultants on Religious Tolerance. Dostopno prek: http://www.religioustolerance.org/rt_pakis.htm (9. september 2012).
 56. Rizvi, Hasan-Ashari. 2011. *Pakistan-India Relations. Old Problems: New Initiatives*. Islamabad: Pakistan Institute of Legislative Development and Transparency – PILDAT. Dostopno prek: <http://www.pildat.org/publications/publication/FP/PakistanIndiaRelations-OldProblemsNewInitiatives.pdf> (7. april 2012).
 57. Roggio, Bill. 2012. *Pakistani Taliban execute 15 Frontier Corps troops*. The Long War Journal. 5. januar 2012. Dostopno prek: http://www.longwarjournal.org/archives/2012/01/pakistani_taliban_ex.php.
 58. Sastry, Siv. 2007. *Pakistan Failed State*. Dostopno prek: <http://www.bharat-rakshak.com/EBOOKS/pfs.pdf> (6. maj 2012).
 59. *Senate of Pakistan*. Dostopno prek: <http://www.senate.gov.pk/> (24. april 2012).
 60. Security Council Resolutions – 1948. 2012. Dostopno prek: <http://www.un.org/documents/sc/res/1948/scres48.htm> (11. september 2012)
 61. Siddiqi, Shibil. 2012. *Afghanistan-Pakistan Relations: History and Geopolitics in a Regional and International Context. Implications for Canadian Foreign Policy*. Walter and Duncan Gordon Foundation. Dostopno prek: http://gordonfoundation.ca/sites/default/files/images/siddiqi_final%20report.pdf (6. maj 2012).
 62. Siddique, Qandell. 2011. *Pakistan's Future policy Towards Afghanistan. A Look at the Strategic Depth, Militant Movement and the Role of India and US*. Copenhagen: Danish Institute for International Studies, DIIS. Dostopno prek: http://www.diis.dk/graphics/publications/reports2011/rp2011-08-pakistans-future-policy_web.pdf (17. april 2012).
 63. Smith, Dan. 2004. *Trends and Causes of Armed Conflict*. Berghof Research Center for Constructive Conflict Management.

64. Synnott, Hilary. 2009. *Transforming Pakistan. Ways out of Instability*. London: The International Institute for Strategic Studies.
65. Tellis, Ashley J., in drugi. 2001. *Limited Conflicts Under the Nuclear Umbrella. Indian and Pakistani Lessons from the Kargil Crisis*. Santa Monica: RAND National Security Research Division.
66. *The Constitution of the Islamic Republic of Pakistan*. 12. april 1973. Dostopno prek: <http://www.pakistani.org/pakistan/constitution/> (23. april 2012).
67. *The Governor General*. Dostopno prek: http://202.83.164.29/quaid/governor_g2_2.htm. (17. april 2012).
68. *The Indus Water Treaty 1960*. Dostopno prek: <http://siteresources.worldbank.org/INTSOUTHASIA/Resources/223497-1105737253588/IndusWatersTreaty1960.pdf> (1. junij 2012).
69. *The Long War Journal. Taliban Influence in Pakistan's Northwest*. Dostopno prek: <http://www.longwarjournal.org/multimedia/maps/FullImageWrapperLatestFullImage.php> (5. februar 2012).
70. *The President of the Islamic Republic Pakistan. The President's Role. Previous Presidents*. Dostopno prek: <http://www.presidentofpakistan.gov.pk/index.php?lang=en&opc=2&sel=7&bId=3> (22. april 2012).
71. *The Vietnam War*. Dostopno prek: <http://www.history-lesson-plans.com/resources/The%20Vietnam%20War.pdf> (29. september 2012).
72. *The World Factbook*. Central Intelligence Agency (CIA). Dostopno prek: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/pk.html#top> (8. september 2012).
73. *The Year of the Drone. An Analysis of U.S. Drone Strikes in Pakistan, 2004-2012*. New America Foundation. Dostopno prek: <http://counterterrorism.newamerica.net/drones> (3. maj 2012).
74. UCDP/PRIO Armed Conflict Dataset. 2012. Uppsala Department of Peace and Conflict Research. Uppsala Universitet. Dostopno prek: http://www.pcr.uu.se/research/ucdp/datasets/ucdp_prio_armed_conflict_dataset/ (29. september 2012).
75. US Department of State. 2011. *International Religious Freedom Report for 2011 – Pakistan*. Dostopno prek:

- <http://www.state.gov/j/drl/rls/irf/religiousfreedom/index.htm#wrapper> (10. september 2012).
76. Videmšek, Boštjan. 2011. *Vojna terorja. Deset let po enajstem septembru. Poročilo priče*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
 77. Vira, Varun; Fitzgerald, Erin in Fite, Brandon. 2012. *U.S. and Iranian Strategic Competition: The Impact of Afghanistan, Central Asia, and Pakistan*. Washington: Center for Strategic and International Studies. Dostopno prek: http://csis.org/files/publication/120312_Iran_Chapter_X_AfPakCentAsia_AHC.pdf (14. september 2012).
 78. Yusufzai, Rahimullah. 2011. *Pakistan-Afghanistan Relations: A Pakistani Narrative*. Islamabad: Pakistan Institute of Legislative Development and Transparency – PILDAT. Dostopno prek: <http://www.pildat.org/Publications/publication/FP/PakafghanParliamentarianDialoguePaper250311.pdf> (3. april 2012).
 79. Waldman, Matt. 2010. *The Sun in the Sky: The Relationship between Pakistan's ISI and Afghan Insurgents*. London: Crisis States Research Centre. Dostopno prek: http://www.foreignpolicy.com/files/fp_uploaded_documents/100613_20106138531279734lse-isi-taliban.pdf (14. maj 2012).
 80. Waseem, Mohammad in Mufti, Mariam. 2009. *Religion, Politics and Governance of Pakistan*. Lahore: University of Management Sciences. Dostopno prek: http://www.humansecuritygateway.com/documents/RaD_ReligionPoliticsAndGovernanceInPakistan.pdf (9. september 2012).
 81. Waseem, Mohammad. 2011. *Patterns of Conflict in Pakistan: Implications for Policy*. The Saban Center for Middle East Policy at Brookings. Dostopno prek: http://www.brookings.edu/~media/Files/rc/papers/2011/01_pakistan_waseem/01_pakistan_waseem.pdf (27. december 2011).